

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bc. Veronika Krejčířiková

II. ročník – prezenční studium

Obor: Učitelství českého jazyka pro 2. stupeň základních škol – Učitelství německého jazyka pro 2. stupeň základních škol

**Ženské hrdinky v tvorbě Karla Josefa Beneše z 30. let
20. století**

Magisterská diplomová práce

Olomouc 2019

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala svědomitě a samostatně za pomoci uvedených pramenů a literatury. Zároveň souhlasím, aby do mé práce bylo nahlíženo.

V Olomouci dne .....

Podpis: .....

Poděkování

Děkuji Mgr. Danielu Jakubíčkov, Ph.D., za vedení magisterské diplomové práce, jeho cenné rady a připomínky, vstřícnost a ochotu při konzultacích.

Obsah

Úvod.....	5
1. Osobnostní a tvůrčí typ Karla Josefa Beneše.....	7
1.1. Život Karla Josefa Beneše.....	7
1.2. Manželé Benešovi v kontextu doby	8
1.3. Tvorba Karla Josefa Beneše.....	12
2. Psychologická próza 30. let 20. století	21
3. Žena - její historické a společenské aspekty	25
4. Uloupený život a Kouzelný dům v literárních a společenských souvislostech	35
Závěr	70
Použitá literatura a internetové zdroje	73
Anotace	77

Úvod

Tématem mé diplomové práce je interpretace světa ženských postav ve dvou psychologických románech *Uloupený život* a *Kouzelný dům* Karla Josefa Beneše, jednoho z nejvýznamnějších českých autorů psychologické prózy první poloviny 20. století. Kromě psaní byla jeho největší láskou hudba, která se odráží v mnohých autorových dílech.

Cílem mé diplomové práce bude interpretovat následujících pět motivů, které Karel Josef Beneš zobrazuje v *Uloupeném životě* a *Kouzelném domě*. Jedná se o motiv smrti, krásy, lásky, snu a hudby. Tyto motivy jsem si vybrala proto, že mají společné téma - hledání životní rovnováhy. Smrt dokáže rovnováhu člověka silně narušit, zatímco prostřednictvím lásky a krásy jí můžeme dosáhnout. Snění a hudba nám umožňují dočasný únik z reality.

V první kapitole se budeme zabývat životem Karla Josefa Beneše. Poté se zaměříme na jeho vztah k manželce Ervíně Brokešové, jež byla jeho múzou a zároveň oporou v těžkých životních situacích. Následně se budeme obecně zabývat významnými autorovými díly. Začneme počáteční tvorbou, kterou tvořila především drobná próza. Navážeme psychologickými díly dominujícími Benešovu prvnímu období tvorby. Dále budeme pokračovat druhým obdobím, poválečným, které se dělilo na dvě linie. Díla s tematikou druhé světové války a historickou prózu.

V druhé kapitole si přiblížíme českou psychologickou prózu třicátých let 20. století. Zmíníme několik jejích typických autorů a čtyři z nich si přiblížíme. Začneme Boženou Benešovou, která patřila mezi autorky posilující prostřednictvím psychologie cíle etického humanismu. Dále budeme pokračovat spisovatelkou Jarmilou Glazarovou, pro jejíž tvorbu je typické zobrazení lidské čistoty. Přiblížíme si také výrazného mužského autora tehdejší doby Jaroslava Havlíčka a jeho román *Neviditelný*. Nakonec si řekneme něco o Egonu Hostovském, který ve třicátých letech nejvýrazněji určoval vývoj psychologické prózy.

Ve třetí kapitole se zaměříme na emancipační změny postavení žen ve společnosti a jejich zobrazení v literatuře. Zmíníme konkrétní díla s výraznou ženskou hrdinkou druhé poloviny 19. století. V souvislosti se společenskými změnami si přiblížíme situaci po roce 1918. Ženské spolky, Sokol, podnikání, politiku, vzdělání, práci, manželství

a rodinu. Následně se budeme soustředit na výrazná díla s ženskou hlavní hrdinkou 20. století. Na konci této kapitoly si řekneme něco o odborné literatuře zaměřené na ženu a její historické aspekty.

Ve čtvrté a zároveň poslední kapitole mé diplomové práce se nejdříve zaměříme na charakteristiku Benešových ženských hrdinek. Poté budeme interpretovat některé motivy společné pro *Uloupený život* a *Kouzelný dům*. V obou knihách hledá hlavní hrdinka životní rovnováhu. Nešťastný a nevyrovnaný život dívek ještě více zkomplikuje tragická nehoda. Motivy smrti, lásky, krásy, hudby a snu si nejprve vysvětlíme a následně prostřednictvím nich porovnáme, jak se obě hrdinky vypořádaly s novými situacemi, jež nastaly po nehodě.

1. Osobnostní a tvůrčí typ Karla Josefa Beneše

1.1. Život Karla Josefa Beneše

Karel Josef Beneš byl významný prozaik a zástupce psychologického realismu. Tento typ románové tvorby najdeme v jeho historických, psychologických a společenských románech. Můžeme u něj pozorovat výraznou mravní tendenci. Kromě románů se věnoval také odborným historickým pracím, hudbě a psaní filmových scénářů. Byl demokratickým humanistou, členem České akademie věd a umění a místopředsedou československého PEN klubu.

Beneš se narodil 21. 2. 1896 v rodině lékaře z Vinohrad. Byl žákem obecné školy na Královských Vinohradech a v páté třídě přestoupil na Gymnázium v Praze. I přes finanční problémy studium v devatenácti letech dokončil. Beneš měl velmi těžké dospívání, na studium si musel sám vydělávat, a tak se často živil kondicemi. Následně narukoval do první světové války, kde byl těžce raněn. Díky tomu jej jako invalidu propustili z vojenského svazku. Následně začal Beneš studovat několik oborů současně. Jednalo se o přírodní vědy, filozofii, dějiny hudby a medicínu. „*Když jsem se s těžkým zraněním vrátil z první světové války, pustil jsem se do studia přírodních věd na filosofické fakultě. V té době mě profesor Vejvodský jmenoval svým prvním asistentem.*“¹ Nakonec v 25 letech získal doktorát z filozofie na biologické téma.

Kromě knih psal články o literatuře a hudbě, redigoval časopis *Růst*, přispíval do *Národního osvobození*, *Cesty*, *Topičova sborníku*, *Magazínu Družstevní práce*, *Literárních* či *Lidových novin*. Psal také hudební kritiky, dokonce i na svou ženu Ervínu, jejímž hudebním uměním byl nadšen.

Dalších sedmnáct let pracoval jako úředník pražské univerzitní knihovny. Kromě toho se stal ředitelem Státní pedagogické knihovny Komenského v Praze a mezitím externě řídil vydavatelství *Družstevní práce*. „*Knihovnictví jsem měl rád, zvláště rád vzpomínám na období, kdy ředitelem Národní knihovny byl nezapomenutelný generální bibliotékař dr. Jan Emler, jehož jsem byl osobním sekretářem.*“² Na začátku 2. světové války se Beneš zapojil do odbojové činnosti Petičního výboru Věrní zůstaneme. „*Od dubna 1939 byl činný v domácím odboji, v prosinci 1941 byl zatčen, odsouzen*

---

¹ BENEŠ, Karel Josef. In: ŠEVROVÁ, Libuše. Setkání s K. J. Benešem: rozhovor. *Čtenář*. 1966, 18(4).

² BENEŠ, Karel Josef. In: ŠEVROVÁ, Libuše. Setkání s K. J. Benešem: rozhovor. *Čtenář*. 1966, 18(4).

k sedmi letům káznice a vězněn postupně na Pankráci, v Terezíně, Gollnově, Drážd'anech, Ebrachu a Straubingu, na jaře 1945 prodělal pochod smrti.“³

Po válce byl Karel Josef Beneš vyznamenán za odbojovou činnost Československým válečným křížem. Následně se živil jako úředník Státního úřadu plánovacího a zabýval se také filmovou dramaturgií na Barrandově. Od svých 54 let se rozhodl pobývat v Rožmitále pod Třemšínem, ale pracovním aktivitám se věnoval na Příbramsku. *„Byla to vlastně náhoda. Tak dlouho jsme se ženou do Rožmitálu dojížděli, až jsem přišel na to, že se mi zde dobře píše. Proto jsem zvolil Rožmitál, po rušné a enervující Praze, za svůj drahý domov.*“⁴

Když se Beneš těsně po válce vracel s manželkou do Rožmitálu byl naplněný optimismem. Těšil se na možnost budovat stát znovu od základů. Již po druhé během pětadvaceti let. Přál si především spravedlnost pro všechny a s nadšením vyprávěl Ervíně, jak bude jejich země krásná a její obyvatelé sebevědomí, bojácní, chytrí a mírumilovní. Beneš věřil, že se z prožitého pekla poučíme. *„Ne, ne, nic z toho, co jsme prožili, nebylo marné. Naučili jsme se vážit si svobody jako nikdy dříve a poznali jsme, že stojíme a padáme s věcí pokroku a demokracie.*“⁵ Jeho nadšení ale netrvalo déle než tři roky.

27. 3. 1969 Beneš podlehl těžké nemoci a zemřel v Rožmitále, kde je pochován i se svou ženou, houslovou virtuoskou, Ervínou Brokešovou. Na jejich společném hrobě nalezneme sochu Ervíny, která drží v pravé ruce housle a v levé knihu, což symbolizuje propojení hudby a literatury. Manželé Benešovi si přáli, aby po jejich smrti připadl majetek Svazu československých spisovatelů. Peníze měly sloužit ke zřízení ceny Karla Josefa Beneše pro podporu mladých autorů. K tomu ovšem nikdy nedošlo, protože dědictví zmizelo a nikdy se nenašlo.

1.2. Manželé Benešovi v kontextu doby

Karel Josef Beneš poznal svou životní lásku Ervínu Brokešovou ke konci první světové války a 4. července 1925 se vzali. Již tehdy byla velmi uznávanou houslovou virtuoskou. *„Mezi Ervíniny posluchače a obdivovatele patřilo mnoho významných*

---

³ BLAHYNKA, Milan, ed. a kol. *Čeští spisovatelé 20.století: slovníková příručka*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1985, s. 29.

⁴ BENEŠ, Karel Josef. In: ŠEVROVÁ, Libuše. *Setkání s K. J. Benešem: rozhovor*. Čtenář. 1966, 18(4).

⁵ BROKEŠOVÁ, Ervína. *Ty a já: deník*. První vydání. V Praze: Československý Kompas, 1947. s. 280., 8 nečíslovaných stran obrazových příloh. Umělci o sobě a o všem; 16. svazek.

*osobností té doby: hrála Edvardu Benešovi jako ministru zahraničí i prezidentovi, prezidentu T. G. Masarykovi dokonce musela opakovat Foerstrovu Ballatu.*⁶

Ve třicátých letech začínalo být v zahraničí známé také jméno jejího manžela. Zásahu na tom měl román *Uloupený život*, který byl přeložen do francouzštiny, angličtiny, maďarštiny, polštiny a portugalštiny. Tohoto psychologického románu vyšlo 200 000 výtisků a ve Velké Británii, Rakousku, USA a Mexiku byl dokonce zfilmován. Velmi brzy následoval další velký úspěch, a to díky románu *Kouzelný dům*, který byl stejně jako předchozí dílo, přeložen do několika jazyků a jeho náklad přesáhl *Uloupený život* o 20 000 výtisků. Ve stejném roce byl Otakarem Vávrou podle knihy *Kouzelný dům* natočen film.

*„V té době se však odehrávalo skutečné drama. Zpočátku evropského později světového formátu. Neuvedení Benešova jména v titulcích Kouzelného domu nevěstilo nic dobrého.“*⁷ Jméno se v titulcích neobjevilo kvůli jeho odbojové činnosti, do které byl zapojen spolu s dalšími nekomunistickými levicovými intelektuály.

Díky zahleděnosti evropských demokracií do sebe samých zadusil Hitler Československou republiku a ostatní země pak jen přihlížely, jak ji Němci ničí. Proti okupaci začali bojovat čeští vlastenci. Postupně se připojovali, k již zmíněné odbojové skupině Petiční výbor Věrní zůstaneme (1938) stejně jako manželé Benešovi. Ta se stala velmi brzy ilegální. Gestapo zaregistrovalo činnost Karla Josefa Beneše a začalo jej pronásledovat. V roce 1941 obdržel předvolání a domů se už nevrátil. Tím začal boj jeho ženy Ervíny, která byla odhodlaná svého muže zachránit. Absolvovala všechny výslechy na gestapu a snažila se tím usnadnit Benešův pobyt na „pečkárně“, což byla hlavní úřadovna gestapa v Petschově paláci, kde probíhaly výslechy a mučení českých odbojářů.

V tomto paláci byla často vyslýchána dokonce známým Erichem Pfischem, komisařem gestapa, který vyslýchal i Miladu Horákovou. Při návštěvě Beneše jí komisař dokonce navrhl spolupráci s gestapem. Chtěl, aby využila své společenské styky a znalosti českého života jako jejich agentka. Za to jí nabídnul pomoc pro manžela a hru v berlínské filharmonii. Ervína přesto odmítla. Za svou činnost byl komisař Erich Pfisch

---

⁶ FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů čtyř staletí*: Ryba, Slavík, Bosáček, Mrkvička, Jelínek, Brokešová, Týrlová, Vepřek, Zástěra, Máša, Beneš, Hrabě. Vyd. 1. Příbram: Josef Fryš, 2008, s. 132. ISBN 978-80-254-3128-3.

⁷ FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů čtyř staletí*: Ryba, Slavík, Bosáček, Mrkvička, Jelínek, Brokešová, Týrlová, Vepřek, Zástěra, Máša, Beneš, Hrabě. Vyd. 1. Příbram: Josef Fryš, 2008, s. 132. ISBN 978-80-254-3128-3.

odsouzen k trestu smrti a 3. 5. 1947 jej v Plzni popravili. V roce 1944 se uskutečnil proces v Drážďanech, kam přijela nelegálně podpořit svého muže. Po prvním vyřčeném rozsudku s trestem smrti, byl Beneš odsouzen k sedmi letům káznice. Tak začala Ervína psát deník nazvaný *Ty a já*. Podle Benešových slov měla strach, že se nemusí dožít jeho návratu. Chtěla, aby se dozvěděl o důležitých událostech, o které díky zatčení přišel. Beneš si ji za to, jak zvládla jeho nepřítomnost, velice vážil.

„Neboť jestliže jsme i my po svém zatčení pokračovali ve své válce zbraněmi, jež nám zbyly, ani naše ženy, pokud šťastnou náhodou zůstaly na svobodě, většinou nesložily ruce v klín, nýbrž vedly svůj boj hned na dvě fronty: pokračovaly v našem revolučním díle a zároveň zápasily o naše životy, neopomíjejíce ničeho, co by mohlo zvýšit naše – leckdy tak malé! – naděje, že se dožijeme chvíle osvobození a návratu k práci na výstavbě obnovené republiky.“⁸

Benešova žena měla velký podíl na jeho záchraně. Kromě toho se podílela na ilegální práci za okupace. Jelikož byl Beneš obžalovaný z velezrady, nesměla Ervína hrát veřejně na koncertech. Proto se živila častým účinkováním v rozhlasu. Ve vilce manželů Benešových v Rožmitálu pod Třemšínem, kterou si nechali postavit, prožila Ervína mnoho krutých let války. Při životě ji držela naděje na návrat jejího muže. V dubnu 1945 dostala zdrcující zprávu. *„Někdo z okolí se vrátil z Ebrachu a řekl, že tam dr. Beneš zemřel přirozenou smrtí zrovna před příchodem Američanů.“⁹* Ervína však nadále v návrat svého muže věřila. Až v roce 1945 zaslechla z rozhlasu ta nejšťastnější slova. *„Voláme Ervínu Brokešovou v Rožmitále! Její manžel spisovatel K. J. Beneš se vrací jako delegát z Freisingu.“¹⁰* Když se manželé setkali, vypadal Beneš vyhuble, měl změněné obličejové rysy, černé kruhy pod očima a dohola ostříhanou hlavu. Ervína se své umělecké činnosti po návratu manžela z vězení vzdala a pomáhala mu s administrativou.

Z vedoucích lidí Petičního výboru Věrní zůstaneme přežil jen málokdo. Beneš obdržel Československý válečný kříž z r. 1939 a od prezidenta Edvarda Beneše dokonce Medaili za zásluhy 1. stupně. Ihned se vrhnul do práce a začal spolupracovat na druhém

---

⁸ BROKEŠOVÁ, Ervína. *Ty a já: deník*. První vydání. V Praze: Československý Kompas, 1947. s. 7., 8 nečíslovaných stran obrazových příloh. Umělci o sobě a o všem; 16. svazek.

⁹ BROKEŠOVÁ, Ervína. *Ty a já: deník*. První vydání. V Praze: Československý Kompas, 1947. s. 264., 8 nečíslovaných stran obrazových příloh. Umělci o sobě a o všem; 16. svazek.

¹⁰ BROKEŠOVÁ, Ervína. *Ty a já: deník*. První vydání. V Praze: Československý Kompas, 1947. s. 278., 8 nečíslovaných stran obrazových příloh. Umělci o sobě a o všem; 16. svazek.

vydání programu českého národního odboje Za svobodu. První vydání vyšlo ilegálně v průběhu druhé světové války. Jeho představitelé bojovali za lidská práva a proti nedůstojnému partajčení a ekonomickému násilí.

Po třech letech přišlo další nepříjemné překvapení. Znovu nastalo nebezpečné období pro spolupracovníky, kteří přežili koncentrační tábory a nacistické věznice. Postupně byli zatčeni a vyslýcháni. Mezi ně patří také osobnost Milady Horákové, právničky, političky a bojovnice za práva žen. Byla odsouzena a popravena roku 1950. Beneš nechtěl, aby se jeho situace opakovala a opět skončil v káznici. Proto požádal o předčasné penzionování a Ervína se vzdala nabídky vyučovat na pražské konzervatoři. Následně se manželé přestěhovali natrvalo do Rožmitálu. V té době byla Praha opět rozbouřena podobně jako za války. Tentokrát se však nejednalo o vnějšího nepřítele republiky nýbrž o vnitřního.

V tomto období se Ervína vzdala své kariéry a začala plně podporovat manžela. *„Místo sonátám a koncertům pomáhala vdechovat život jeho románům a novelám. Kolik v tom asi bylo sebezapření a kolik lásky, kolik rozumu a kolik srdce...“*¹¹ Ani na vesnici jim ovšem nebyl dopřán klid. Velká osobnost Karla Josefa Beneše byla postupně jmenována do role agitátora do zemědělských družstev na Rožmitálsku nebo řečníka na místních slavnostech Velké říjnové socialistické revoluce. Přes všechny obavy vyjádřil Beneš svůj názor na omezenou tvůrčí svobodu v *Literárních novinách*, obešlo se to však bez trestu, protože se jej zastal tehdejší prezident Antonín Zápotocký.

Po válce je autor ve svém psaní velmi aktivní a každý rok vydává nějaké dílo. Od roku 1963 se Beneše drží vážná nemoc, které o šest let později podlehne. Jeho žena je tak opět sama a z lásky ke svému manželovi nechá vyhotovit již zmíněnou sochu ženy s houslemi a knihou. Na vilu pak nechala umístit pamětní desku a Benešovu pozůstalost věnovala Památníku národního písemnictví. Ervína žila po manželově smrti sama s pomocí své susedky paní Faustové. Benešová nelitovala, že se vzdala svých houslí a pomáhala manželovi. Nejenom hudební umění jí umožnilo život naplnit. *„Ale i v tom nejkrásnějším životě jednou dozní neutuchající potlesk, zvadnou kytice od obdivovatelů*

---

¹¹ FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů čtyř staletí*: Ryba, Slavík, Bosáček, Mrkvička, Jelínek, Brokešová, Týrlová, Vepřek, Zástěra, Máša, Beneš, Hrabě. Vyd. 1. Příbram: Josef Fryš, 2008, s. 138. ISBN 978-80-254-3128-3.

a rozpadnou se vavřínové věnce vítěze. Umělecký a lidský příběh Ervíny Benešové-Brokešové skončil v pondělí 19. října 1987.“¹²

1.3. Tvorba Karla Josefa Beneše

Pro Karla Josefa Beneše byla dráha spisovatele určena velmi brzy. Již v páté třídě si učitel Stanislav Klíma všiml Benešových kvalitních slohů a začal mu pomáhat v rozvoji. „*Chodíval se mnou občas ze školy, vyprávěl jednoduchý příběh a pak mě uložil, abych jej doma napsal vlastními slovy. Tak to začalo. Tenkrát mě ovšem ani nenapadlo, že bych se mohl stát spisovatelem.*“¹³ Se Stanislavem Klímou se Beneš setkával i později na gymnáziu. Již tehdy vznikaly první povídky, jejichž prvním čtenářem byl právě autorův učitel.

Karel Josef Beneš začal svou kariéru spisovatele několika drobnějšími prózami. Jeho prvním dílem byla na počátku dvacátých let impresionisticky laděná povídka *Děvče s květinami* (1920). Tato kniha vyšla pod pseudonymem Karel Beneš-Jizerský. Povídky popisují situace, se kterými se člověk setkává v každodenním životě. V roce 1925 napsal autor libreto *Ogelala* k hudbě československého hudebního skladatele Ervína Schulhoffa. K další tvorbě patří povídka *Kov hovoří* (1926) nebo metafyzická groteska *Nesmrtelní se setkávají* (1928). Groteska z roku 1928 obsahuje donchuanovský a faustovský motiv s kriminalistickou zápletkou zpracovanou groteskní symbolikou. Povídka z roku 1928 je důkazem o autorově přírodovědném zaměření a zájmu o duchovno. Čtenář zde může přemýšlet nad kriminální zápletkou a zároveň uvažovat nad nesmrtelností, která je hlavním motivem díla. Tato metafyzická groteska inspirovala Ervína Schulhoffa k tvorbě opery *Plamen*. Povídkou s tématem rozporu duše a hmoty jsou *Ozáření lidé* (1929), ve kterých se Beneš zaměřuje na experimentování charakterové i fabulační. Pod termínem ozáření lidé se skrývají osoby, které se snaží vidět svůj život jinak, než je běžné.

„*Plodem Benešova zájmu o hudbu byla jeho spolupráce s pokrokovým německým skladatelem Ervínem Schulhoffem, pro něhož vytvořil jednak „baletní mystérium“ Ogelala (1925), jednak libreto k tragikomedii Plameny (1932).*“¹⁴ Téma hudby se objevilo i v autorově románu z roku 1925 *Dobrý člověk*, kde se věnoval tragické

---

¹² FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů čtyř staletí*: Ryba, Slavík, Bosáček, Mrkvička, Jelínek, Brokešová, Týrlová, Vepřek, Zástěra, Máša, Beneš, Hrabě. Vyd. 1. Příbram: Josef Fryš, 2008, s. 140. ISBN 978-80-254-3128-3.

¹³ ŠEVROVÁ, Libuše a Karel Josef BENEŠ. Setkání s K. J. Benešem: rozhovor. *Čtenář*. 1966, 18(4).

¹⁴ BLAHYNKA, Milan, ed. a kol. *Čeští spisovatelé 20.století: slovníková příručka*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1985, s. 29.

poetice cesty muzikálně nadané dívky za slávou. Kniha je charakteristická svou realistickou drobnokresbou jednoduchých postav.

Beneše zaujalo téma umělcovy tvůrčí cesty, a především problémy identity lidské osobnosti. To také využíval ve svých dějích, ve kterých najdeme až bizarně zkombinované situace. Autorův psychologický zájem můžeme sledovat především ve dvou velkých románech jeho předválečného období. Jedná se o *Uloupený život* (1935) a *Kouzelný dům* (1939).

V prvním románu je hlavní hrdinkou žena, která záviděla své navlas stejné sestře život natolik, že se za ní po její smrti vydávala. „*Přiřadiv se k evropské vlně psychologického romanopisectví, podnikl Beneš v první knize průzkum dvojnictví: předvedl tu osud ženy, která „zastoupila“ životní roli své zemřelé sestry. Výjimečná životní situace je zpracována kultivovaně, na pozadí umného lidských vztahů a příběhů a se stálým zřetelem k mravní stránce problematiky, lidským osudům tu však chybí empirická věrohodnost a lákavé internacionální prostředí zůstává z valné části jen kulisou usnadňující dějové přesuny.*“¹⁵ Roku 1942 přišel Ervíně telegram z Říma, ve kterém ji fašistická Itálie žádala o práva ke zfilmování *Uloupeného života*. Byla to opravdu ironická situace, vzhledem k tomu, že právě gestapo věznilo Beneše. Pražské gestapo zveřejnění jakýchkoli prací ale zakázalo.

V dalším psychologickém románu *Kouzelný dům* se autorovi podařilo básnické ztvárnění života. Ocitáme se zde v situaci, kdy dojde ke ztrátě paměti hlavní hrdinky, mladé dívky Marie, následkem úrazu. Námět tohoto románu pramení z moravské vsi Žerůtky u Lysic. Díky tomu, že zde získal i podklady ke zpracování postav, jsou jeho hrdinové lépe společensky a charakterologicky zakotveni. Ke *Kouzelnému domu* se velmi pozitivně vyjádřil ve své kritice Karel Sezima. „*Pro Benešův román je takto příznačnou úhrnná jemnost v pojetí s citelnějším motivačním uvolněním v jednotlivostech. Autor s bravurou mihá psychologickými kartami a žene dějový proud paradoxně na několik vlnolomů.*“¹⁶

„*Svůj zájem postupně rozšiřoval na problematiku společenských procesů a jejich podmiňujícího působení v životě jedince.*“¹⁷ K takovým dílům nepochybně patří román

---

¹⁵ BLAHYNKA, Milan, ed. a kol. *Čeští spisovatelé 20.století: slovníková příručka*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1985, s. 29-30.

¹⁶ SEZIMA, Karel. *Kouzelný dům. Lumír. 1939/1940*, s. 91.

¹⁷ OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008, s.190. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0.

Vítězný oblouk (1937). Karel Josef Beneš považoval knihu za svou první závažnou práci. V této studii českého maloměsta kritizuje buržoazní kruhy začátku 20. let. Beneš v díle zobrazil mladého hrdinu věřícího stejným hodnotám jako autor – humanismu a demokracii.

Dalším z Benešových románů byla *Červená pečeť* (1940). Jednalo se o román *Dobrý člověk*, který po patnácti letech přepracoval a rozšířil. V tomto díle opět vidíme Benešovu lásku k hudbě v podobě hrdinky Heleny, která v ní našla smysl života. Autor zde zdůraznil píli a vytrvalost, díky které se houslová virtuoska stává slavnou, což jí umožní koncertovat po celé Evropě. Velkou roli při vzniku tohoto díla sehrál sňatek s Ervínou Brokešovou. Její italské housle s červenou pečetí daly románu název. Dílo ocenil také český literární kritik František Götz, který napsal: „*Nový román K. J. Beneše ukazuje zajímavý rozvoj romanopisce, jenž si klade úkoly stále vyšší.*“¹⁸ V tomto období nastala díky druhé světové válce cenzura, což odsunulo vydání autorovi jinotajné *Pohádky o zakleté písni* (1946).

Poválečné období autorovy tvorby ovlivnily zkušenosti z války. Těsně po válce byl její dopad, podle autorových současníků, na díla spíše negativní. Autor usiloval o důsledné společenské zhodnocení jevů současnosti i minulosti. Beneš upřednostňoval citové zaujetí a zapomínal se nad všemi souvislostmi hlouběji zamyslet, což se ale časem mění a autor své knihy postupně upravuje. Negativní ohlasy kvůli umělecké nepřesvědčivosti díla byly podle Petříčka způsobeny tím, že Beneš překonal tehdejší idealistické a liberálně humanistické východisko a pravdivě zobrazil společenskou realitu. Ve svých dílech vyličil nejen osobní zážitky s válkou, ale také tragické osudy spoluvězňů. „*Podstatný klad zůstává: do centra vypravěčského zájmu vstupují natrvalo postavy výrazně společensky určené, ať už aktivní bojovníci s násilím, nebo zrádci, kolísavci, paraziti a prospěcháři, a vytvářejí věrohodnou galérii představitelů naší okupační a těsně pookupační skutečnosti.*“¹⁹

V Benešových poválečných prózách najdeme především dva hlavní náměty: období druhé světové války a historii. Po padesátce se jeho prozaická tvorba myšlenkově prohloubila a umělecky vzrostla. Dalších patnáct let vzniklo několik děl, které byly důkazem o autorově zrání. Petříček komentuje autorovu cestu k socialistické literatuře

---

¹⁸ GÖTZ, František. Předválečný hudební svět český a evropský v románě K. J. Beneše. *Národní listy*. 1940, 80(307), 11.

¹⁹ BLAHYNKA, Milan, ed. a kol. *Čeští spisovatelé 20.století: slovníková příručka*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1985, s.30.

v *Literárních novinách*. „Rozhodujícím momentem byla autorova krušná osobní zkušenost s fašismem, která rozmetala poslední zbytky „nadtrždních“ iluzí, udržujících se mezi čestnými demokratickými intelektuály, k jejichž názorovému světu měl předválečný K. J. Beneš nejbliže.“²⁰ Autorovi v okupační tematice mnohokrát vyjádřil, že živnou půdou fašismu byl především měšťácký životní názor.

V roce 1946 vydal Beneš kromě svých pohádek také sborník *Poezie za mřížemi*, který je veršovaným svědectvím nejrůznějších autorů o životě v nacistických věznicích a koncentračních táborech. 1947 vychází povídková kniha *Rudá v Černé*, věnovaná autorově ženě. Jedná se o tři novely: *Jejich pravá tvář*, *Čtyři dny* a později přidaná *Past*. Všechny varují před fašismem a militarismem. Na základě tohoto díla vznikla stejnojmenná divadelní inscenace. V novele *Jejich pravá tvář* „do nejjemnějšího záchvěvu prozkoumal myšlení oněch vrstev poraženého Německa, které byly nevyhlášeně nakaženy prušáckým a nacistickým jedem.“²¹

O tři roky později vydal román *Ohnivě písmo* (1950), ve kterém se zabývá problémem zapojení bývalých vězňů do nového života. Odehrává se na konci druhé světové války, kdy dochází k porážce Němců a stát osvobozuje ruská a americká armáda. Kniha se dělí na dvě části: *Volání domova* a *Hranice času*. V první části se seznamujeme s hlavními hrdiny, osvobozenými americkými vojáky a ve druhé putujeme spolu s nimi zpět do Československa. Beneš zobrazil český protifašistický odboj a širší kronikářský záběr událostí, které prožil jako repatriovaný vězeň. *Ohnivě písmo* můžeme tedy považovat za nejvíce autobiografické.

Následně vyšla kniha pro mládež, která nesla zcela odlišný námět. *A přece se dočkal* (1952) je vypravování o opětovné výstavbě Škodovky v Plzni, která byla zničena americkými nálety. K velkým autorovým úspěchům patří také román *Rodný hlas* a novela *Past* (1955), které se soustředí na jednotlivé lidské osudy okupačního období. Beneš zde zobrazuje nepatetické hrdinství lidového protifašistického odboje. Náměty války nalezneme také v souboru *Hra o život* (1958). Ten obsahoval starší i nové práce. Například příběh o židovském sirotkovi z koncentračního tábora *Dítě pro štěstí*.

Karel Josef Beneš se vrací ke svému předválečnému období novým psychologickým románem *Setkání v Karlových Varech* (1959). Kniha je velmi přitažlivá

---

²⁰ PETŘÍČEK, Miroslav. Dílo, které porozumělo době. *Literární noviny*. 1961, X.(7), 4.

²¹ PETŘÍČEK, Miroslav. Kad dílem K. J. Beneše. *Literární noviny*. 1956, V.(7), 5.

svým námětem. V bohaté rodině, žijící v západním Německu, vyrůstá dívka Heda Arndtová, která neví, že patří ke gestapem odebraným dětem z českých rodin. Dozvídá se o tom až po dvou desetiletích života v klamu na karlovarském festivalu, odkud pochází její rodina. Setká se tam se svou skutečnou matkou, která ji vše vysvětlí. Hedu za okupace sebralo gestapo a dalo ji do německé rodiny na převýchovu. Podobně jako v jiných Benešových románech se zde setkáváme s problémem ztracené identity.

Román byl kritizován pro nepropracovanost postav, netypickou pro Benešovu psychologickou tvorbu. V *Lidových listech* vyšla kritika na *Setkání v Karlových Varech*, kterou její autor Milan Jungmann, nazval Hořkým zklamáním. „*Nedovedu prostě pochopit, jak mohl spisovatel tak zkušený a odpovědný jako K. J. Beneš odevzdat do rukou čtenářů novelu Setkání v Karlových Varech.*“²² Podle Jungmanna se jedná o pouhý příběh bez umělecké hodnoty. Z tragické události vytvořil Beneš „*idylicky nasládlý čtenářský pokrm pro primitivní vkus.*“ Jungmann pokládá za povrchní autorův líbivý styl. Jedná se například o situace, kdy Beneš popisuje ženskou přitažlivost a vzrušení mužů při pohledu na ně.

Když Heda a její matka poprvé přijíždí do Československa, mají obavy z propagandy a „policejního režimu.“ Tato situace se dočkala také negativní kritiky. „*Beneš se nerozpakuje a vybere si k tomu Hedina strýce, filmového producenta, a tento výlupek kapitalismu mluví za tři dny pobytu u nás jako propagační brožura Orbisu.*“²³ Paní Arndtová je zklamaná dřevěnou nádražní budovou v Chebu a dává to za vinu bolševikům. Na to jí pan producent řekne, že nádraží bylo rozbombardováno, což Hedinu matku uklidní. Při jízdě vlakem strýc honem upozorní, aby si při projíždění Sokolova všimli, jak dobře se v tomto dělnickém městě lidé mají a jak hezky vypadají. Hlavní hrdinka se tak postupně přesvědčuje, jak lživá je u nich propaganda o zemích socialismu. „*Zkrátka, umělecký charakter necharakter, autor potřebuje odhalit západoněmecké pomluvy o naší zemi a udělá to tedy obratem ruky a snadno, aniž se ohlíží na to, že se mu přitom bortí všechno, co má v čtenáři množovat dojem životní věrojatnosti příběhu.*“²⁴ Podle Jungmanna jsou autorovy postavy loutkami, za které Beneš mluví tak, jak mu to vyhovuje. Dílu chybí hodnota, ke které se všichni hrdě hlásí na sjezdu sovětských

---

²² JUNGSMANN, Milan. Hořké zklamání nad knihou K. J. Beneše: *Setkání v Karlových Varech. Literární noviny*. 1959, VIII(33), 4.

²³ JUNGSMANN, Milan. Hořké zklamání nad knihou K. J. Beneše: *Setkání v Karlových Varech. Literární noviny*. 1959, VIII(33), 4.

²⁴ JUNGSMANN, Milan. Hořké zklamání nad knihou K. J. Beneše: *Setkání v Karlových Varech. Literární noviny*. 1959, VIII(33), 4.

spisovatelů. Beneš tím nepomohl změnit negativní ohlasy na úroveň socialistické literatury, díky jeho přímému pojmenování problému. Názory na tuto knihu se ale liší. Pozitivní kritiku vyslovil například V. Běhounek, což Jungmann považuje pouze za přátelskou shovívavost. „*Běhounkovi stačí, že novela má aktuální politický námět a že jej čerpá ze současnosti k tomu, aby ji přiznal dokonce mistrovství.*“²⁵

Po roce 1948 přichází druhá linie autorovy tvorby, historická, ve které hledá klíč k pochopení své doby. Dozrávají zde díla z prvního období tvorby Karla Josefa Beneše. Od předválečných románů k jeho knihám z šedesátých let vede složitá cesta spisovatele, který po hořkých, ale zároveň plodných válečných a okupačních zkušenostech dokázal hlubokým vnitřním přerodem zaujmout přímý vztah k životu. Z nové společenské situace načerpal čerstvou uměleckou sílu. „*Své bohaté umělecké zkušenosti, jimž se dostalo jasné myšlenkové základny proměňuje K. J. Beneš v nové tvůrčí činy, jež na jedné straně vyznačuje překvapivá, ale ukázněná fabulační odvaha a schopnost zhušťovat do nevelké epické plochy komorně laděného příběhu velký společenský konflikt, na druhé straně pak mocný vypravěčský rozmach, zachycující široké panorama doby (v historické próze).*“²⁶

Ve spolupráci s M. V. Kratochvílem připravil podklady k filmu *Revoluční rok 1848*. Z autorova zájmu o fričovskou problematiku vznikla rozsáhlá trilogie *Mezi dvěma břehy* (1954), *Dračí setba* (1957) a *Útok* (1963). Kromě těchto tří děl sem můžeme zahrnout i novelu pro mládež *Studentský hrdina* (1956), která vypráví o Josefu Fričovi. Autor se svou fabulací respektuje historickou chronologii let 1848-49 a podává obraz založený na autentických faktech.

Český historický román se snažil překonat tendence k idealizaci a zkrášlování historie. Spisovatelé oživovali dějiny a hledali v nich aktuální smysl. Tak docházelo k falešné aktualizaci, která zkreslovala dějinnou pravdu přenášením tehdejších pojmů a vědomostí do myšlení pokrokové společnosti minulých historických epoch. Druhým problémem je umělecké ztvárnění historie, tedy faktografický popisný přístup k historickým osobnostem a událostem, díky čemuž se román stává souborem ilustrativních obrázků o známých historických skutečnostech.

S těmito dvěma problémy se snaží vyrovnávat i Beneš ve výše zmíněném historickém románu *Mezi dvěma břehy*, kde zobrazil počátek roku 1848 v čele

---

²⁵ JUNGSMANN, Milan. Hořké zklamání nad knihou K. J. Beneše: Setkání v Karlových Varech. *Literární noviny*. 1959, VIII(33), 4.

²⁶ PETŘÍČEK, Miroslav. Kad dílem K. J. Beneše. *Literární noviny*. 1956, V.(7), 5.

s radikálními demokraty patřící do tajné společnosti Repealu. Soustředí se především na mladého J. V. Friče, mluvčího pražského pokrokového studentstva. K tomuto románu zveřejnil kritiku Jiří Hájek v *Literárních novinách*. „Právě proti tendencím k násilné aktualizaci historie, proti snahám některých beletristů, přibarvovat buržoasní revoluci roku 1848 „na rudo“ usiluje Beneš o pravdivý obraz historického smyslu dějů tohoto památného roku, který našemu národu otevřel cestu, vrcholící po stu letech zákonitě v naší socialistické revoluci.“²⁷ Beneš v díle zachytil několik typů měšťanských liberálů i rozdílnost názorů uvnitř jejich tábora. „V postavě dr. Friče a jiných vyúsťuje na jedné straně ještě obrozenecká vlastenecká tradice, hlavní hybnou silou se stává hospodářsko-mocenský zájem vzrůstajících se obchodnicko-průmyslových vrstev, o které se opírá ctižádostivý, ohebný i opatrný Trojan.“²⁸ Autor popisuje, jak představitelé vlastenecké inteligence poji s buržoazií obavy z neznámé a děsivé síly dělnictva, již nelze od roku 1848 přehlížet. Hájek se vyjádřil k Benešovu zobrazení radikálních demokratů, které podle něj pochopil správně jako hlavní nositele počátku revoluce, jako hybnou sílu událostí, která nutí k akci nerozhodné liberály. Radikálové jsou silou, která vidí a směřuje dál než jiní. Rozhodující úlohu v nastávajících událostech nesou rolnické i proletářské masy. „Beneš přitom správně vidí celou složitost jejich situace, nevydává je, jak se to v posledních letech stávalo, za bezmála marxistické revolucionáře. Tito představitelé nejpokrokovější vrstvy vlastenecké inteligence, odchovaní myšlenkami utopických socialistů, jsou v Benešově podání prvními sociálními buditeli dělníků. Nedocení však jejich agitátorský vliv na masy měšťáckého lidu, který se projevuje hlavně v pozdějším vývoji roku 1848, jenž však má kořeny už v tomto období.“²⁹

Autor zobrazuje jako hlavního představitele radikálů mladého Friče, což není pro obraz této skupiny dostatečné. Ve druhé části knihy se objevuje i Sabina. Jiné významné činitele Repealu staví pouze na okraj děje. Dělnictvo zůstává v pozadí Benešovy prózy, zatímco živě líčí život řemeslnicko-lidové a studentské Vídně. Za vrchol tohoto díla považuje Hájek scény počátku vídeňské revoluce a jeho ohlasu v císařském domě. Beneš se snažil zobrazit, jak široký obraz doby, tak příběh J. V. Friče. Takové spojení způsobilo několik uměleckých nedostatků. Podle Hájkovy kritiky „*tkví příčiny těchto nedostatků v tom, že obraz doby se Benešovi rozpadá do řady ilustrativních výjevů, v nichž často vystupuje hlavní hrdina. Mladý Frič je však tímto širším obrazem*

²⁷ HÁJEK, Jiří. K problémům nového historického románu. *Literární noviny*. 1955, IV.(31), 6.

²⁸ HÁJEK, Jiří. K problémům nového historického románu. *Literární noviny*. 1955, IV.(31), 6.

²⁹ HÁJEK, Jiří. K problémům nového historického románu. *Literární noviny*. 1955, IV.(31), 6.

pohlčován, stává se sám jen součástí románových dokumentárních obrazů z počátku roku 1848.“³⁰ Ve druhé polovině knihy zobrazuje autor vztah Friče s jeho otcem, kde se snažil zachytit složitost vývoje poměru liberálů a radikálů, což sklidilo pozitivní kritiku. Dílo je významné svým zachycením roku 1848, přesto se opět jedná o ilustraci známých historických událostí prostřednictvím literárních hrdinů.

Na román *Mezi dvěma břehy* navazuje svým dějem též výše zmíněná *Dračí setba*. Společný je pro díla i dvojí hlavní děj, odehrávající se jak v Praze, tak ve Vídni. V pražském ději zaujímá hlavní fabulační linii osud mladého Friče. Historický materiál plný složitých politických dějů, působí silně na Benešovu románovou koncepci. „*Zatlačuje ho z pozice romanopisce ještě víc na pozici beletristického letopisce, který si neklade jiné cíle, než oživit v uvolněném kronikářském vyprávění pro paměť národa základní dějinné politické zkušenosti památného revolučního roku.*“³¹ Román je psán velmi zvolněným vypravěčským tempem. Na rozdíl od předcházejícího díla popisuje *Dračí setba* jen několik vzrušených dní v březnu 1818. Kvůli převaze materiálu nad románovou koncepcí dochází k uvolnění celé románové stavby, což se projevuje také na dalším vývoji postav. Díky složitosti vídeňského děje se původní hrdinové rozplynou. „*Žádná z historických postav se nestává románovou postavou v plném slova smyslu: jsou zobrazeny v rovině umělecké historické reportáže.*“³² *Dračí setba* je podle Jiřího Hájka beletristickým letopisem. Přesto byla aktuálním a společensky potřebným dílem, které je psáno s uměleckou citlivostí a slovesnou kulturou.

„*Definitivním jeho rozloučením je až posmrtně vydaný román Cesta do neznáma (1973), obraz působení německého komunisty za druhé světové války, dosvědčující Benešovo dozrání k pravému internacionalismu.*“³³ Autor popisuje z pohledu německého antifašisty odboj německých komunistů na území okupovaného Řecka. Hlavní hrdina musí vstoupit na příkaz strany do vojenského trestného útvaru složeného z bývalých politických vězňů.

Beneš psal také články o hudbě do českých i zahraničních časopisů. Kromě toho „*uspořádal analogii Poezie za mřížemi (1946), sborník Setba (1955) a vydal brožurku*

---

³⁰ HÁJEK, Jiří. K problémům nového historického románu. *Literární noviny*. 1955, IV.(31), 6.

³¹ HÁJEK, Jiří. Beletristické letopisy nebo historický román?. *Literární noviny*. 1957, VI.(35), 4.

³² HÁJEK, Jiří. Beletristické letopisy nebo historický román?. *Literární noviny*. 1957, VI.(35), 4.

³³ BLAHYNKA, Milan, ed. a kol. *Čeští spisovatelé 20.století: slovníková příručka*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1985, s. 31.

Prof. Dr. Vojtěch Čížek, bojovník, učitel a člověk (1946). Jeden menší překlad a redigování časopisu Růst (1947-1948) doplňují jeho činnosti.“³⁴

Některá Benešova díla byla dokonce zfilmována. K zahraničním filmům patří *Uloupený život*, u nás se jedná o filmy *Kouzelný dům*, *Past*, *Rodný hlas* nebo *Dračí setba*. Karel Josef Beneš je díky zjišťování faktografických údajů považován za velmi pečlivého autora. Svě práce dokonce upravoval a rozšiřoval o další zajímavosti a jeho popularita pramení především z poutavých dějů. V roce 1966 byl Benešovi udělen titul zasloužilý umělec. V šedesátých letech napsal pozitivní kritiku na jeho tvorbu Miroslav Petříček v *Literárních novinách*. „*Prozaické dílo K. J. Beneše, prožívající dnes období nového tvůrčího růstu, je výrazným příkladem vážného spisovatelského úsilí o pravdu života, která je pravdou umění. Lze si jen přát, aby toto úsilí přineslo ještě mnoho krásných výsledků. Životní a umělecká zkušenost K. J. Beneše jistě nezůstane naší literatuře dlužna.*“³⁵

---

³⁴ BLAHYNKA, Milan, ed. a kol. *Čeští spisovatelé 20.století: slovníková příručka*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1985, s.31.

³⁵ PETŘÍČEK, Miroslav. Kad dílem K. J. Beneše. *Literární noviny*. 1956, V.(7), 5.

2. Psychologická próza 30. let 20. století

Krátce si charakterizujeme psychologickou prózu 30. let minulého století, která se vyvíjela souběžně se společenským románem. Znaky obou žánrů se často vzájemně prostupovaly (například v dílech Marie Pujmanové). V tomto období se hlavním tématem stávají stavy a proměny lidského nitra. Velmi často zachycovali autoři síly lidského podvědomí. Mimoto je pro moderní českou prózu typické, že jevy nadosobní společenské struktury vykládá především z individuálně psychologického hlediska. Na začátku 20. století byla taková próza opomíjena, ale již začátkem 30. let se zájem o ni vrátil. „*V souladu s objektivizujícími tendencemi epickými byl však i tento interes naplněn vůlí vymanit se při sestupech do hlubin lidského nitra ze subjektivní nahodilosti a impresionistické přibližnosti pokleslé psychologické prózy minulých let a najít základnu pro pohled objektivnější a také adekvátnější psychice současného člověka.*“³⁶

Pro takové změny poskytla základnu hlubinná psychologie, která byla u nás nejenom akceptovaná, ale velmi často užívaná. Díky Freudovi nebo Adlerovi se začaly zdůrazňovat dosud opomíjené složky lidské psychiky, což velmi ovlivnilo tehdejší psychologickou prózu. Protože tento psychologický přístup pronikal do literatury především zprostředkovaně, začala se tvořit nová klišé. Hlubinná psychologie přesto pozitivně inspirovala a přivedla prózu k analýze traumat moderního člověka zničeného rozporů tehdejší civilizace. Člověka, který se cítí odcizený, plný komplexů a neschopný komunikace. Na počátku třicátých let dominovaly především monografické studie individuálních psychických stavů a vnitřních postojů.

Docházelo k propojení psychologického a sociologického přístupu, pokud autor vycházel z poznání společenského člověka, na kterého má neodmyslitelný vliv rodina či třída a psychologická analýza se ukazuje jako bezpříznakový stavební element. Tíživá situace za okupace přivedla k vrcholu potřebu překonat působení rozkladných momentů novou integrací člověka, která měla působit jako záruka mravní síly a sdruženosti. „*Psychologická próza navazující na dosavadní tradice se podle svých východisek dále štěpila na dvě větve: jedna pokračovala v linii prózy sledující tendenci ušlechtilé a zušlechťující mravnosti, druhá rozvíjela dědictví naturalistické školy.*“³⁷

---

³⁶ MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury*. 1. vyd. Praha: Victoria, 1995. s.397. ISBN 80-85865-48-3.

³⁷ MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury*. 1. vyd. Praha: Victoria, 1995. s.398. ISBN 80-85865-48-3.

Psychologická próza se rozdělila do dvou proudů. První proud posilující médiem psychologie cíle etického humanismu byl typický především pro ženy spisovatelky. Takovou autorkou byla například Božena Benešová se svým románem *Tragická duha* (1933), povídkou *Není člověku dovoleno* (1931) nebo novelou *Věra Lukášová* (1936). Novelistický portrét dospívající dívky symbolizuje autorčinu schopnost propojit osud a charakter. Benešová dokázala do jediné situace soustředit dosavadní život hlavní hrdinky. Rámcový půdorys jejích děl má černobílou linii. Do kladné pozice staví přímočaré mládí a zápor symbolizuje zmatek a faleš individuálních postojů dospělých.

Další typickou autorkou je Jarmila Glazarová. Podobně jako Benešová popisuje lidskou čistotu. Její díla jsou plná tragičnosti a složitosti lidského údělu. Snaží se čtenářům vštípit důvěru v člověka a bezpečí lásky. K autorčiným nejznámějším dílům patří *Vlčí jáma* (1938), která je psána v duchu etického optimismu. „*Psychologický plán románu v němž pracovala více náznaky a zamlžující perifrastičností než přímou analýzou, je rozrušován druhotnou psychologickou rovinou, která je v autorčiných prózách vždy více či méně přítomna a která řadou dat přibližuje čtenáři běh života slezské vesnice.*“³⁸ Dalším autorčíným románem je *Advent* (1939), ve kterém se opakuje rozvržení postav z *Vlčí jámy*. Proti sobě stojí obětavá a trpící Františka a necitlivý sedlák Jura s děvečkou Rozinou. Román je situován do horského prostředí Beskyd. Glazarová využívá místo děje k vnitřní charakteristice postav, jejich obyčejů a mluvy. Do díla promítla také přírodní a náboženskou symboliku. „*Advent je časem očekávání, příchodu Spasitele, sama Františka je v románu spojována s motivem mariánským.*“³⁹

Mravoličnou tendenci můžeme najít i u zástupce z řad mužských autorů Čestmíra Jeřábka. V jeho dílech (*Pekelný ráj* (1930), *Světlo na přídi* (1933), *Cesta pozemská* (1935)) používá jako protiváhu k životním deziluzím oduševnělost smyslových a utilitárních složek života.

Druhým proudem, ve třicátých letech velmi početně zastoupeným, byl naturalisticky orientovaný psychologický román. Většina autorů jen obměňovala konvenční psychologické náměty, a pak je roubovala na aktuální společenské problémy. V psychologickém románu se někdy objevovaly velmi bizarní zápletky. „*Většinou také uvázl na pasivním obkreslování předmětu a rozvlácném dějaření, jemuž je zcela vzdálená*

---

³⁸ MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury*. 1. vyd. Praha: Victoria, 1995. s.398. ISBN 80-85865-48-3.

³⁹ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s.652. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8.

*stylová zákonnost a vypravěčská ekonomie.*⁴⁰ Těmto románům chyběl individuální autorský styl, byly si často velmi podobné a zobrazovaly patologické problémy. Jako příklad si můžeme uvést autora Emila Vachka a jeho romány *Čtyřicetiletý* (1930) nebo *Žebrácká láska* (1934). Podobná díla produkovali i další autoři jako Miloslav Nohejl, Vladimír Neff nebo Vladimír Drnák. Psychické problémy jejich postav jsou buď důsledkem biologickým, a to pohlavním či dědičným nebo fantastickými dopady osudu. Naturalistický psychologický román se ve třicátých letech často orientoval na zločincovu duši (například A. C. Nor: *Příběh Jana Omerky, kasaře*, 1932). Objevilo se zde také téma jedincovy identity, kterým se ve svých románech zabýval právě Karel Josef Beneš.

Tento proud reprezentuje Jaroslav Havlíček (1896-1943). Jeho příběhy se zabývají tématem zdraví a nemoci. Při psaní psychologického románu vycházel ze sociálního prostředí. Nesoustředí se jako Glazarová na ideální, čisté a krásné hrdinky. Pro jeho postavy jsou typické chorobné vlastnosti a neúprosný osud. Havlíček vykresluje prostředí věcně, bez iluzí, objevuje se až bizarní grotesknost, snovost a fantastické představy. Jeho nejvýznamnější psychologický román *Neviditelný* (1937), vypráví o cestě Petra Švajcara z chudého prostředí k moci. V románu vypráví o rozvratu starého měšťanského rodu a charakteristický je pro něj psychologický i společenský determinismus. Havlíček popisuje utlačování staré měšťanské generace generací mladší a vnitřní nenaplněnost člověka kvůli podmínkám peněžní společnosti. Autor nastoluje atmosféru hororu, která vzniká díky kombinaci dvou psychických poloh. Tvrdý a chladný kalkul naráží na halucinační šílenství. Nejvýraznějším rysem tvorby Jaroslava Havlíčka je monumentální deziluzionismus. Havlíčkovi se podařilo vylíčit děsivé scény šílenství strýce, který se považuje za neviditelného. Originalita autorova postupu tkví v tom, „že vypravěčem, komentátorem dění a sebeanalytikem – tedy postavou, jež tradičně získává čtenářské porozumění – učinil záporného hrdinu.“⁴¹ K dalším významným dílům z upadajícího měšťanského rodu patří *Petrolejové lampy* (1935). Východisko z určeného drtivého osudu člověka nabízí pro Havlíčka láska, která je ale nedostupná. V tomto díle se vine základní syžetová linie na pozadí veristického obrazu životního stylu. Způsob autorovy tvorby působí jako portréty ze starého rodinného alba.

---

⁴⁰ MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury*. 1. vyd. Praha: Victoria, 1995. s.399. ISBN 80-85865-48-3.

⁴¹ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s.652. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8.

Kromě těchto dvou proudů se objevují i pokusy postavit psychologická díla na tradici vesnického realismu. Příkladem takové tvorby je Josef Sekera (1897-1972) a jeho novela *Kruh osudu* (1932). Jde zde o svár mezi pijáky a lidmi žijícími podle mravních zákonů.

Předním představitelem nově orientované psychologické prózy je Egon Hostovský, který ve třicátých letech nejvýrazněji určoval její vývoj. Hlavním tématem jeho děl se staly rozpory v hloubce lidské duše. Díky autorově židovskému původu najdeme v dílech problematiku židovské vykořeněnosti, viny, úzkosti či rozdvojení osobnosti. Hostovský bral při své tvorbě v potaz rodinné poměry, rodové tradice, rasové zakotvení a aktuální krizový stav společnosti. Vztah člověka a světa zobrazoval jako nesouladný. Inspiroval jej myslitel Jindřich Kohn, podle jehož teorie se nemůže český Žid zříct svého původu. Z toho vyplývá Hostovského teorie dvojího domova moderního člověka. První je lidem dán a druhý je výsledkem jeho volby. Podle autora je tak bloudění a bezdomoví typickým rysem tehdejšího světa. Děj próz probíhá ve dvou rovinách – úroveň představivosti a úroveň skutečnosti. Postavy mívá uzavřené, citlivé, s rozloženým vnitřním světem, z čehož plyne zrod druhého já. Egon Hostovský považoval svět za provizorium fiktivních hodnot, které způsobuje odcizení člověka nejenom sobě samému ale i světu. Dochází k rozštěpení osobnosti, což vede k jeho motivu dvojnictví, kterým se zabýval se svých dílech i Karel Josef Beneš. Dvojnictví najdeme například v Hostovského románu *Případ profesora Körnera* (1932). Pro jeho tvorbu je typická záliba zrodu druhého já uvnitř dříve jednolitě osobnosti. Kříží se zde její jednotlivé složky, což následně vede k psychickým problémům jedince. Dalším znakem této prózy je marná vzpoura proti osudu. K pokročilejším dílům patří například *Dům bez pána* (1937). Postupně dochází k povýšení zrcadlového motivu až k noetické platnosti.

U dvojnictví dochází k rozštěpení na bytost žijící v realitě a bytost ovlivněnou fantazií denních i nočních snů. Dochází k objektivování antinomie dospělost – dětství. „*Metafyzická vina člověka tkví právě ve ztrátě dětství a dětství (spolu s rodným krajem) je také jedinou základní jistotou, s jejíž pomocí se dá pocit odcizení překonat. Autor klade rovnítko mezi říši dospělosti a lež, sobectví, neshleditelnost, utilitárnost a zlý stav světa, dospělí ke vztahu k dětem přebírají dokonce roli zlověstného osudu.*“⁴² Takové znaky jsou charakteristické i pro tvorbu Karla Josefa Beneše.

---

⁴² MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury*. 1. vyd. Praha: Victoria, 1995. s.400. ISBN 80-85865-48-3.

3. Žena - její historické a společenské aspekty

K zásadním změnám ve vnímání ženy docházelo na přelomu 19. a 20. století. V tomto období má kořeny jejich dnešní společenská pozice. „*Mnohé nové oblasti vnímání žen mají prvotní počátky v průběhu druhé poloviny 19. století a ve 20. století se dále rozšiřují, prohlubují a specifikují. Ženu je totiž možno vidět stále více a stále častěji jako „bytosť společensky aktivní“, a to v přibývajících oblastech.*“⁴³ Ke vzniku ženských emancipačních tendencí došlo díky proměně sociální a ekonomické situace a demografickým změnám ve vyspělých zemích.

Ještě v první polovině 19. století převažoval názor intelektuálů a lékařů o nedokonalosti ženského organismu a intelektu, což se ve druhé polovině století začalo měnit. Dívčím se v té době dostávalo jazykového, všeobecného (například zeměpisu), výtvarného, hudebního, tanečního, ale také částečně ekonomického vzdělání. Na přelomu století se běžně vyskytovaly intelektuálně aktivní šlechtičny v nobilitovaných rodinách, ale i mezi chudší šlechtou. V tom druhém případě však využívaly své vzdělání především mimo rodinu a budovaly si kariéry jako zpěvačky, sekretářky, dopisovatelky novin nebo spisovatelky.

Co se týká středních vrstev, mohly dívky získat vyšší vzdělání až ve druhé polovině 19. století a jejich role souvisela se stupněm zámožnosti. Ženy pomáhaly manželovi v jeho profesi, což se týkalo především řemeslníků a živnostníků, ale i začínajících podnikatelů, zemědělců a středoškolských učitelů. Kromě toho se samozřejmě staraly o domácnost. Zvláštností bylo postavení žen úředníků, kteří byli reprezentanty státu a panovníka. Tyto ženy pracovat nesměly, protože to nebylo v souladu se stylem manželovy profese. „*Funkce hospodyně velké domácnosti a dobré kuchařky však patřila k základním odlišujícím znakům žen středních vrstev, kterou neplnily ženy ani v horních ani dolních vrstvách. Byla to role, kterou rodina reprezentovala svůj skromný blahobyt navenek.*“⁴⁴ Od takových žen se očekávalo samostatné rozhodování, jelikož jim bylo svěřeno hospodaření s vymezeným rozpočtem pro domácnost. Významnou hospodyní,

---

⁴³ PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006)*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s.373., ISBN 80-7194-920-5.

⁴⁴ PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006)*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s.211., ISBN 80-7194-920-5.

kuchařkou a zároveň literární hrdinkou byla v 19. století Magdalena Dobromila Rettigová. Ve stejnojmenné hře z roku 1900 ji zobrazil Alois Jirásek. „*Hra vypráví humorný příběh z doby, kdy v Litomyšli působila česká vlastenka, autorka dodnes známé kuchařky Magdalena Dobromila Rettigová. Nejedná se však o životopisnou hru. Rettigová je součástí jiného příběhu, příběhu o lásce.*“⁴⁵

V 19. století se v české literatuře s přicházející emancipací začínají objevovat výrazné ženské hrdinky. Jsou zasazeny především do prostředí vesnického a na přelomu století se dostávají také do prostředí městského. Charakteristické pro zobrazení ženy je především její sociální útlak a nedůstojné postavení v měšťácké společnosti. O zasazení ženy do české literatury se v 19. století nejvýrazněji zasloužily především autorky Božena Němcová a Karolína Světlá. Karolína Světlá, vlastním jménem Johanka Rottová, zobrazuje ženskou hrdinku například ve svém románu *První Češka* (1861). Vypráví o matce, která po smrti svého muže vede děti k vlastenectví. V jiném románu, *Kříž u potoka* (1868), bojuje hlavní hrdinka Eva za rovnoprávnost, ale končí tragicky. V třetím románu *Kantůrčice* (1869) se Světlá zabývá postavením ženy ve společnosti.

Díla Boženy Němcové se stala zlomovým bodem ženské literární postavy v české próze. Vytvořila několik, dnes stále známých, hrdinek jako Baruška, Karla, Divá Bára, Babička, Viktorka a jiné. „*V autorčiných raných obrázcích hrdinky prožily „svět“ jako jisté ohrožení a vsedě o tom pak doma povídaly (Domácí nemoc). Na to pak v Barušce, v Babičce a v prózách na toto vrcholné dílo návazných podnikají mladí lidé cesty do světa, kde umějí vyniknout, najít štěstí a takto se vrátit domů.*“⁴⁶

„Zrození moderní ženy“ se datuje mezi Velkou francouzskou revolucí a konec první světové války. Americká historička Lynn Abramssová uvádí příklady žen v rolích publicistek, organizátorek emancipačních hnutí nebo revolucionářek. U nás nejsou role žen ve druhé polovině 19. století stále ještě identifikovány a popsány. Není tomu tak ani u Boženy Němcové. „*V rámci národního hnutí se ženám dostávalo největšího ocenění v jejich roli matek, vychovatelek a strážkyň mateřského jazyka a kultury.*“⁴⁷

---

⁴⁵ KADERÁBEK, Aleš. M. D. Rettigová. *Alois Jirásek* [online]. 2011 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <http://www.aloisjirasek.cz/dilo/m-d-rettigova>

⁴⁶ JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Božena Němcová: příběhy - situace - obrazy*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007. s.8-9., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-200-1574-7.

⁴⁷ ABRAMSOVÁ, Lynn. In: JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Božena Němcová: příběhy - situace - obrazy*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007. s.8-9., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-200-1574-7.

V dolních vrstvách byla žena považována na konci 19. století za výhodnou neplacenou pracovní sílu. Docházelo tak k rychlým svatbám čerstvých vdovců, kterým žena zadarmo pomáhala. Tato situace se promítla do literární tvorby Aloise a Viléma Mrštíkových. V jejich realistické divadelní hře najdeme hlavní hrdinku Maryšu, která miluje chudého mladého Francka. Ten však odchází na vojnu a Maryša je přinucena ke svatbě s vdovcem, mlynářem Vávrou. Nešťastné manželství dožene Maryšu až k zavraždění jejího muže.

Ne vždy však byla žena k takovému sňatku přinucena proti vlastní vůli. Mnohdy jej samotné dívky uvítaly. „*Vdavky byly však žádoucí i mezi ženami – svobodné děvče a stará panna měly nízkou prestiž a manželství představovalo přece jen určité zajištění ženy a legitimitu dětí. Sociální pozice žen – patriarchální útisk – a jejich větší citovost je přiváděly k náboženství, kde hledaly útěchu a naději.*“⁴⁸

Po první světové válce se u nás objevuje nový fenomén. Vysokoškolsky vzdělané ženy, které se snaží svou kvalifikaci zužitkovat ve společnosti. Tehdejší české emancipační hnutí lze považovat za humanistické a demokratické. Militantní, bojovné feministky se v českých zemích téměř neobjevovaly. „*České ženské pokrokové hnutí bylo propojeno s vlastenectvím a bylo orientováno na sociální záležitosti a podporu kultury a osvěty.*“⁴⁹ České ženy, které měly pokrokové smýšlení, se podílely na vlastenecké a národně uvědomovací práci. Jedním z hlavních rysů liberalizačního hnutí bylo zdůrazňování role matky jako uvědomělé vlastenky, která k vlastenectví vychovává i své děti. Tak jak to můžeme vidět v románu Karolíny Světlé *První Češka*. Základní myšlenku programového vyhlášení českého vlasteneckého feminismu, zachytila ve své první básni s názvem *Ženám českým* Božena Němcová, podle níž je na mateřských povinnostech ženy závislý rozvoj celé země.

„*Muž, ach ten má meč svůj ostrý*

Rámě, sílu – muž má všecko;

Ale autlá, slabá žena

---

⁴⁸ PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006). Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s.217., ISBN 80-7194-920-5.

⁴⁹ PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006). Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s.375., ISBN 80-7194-920-5.

Dalším charakteristickým rysem byla také snaha o ženské vzdělávání, mravnost a mimo jiné možnost rovnocenné spolupráce s muži. Co se týkalo postoje mužů k těmto feministickým tendencím, řada z nich je podporovala. Věřili, že je to v zájmu české společnosti a pomůže to s šířením národních myšlenek. „*V národním zájmu bylo ženám dovoleno publikovat, byly pro ně zřizovány vzdělávací ústavy v obavě, aby ženy nebyly poněmčeny.*“⁵¹

Vznikaly ženské spolky a ženy začaly volat po volebním právu. Postupně narůstaly různé typy a zaměření ženských spolků se stejnými cíli, ale s rozdílným způsobem jejich dosažení. Ve dvacátých letech 20. století začaly vznikat také ženské organizace s různým, jak filozofickým, tak politickým, ideovým zaměřením. Například spolky zaměřené na rovnoprávnost mužů a žen. K nejznámějším patřila celostátní organizace s názvem Česká národní rada, vedená Františkou Plamínkovou.

Mnohé funkcionářky liberálních ženských spolků byly zároveň členkami politických stran, které měly své odbory a ženská stranická periodika. Kromě ženských liberálních pokrokových spolků existovaly také katolické spolky. Katolické ženy byly zaměřeny především „*na podporu, udržení a oživení katolických, ideologických a mravnostních zásad, na podporu rodinného života v katolickém duchu, na podporu školských požadavků katolíků a velmi výrazně také na charitativní práci.*“⁵² Kromě toho se snažily bojovat proti poválečnému mravnímu úpadku, prosazovaly katolické školské požadavky či sociální pomoc výdělečně činným ženám.

Vznikem ČSR a nové ústavy došlo k zrovnoprávnění žen a mužů. Do roku 1918 byly ženy mužům podřízeny. S novou ústavou vzniklo i pasivní a aktivní ženské volební právo, což ženám přineslo zcela novou pozici ve společnosti. Zavedení všeobecného volebního práva způsobilo změnu mužského přístupu. Muži, jako převažující aktéři politických stran, potřebovali ženy a jejich hlasy k dosažení politických cílů. „*Ženy jsou*

---

⁵⁰ NĚMCOVÁ, Božena. In: JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Božena Němcová: příběhy - situace - obrazy*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007. s.8-9., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-200-1574-7.

⁵¹ PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006)*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s.375., ISBN 80-7194-920-5.

⁵² PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006)*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s.377., ISBN 80-7194-920-5.

ve 20. století, zvláště pak po roce 1918, více přítomny v různých podobách ve společnosti, více spolupracují s muži, v zaměstnání i veřejné, společensko-politické práci.“⁵³ Tuto vzájemnou spolupráci propagovaly členky ženských pokrokových spolků. Ve 20. století byla tato snaha označována jako feminismus. Mezi první a druhou světovou válkou pracovalo mnoho funkcionářek a členek liberálních ženských spolků na převedení teoretické rovnoprávnosti mužů a žen do reálného života s pomocí petic, odesílaných do parlamentu či tisku. Pozitivem českého feminismu první poloviny 20. století bylo, že se nesnažil bojovat proti mužům, ale pokoušel se o jejich spolupráci a vyrovnané vztahy mezi manželi. Ve dvacátých a třicátých letech vnímali nositelky a nositelé feminismus jako „kolektivní hnutí chtějící zrovnoprávnění ženy po stránce občanské, zákonné, společenské, pracovní a vůbec lidské, mající i určité úkoly vnější – snaží se vřadit ženu do všech oborů dnešního kulturního života a společenského dění.“⁵⁴

Feminismus měl i jiné cíle, jako například sebepoznáním a pochopením ženství objasnit cesty k jejímu nejlepšímu možnému přispění společnosti. Důraz byl tedy kladen na specifčnost ženského pohledu na problém a jeho následné řešení. Všechny proměny ať už společenské, ekonomické či technické měly vliv na mentalitu, intimní oblast a celé fungování a podobu rodiny. Ke změnám docházelo například i díky technickým vymoženostem usnadňujícím ženám domácí práce. Po první světové válce se objevoval další rys doby, aktivní a kvalifikované ženské názory na zahraniční politiku a řešení mezinárodních vztahů.

Důležitou roli v rámci ženské emancipace sehrál i tělovýchovný spolek Sokol (1862). Kromě tělovýchovné funkce měl nepřehlédnutelný společenský význam. Podílel se na veřejné činnosti, organizoval výlety, společenské zábavy či plesy. Z počátku se cvičení mohly účastnit jen dívky do 15 let, starší ženy měly za úkol věnovat se rodině. Situace se ovšem postupně měnila a vznikaly spolky, jež měly propagovat tělocvik mezi ženami. Na těchto snahách se podílela i spisovatelka Sofie Podlipská. Roku 1928 vystoupilo sokolské družstvo žen na olympijských hrách v Amsterdamu s ukázkami

---

⁵³ PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006). Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s.381., ISBN 80-7194-920-5.

⁵⁴ NOSILOVÁ-ZLESÁKOVÁ, Ludmila. In: PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006). Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s.381., ISBN 80-7194-920-5

různých sportů, ale vlastních olympijských závodů se nezúčastnily. „*Ve druhé polovině třicátých let v souvislosti s hrozbou nebezpečí fašismu začalo náčelnictvo žen Československé obce sokolské organizovat kurzy branné přípravy pro ženy – především zásady první pomoci jako přípravu na válečné podmínky. Sokol – tentokrát prostřednictvím žen – tak znovu akcentoval svůj branný charakter a připravenost bojovat za zájmy národa.*“⁵⁵

Vzdělané ženy dvacátých a třicátých let 20. století si mají uvědomovat jejich sociální rozměr. Feminismus připomínal ženám, aby využívaly svá práva, která pro ně byla vybojována. Tímto způsobem se měla práva žen stát samozřejmými a získat místo v každodenní praxi. „*Od vzdělaných žen se očekávalo, že budou tuto skutečnost ostatním připomínat a zároveň jim pomohou najít možnosti, jak ženská práva realizovat.*“⁵⁶

Začaly se objevovat ženy podnikatelky. Nejdříve jako vdovy, které byly nuceny vést podnik po manželovi, později samostatně ve snaze o samostatnost. Na přelomu století se především v horních vrstvách uzavíraly manželské smlouvy, zajišťující ženám majetkovou nezávislost. Některé schopné a inteligentní ženy měly funkci poradkyň v manželově živnosti. Podnikavé ženy pracovaly dokonce jako prokuristky ve velkých rodinných firmách.

Co se týká ženské četby první poloviny 20. století, jedním z prvních časopisů určených ženám byly *Ženské listy*. Vznikly jako příloha *Květu* s podtitulem Činnost, samostatnost, ctnost. *Ženské listy*, na nichž se podílely například K. Světlá a S. Podlipská, se věnovaly potřebám žen a jejich zájmům. Autorky zveřejnily programové prohlášení, ve kterém je napsáno: „*Není národa vzdělaného, který by pro důležitou otázku ženskou neměl zvláštních veřejných orgánů, zavděčily jsme se zajisté dámám českým, když poskytly jsme jim příležitost, aby mohly promluvit o svých záležitostech veřejně v jazyku mateřském.*“⁵⁷

---

⁵⁵ LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s.273. Česká historie; sv. 21. ISBN 978-80-7106-988-1.

⁵⁶ BUREŠOVÁ, Jana. In: PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006)*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s.432., ISBN 80-7194-920-5.

⁵⁷ SVĚTLÁ, Karolína, PODLIPSKÁ, Sofie. In: PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006)*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s.323., ISBN 80-7194-920-5.

Po celou první polovinu 20. století platilo, že sociální pozice a celkové vnímání ženy vycházelo z jejich biologických vlastností a funkcí. Ženám chyběl základní existenční prostředek, kterým byla fyzická síla. Nepochybně znamenala omezení i jejich mateřská funkce, která je držela doma. Většinou si neovládaly osvojovat nové vědomosti, které by jim otevřely dveře z podřízené pozice. „*Většina populace disponuje jen průměrnou nebo podprůměrnou inteligencí, takže si dokáže vytvářet motivace jen v omezeném okruhu a stupni, to se týká především dolních vrstev, určitě do poloviny 20. století většiny společnosti.*“⁵⁸ Druhým důvodem, proč ženy zůstávaly ve své podřízené pozici, byl zvyk na danou situaci a spokojenost s ní. Třetí brzdou změn byla konformita, typická především pro ženy z dolních vrstev. „*Velká část inovací se musí probíjet proti zájmům konzervativců, ale právě ženy měly a mají díky své často sublokální pozici samy sklon ke konzervatismu.*“⁵⁹

Zatímco pro světovou literaturu není aktivní a moderní žena výjimkou již v 19. století, u nás se taková hlavní hrdinka objevuje až ve 20. století v souvislosti se společenskými změnami. Ženy zaujímají v literatuře především postavení matky, milenky a dcery.

Výraznou ženskou postavu v roli matky najdeme u Marie Majerové. V románu *Panensví z roku* (1907) kritizuje měšťáckou morálku. Její hrdinka, proletářka Hanka, je morálně čistá a nezkažená. Zůstává svobodnou matkou, navzdory možnosti vzít si bohatého vdovce. Ženu v postavení dcery využila pro svou hrdinku v díle *Robinsonka* (1940). Dospívající Blažena Borová, zůstává po matčině smrti s otcem a malým bratrem. Po svém bezstarostném dětství je přinucena starat se o domácnost. Název *Robinsonka* vyplývá z Blážíných pocitů, protože se musí probíjet od vysněných dobrodružství ke skutečnému životu.

Propojení milenky a matky využila ve své tvorbě Marie Pujmanová. *Pacientka doktora Hegla* (1931) vypráví o mladé měšťanské dívce, která hájí své právo na mateřství. Karla čeká dítě s ženatým doktorem a je proto nucena vyrovnat se s opovržením vlastní

---

⁵⁸ PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006). Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s.218., ISBN 80-7194-920-5.

⁵⁹ PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie*: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006). Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. s.218., ISBN 80-7194-920-5.

společenské třídy. Nakonec se stává vyrovnanou ženou a spokojenou svobodnou matkou. Ženu v opačném postavení, tudíž jako podváděnou manželku s dítětem zobrazuje ve svém sociálním románu *Advent* (1939) Jarmila Glazarová. Hrdinka Františka čeká dítě se svým zesnulým milým. Bere si sedláka Juru, který je však krutý a sobecký. Františka hledá své ztracené dítě, jež zachrání před jistou smrtí a pomstí se surovému muži i jeho milence, kteří způsobili synovo utrpení. Ohleduplnou a chápající ženu, tak přinutí situace, aby zapálila seník s mužem i jeho milenkou.

Výraznou postavou milenky první poloviny 20. století je *Manon Lescaut* (1940) ve veršovaném dramatu Vítězslava Nezvala. Manon je šestnáctiletá půvabná dívka, vědoma si svých předností. Je schopná naklonit si jakéhokoli muže, zbožňuje přepych a peníze, které získává klamáním svých nápadníků. Poslední ženskou hrdinkou a zároveň stejnojmenným dílem, kterou si zmíníme, je *Anna proletárka* (1928). Jedná se o příběh děvčete z venkovské chudiny, která se v Praze díky dramatickým událostem mění v uvědomělou proletárku. V ní je zachycen přerod pracujícího lidu v uvědomělou revoluční sílu, díky trpkým zkušenostem s českou buržoasií. „*Příběh neuvědomělé venkovanky, služičky Anny, utlačované a ponižované rodinou prostých a rozháraných měšťáků, příběh Anny, která se zamiluje do revolučního dělníka Tonika Krouského a která se zásluhou jeho výchovy stane uvědomělou proletárkou, tento příběh je příběhem té části národa, které revoluční dny roku 1920 otevřely oči.*“⁶⁰

K typickým dovednostem žen první poloviny 20. století se řadilo především malování, čtení, psaní, a to nejdříve pro ty výše postavené, později i pro ostatní ženy. „*Především čtení a psaní představovaly nástroj integrace ženy do moderní společnosti, od nich se odvíjely další kroky: volání po hlubším vzdělání, po vlastní profesionalitě, eventuálně snaha o aktivní vstup do světa umění.*“⁶¹ K dívce z aristokratické nebo měšťanské rodiny též neodmyslitelně patřila hra na hudební nástroj či zpěv. Přesně tyto vlastnosti najdeme u hrdinek Benešových psychologických próz. V meziválečném období se ženy začínají věnovat mnoha druhům sportů například umělecké gymnastice, volejbalu či házené. Díky technickému vývoji se stal u žen populární též automobilismus. Každý rok se na soutěžích elegance vybíraly nejkrásnější vozy a jejich řidičky. Dovednosti žen se tak během první poloviny 20. století posunuly od malování, čtení,

---

⁶⁰ Anna proletárka. *Československá bibliografická databáze* [online]. 2009 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/kniha-12154-anna-proletarka-anna-proletarka>

⁶¹ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. s.215., obr. příl. Kolumbus; sv. 142. ISBN 80-204-0737-5.

psaní a hudby až k automobilovým závodům. „Ženy začaly závodit a podílely se na činnosti Autoklubu republiky Československé...“⁶²

Ženy mají vlastní dějiny a paměť a disponují alternativními formami „kultury“ a sociability i vlastními strategiemi chování v patriarchální společnosti. Díky výzkumům posledních let vzniklo velké množství odborné literatury o specifikách života žen, jejich sociokulturních rolích, psychofyzických dispozicích, typickém chování a vnímání.

Tendence psát o vztahu mezi dvěma pohlavími je výrazná, věnují se mu však především sociologové a psychologové. V oboru „gender studies“ vyšlo několik publikací a mnoho článků, jak kvalitních, tak nekvalitních, ale příliš problém neosvětlily. „A navíc – kde hledat český název pro obor, který je výrazně interdisciplinární a jehož způsob vyjádření a jehož konečná syntéza mohou mít neuvěřitelné množství podob? Označení „feminismus“, které ostatně není vyčerpávající, vnímá obyvatelstvo českých zemí většinou negativně.“⁶³ Termín „gender studies“ u nás není známý a v překladu znamená „studium pohlaví“, což nezní zrovna nejlépe. Přestože tato disciplína vznikla z důvodu odlišení biologického, kulturního a sociálního určení ženy a muže, je dnes využívána spíše negativně k boji mezi feministkami a šovinisty. „Pohled „gender“ zabírá obě pohlaví a rozdíly mezi nimi.“⁶⁴ Existují ještě další dva podobné pojmy a to „gender studies“ a „gender history“. První se zabývá studiem současných vztahů mezi muži a ženami, druhý pak historií. Příkladem historických studií jsou *Ženy české renesance* od Josefa Janáčka, ženská čísla časopisů *Historická revue* a *Dějiny a současnost* nebo studie Pavly Horské v odborných časopisech. „Česká historická demografie se v rámci dějin obyvatelstva obrací k dějinám rodiny, k prostoru, kde ženský prvek působí nesporně velmi výrazně.“⁶⁵

Kořeny dřívějšího nedostatku žen v literatuře tkví hluboko v minulosti. Muži tvořili dějiny, bojovali a vládli, zatímco ženy zůstávaly statické. Ženu registrovala literatura jako tu, která silné muže přivádí na svět. Roli ženy jako matky, přivádějící na svět válečníky, najdeme také v české literatuře, konkrétně u Karla Čapka. V *Matce*, dramatu z roku 1938,

---

⁶² LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s.274. Česká historie; sv. 21. ISBN 978-80-7106-988-1.

⁶³ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. s.5., obr. příl. Kolumbus; sv. 142. ISBN 80-204-0737-5.

⁶⁴ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. s.5., obr. příl. Kolumbus; sv. 142. ISBN 80-204-0737-5.

⁶⁵ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. s.5., obr. příl. Kolumbus; sv. 142. ISBN 80-204-0737-5.

zobrazuje Čapek ženu, která nese bolest a trpí za věci způsobené muži. Objevuje se zde mužský a ženský princip. Muži jsou rozhodnuti za něčím jít i přes to, že mohou zaplatit životem, ženy na tyto činy doplácují. Zoufalé zjištění matky, že ve válce umírají také děti, ji přinutí, aby svému poslednímu žijícímu synovi dovolila jít bojovat.

Ve středověku a novověku měla žena i muž své jasně dané místo. „*Jakmile tímto sociálním pořádkem otřásl revoluce, jakmile se začaly ženy hlasitěji ozývat, objevila se obava ze „zmatení pohlaví“*. Proto byla žena zahrnuta zpět k domácímu krbu, tentokrát prostřednictvím zákonodárství.“⁶⁶ Žena byla povinná, rodit nové poddané později občany, nic víc se po ní nevyžadovalo. Veřejná moc se starala o jediné, aby zajistila těmto matkám kvalitní porodní báby. Není divu, že historici neměli o čem psát.

„*Jestliže se do jejich zorného pole žena přece jen dostala, byla to žena viděná mužem. Odlišit skutečnou podstatu ženy od představy, kterou si o ni muži vytvořili, byl a dosud je problém nad jiné obtížný.*“⁶⁷

První rozsáhlejší odborné práce se ženou ve středu zájmu vyšly poprvé v období nacistické okupace. V roce 1941 vyšlo rozsáhlé dílo *Královnyn, kněžny a velké ženy české*, které redigoval Karel Stloukal. Česká žena zde byla konečně doceněna i jinak než jen jako matka. Druhým významným dílem, které v tomto období vyšlo, je výbor z korespondence významných českých žen *Srdce a doba*. Dalším specifikem pro český pohled na ženy byla mravní odpovědnost za budoucnost národa. K modernímu zkoumání ženské otázky došlo v šedesátých letech na západě. Silně ovlivňovala tvorbu o ženách Francie, kde již v meziválečném období přišli na to, že jsou při dohledávání historických faktů důležité také dopisy, deníky, módní časopisy, reklamní letáky nebo památníky. Všechny tyto prameny poskytují informace o každodenním životě žen.

U nás došlo k jistému zpoždění ve výzkumech ženské otázky, které má několik důvodů. Ať už se jedná o zavádějící socialistický pohled na ženskou rovnoprávnost nebo o téměř půl století trvající vytlačení střední a horní sociální vrstvy z dějin.

---

⁶⁶ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. s.6-7., obr. příl. Kolumbus; sv. 142. ISBN 80-204-0737-5.

⁶⁷ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. s.7., obr. příl. Kolumbus; sv. 142. ISBN 80-204-0737-5.

4. Uloupený život a Kouzelný dům v literárních a společenských souvislostech

Slovník literární teorie charakterizuje postavu v epice jako „*všeobecně každý fiktivní subjekt, vystupující v literárním díle, jenž je v tematickém plánu díla realizován v motivech, které představují jeho vnější podobu a pojmenování jeho vlastnosti, nebo prostřednictvím motivů, které zaznamenávají nebo předvádějí jednání postavy v konkrétních situacích, její promluvy popř. motivace jednání.*“⁶⁸ Vztahy mezi hlavními postavami bývají komponovány podle konfliktu daného díla. Vztah k hlavním postavám potom určuje charakteristiku vedlejších postav. Vedlejší postavy také spoluvytváří vnější svět, ve kterém se realizuje konflikt. V epice tvoří postavy základní fabulační prostředek.

Všechny cesty literárního díla se sbíhají k obrazu člověka. Literární zobrazení postavy dostalo název hrdina. Takové pojmenování by mohlo mást. Za hrdinu totiž nepovažujeme pouze člověka, který koná hrdinské činy nebo má kladné povahové rysy. Proto jsou vhodnější termíny charakter nebo literární postava. Slovo charakter však původně znamená pouze povahu člověka. Josef Hrabák a Vladimír Štěpánek rozlišují z hlediska postavení v díle postavu ústřední, kterou můžeme pojmenovat také titulní, jestliže je její jméno obsaženo v názvu díla. Dále rozlišují postavy vedlejší a epizodické. Hlavní postava bývá nazývána protagonistou děje. Slovo protagonista pochází z řeckého prótos a znamená účastník her. Vedlejší postavy se liší od postav epizodních tím, že jsou součástí celého příběhu nebo jeho velké části. Zatímco epizodní postavy se objevují v díle pouze jednorázově.

Epika musí obsahovat více postav, protože dochází ke konfliktu mezi nimi, čímž se postupně rozvíjí děj a graduje napětí. Konflikt se může odehrávat také mezi jednou postavou a společenským prostředím, což ovšem tvoří opět lidé. U rozsáhlejší epiky, například v románu, se konflikt objevuje také mezi vedlejšími postavami. Kvůli rozlišení postav vyzdvihuje autor jejich individuálnost vnější charakteristikou a vnitřní charakteristikou postav, která je mnohem důležitější.

Pokud se zaměříme na typy ženských hrdinek v Benešových psychologických prózách, dala by se využít tři známá dělení literární postavy. E. M. Foster rozlišuje ploché a oblé postavy. Za ploché postavy označuje ty, které jsou analogické humorným

---

⁶⁸ ÚSTAV PRO ČESKOU A SVĚTOVOU LITERATURU. Akademie věd ČR a VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie*. Vyd. 2. rozš. Praha: Československý spisovatel, 1984. s.286.

karikaturám. „*Ve své nejčistší formě jsou vystavěny kolem jediné myšlenky či vlastnosti, a proto mohou být vyjádřeny jednou větou.*“⁶⁹ Ploché postavy se v průběhu děje nerozvíjejí. Omezení vlastností a absence rozvoje způsobuje, že jsou pro čtenáře takové postavy bez potíží zapamatovatelné a rozpoznatelné. Pro oblé postavy je charakteristická kontrastní implikace. Jedná se tedy o postavy, které nejsou ploché. Tyto postavy mají více než jednu vlastnost a v průběhu děje se rozvíjejí. Takové rozlišení mělo velký průkopnický význam, přesto v něm najdeme slabá místa. Pojem „plochý“ vyjadřuje něco, čemu chybí hloubka a život. Což ale neplatí vždy (například v tvorbě Charlese Dickense). „*Tato dichotomie je velice reduktivní, ruší stupně a nuance, jež nacházíme v samotných dílech narativní fikce.*“⁷⁰ Forster tak mísí kritéria, která se občas nepřekrývají. Podle něj je plochá postava jednoduchá, bez rozvoje a oblá je složitá a rozvíjí se. Tato teorie ale bývá někdy narušena a fiktivní složité postavy mohou být bez rozvoje, zatímco jednoduché se rozvíjejí. Rozvoj může být však zastaven také následkem nějakého psychického traumatu.

Druhý typ rozlišení pochází od Daniely Hodrové. Jedná se o postavu-definici a postavu-hypotézu. „*Jestliže postavu-definici v její vyhraněné podobě můžeme charakterizovat jako beze zbytku vysvětlitelnou, explicitní, plně v textu determinovanou, pak postavu-hypotézu charakterizujeme jako vysvětlitelnou jen částečně, ne zcela explicitní, neúplně determinovanou.*“⁷¹ Postavy-definice nemají tajemství, víme o nich vše zatímco u postav-hypotéz nejsme nikdy obeznámeni ze vším. Pokud bychom využili tento typ dělení pro naše ženské hrdinky Marii a Martinu, patřila by každá z nich do jiné skupiny. Přestože je Martina v příběhu opředena tajemstvím, čtenář o ní ví všechno. Pouze čeká na to, jaké budou hrdinčiny další kroky a zda ostatní postavy zjistí to, co my už dávno víme. Jedná se tedy o postavu-definici, zatímco Marii můžeme bezpochyby charakterizovat jako postavu-hypotézu. Beneš nám odkrývá informace ve stejný čas, kdy se je dozvídají také vedlejší postavy. Čtenář není až do konce knihy obeznámen se všemi informacemi.

Joseph Ewen navrhuje jinou klasifikaci, ve které rozlišuje tři kontinua: složitost, rozvoj a průnik do vnitřního života. Na jednom konci osy jsou postavy založené

---

⁶⁹ FORSTER MORGAN, Edward. In: RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Brno: Host, 2001, s. 48. Strukturalistická knihovna. ISBN 80-7294-004-x.

⁷⁰ RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Vyd. 1. Brno: Host, 2001. s.48. Strukturalistická knihovna; sv. 7. ISBN 80-7294-004-x.

⁷¹ HODROVÁ, Daniela a kol. -- *Na okraji chaosu --: poetika literárního díla 20. století*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2001. s.547. ISBN 80-7215-140-1.

na jediném rysu nebo na jednom dominantním rysu s dalšími sekundárními. Sem patří alegorické postavy, karikatury a typové postavy. Alegorická postava bývá vystavěna na vlastním jméně (například Pýcha), u karikatur je až přehnaně vyzdvížen jediný rys a u typové postavy reprezentuje dominantní rys celou skupinu. Na jiném konci Ewenovy osy stojí složité postavy, kam můžeme zcela jistě zařadit Benešovy ženské hrdinky Martinu a Marii. Mezi prvním a druhým typem postav najdeme celou škálu stupňů složitosti. Pro alegorické postavy, karikatury a typové postavy je charakteristická nejenom jednoduchost, ale také statika. Statické, nerozvíjející se postavy nemusí být reprezentovány jen jedním povahovým rysem. Postavy, kterým chybí rozvoj, jsou většinou vedlejší a plní nějakou funkci. Mohou například reprezentovat úroveň společenské vrstvy. Někdy text plně zachycuje rozvoj postavy, jindy je pouze naznačen. Na třetí ose, která je takzvaným průnikem do vnitřního života, se nacházejí postavy, jejichž vědomí je představeno zevnitř. Kromě takových postav zde najdeme i ty, u nichž vidíme jen zevnějšek a jejich vnitřní svět nám zůstává skrytý.

Pro naše hlavní hrdinky románů *Kouzelný dům* a *Uloupený život* je nejvhodnějším Forsterovo rozlišení na oblé a ploché postavy. Martinu i Marii můžeme bezpochyby zařadit do oblých postav. Obě hrdinky mají mnoho zajímavých vlastností a v průběhu celého příběhu jsou jimi ovlivňovány. Zároveň je rozhodně nemůžeme považovat za statické, protože je jejich rozvoj od začátku až do konce románu velmi výrazný. Z vystrašené Marie se postupně stává sebevědomější hrdinka, která v průběhu celého příběhu překvapuje čtenáře i okolí svými nově objevenými vlastnostmi a schopnostmi. Rozvoj Mariiny osobnosti vyvrcholí na konci knihy, kde se její vroucí city k Martinovi proměňují v zášť a láska k prostému životu Balvínových v pohrdání.

Stejně tak dochází i k velkým proměnám u Martiny. Z počátku bloumavá, přemýšlivá dívka, která závidí své bezstarostné, usměvavé sestře oblíbenost a úspěchy u mužů, se mění po smrti sestry a přebírá její místo. Martina rozhodně nestojí na místě, naopak se s přicházejícími situacemi jako je úmrtí sestry, jejich záměna, zdánlivá smrt Tomana a nečekaná láska obstojně vyrovnává a přizpůsobuje každé situaci.

Častá a zároveň nejjednodušší charakterizace postavy spočívá v jejím pojmenování. „*Kde má už samo jméno vystihnout charakter postavy – jako Čechův nehrdinský hrdina pan Hrdlička – Říká se „nomen-omen“.*“⁷² Taková charakteristika pro literární dílo

---

⁷² HRABÁK, Josef. *Úvod do teorie literatury*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s.72. Učebnice pro vysoké školy.

samozejmě nestačí. Jméno používá autor jako určité upozornění, jak se má čtenář na postavu začít dívat a jaké vlastnosti jí přisuzovat v rámci své recepcce. „*Pojmenování postav je vždy důležitou součástí jejich utváření a jakmile je postava pojmenována, je její jméno od ní samé neoddělitelné.*“⁷³ Pojmenováním se postava stává určitým množstvím propozic, které se v průběhu čtení proměňují a konkretizují. Také Karel Josef Beneš nepojmenovává své hrdiny a hrdinky náhodně. V *Kouzelném domě* můžeme vidět symboliku hned u tří postav. Pojmenování Martin a Marie evokuje i bez četby, že se díky podobnosti jmen jedná o spojení postav, konkrétně o milostný pár. Jméno Marie navíc vzbuzuje v čtenáři čistotu, o což autorovi, jenž zobrazuje dívku bez paměti, pravděpodobně šlo. Jeden z možných překladů „milovaná bohem“, je také výstižný vzhledem k tomu, že jako jediná přežila havárii letadla. Jméno se někdy spojuje též se slovem „mara“ pocházejícím ze sanskrtu a znamená ničitel. Pro ženu, která učinila několik lidí nešťastnými a jednoho muže dohnala k sebevraždě, je takové pojmenování příhodné. Pro Viléma, jenž byl do Marie nešťastně zamilovaný, je jméno též charakteristické. Beneš se možná inspiroval o sto let mladším dílem *Máj*. Právě Mácha vytvořil postavu Viléma, kterého nešťastná láska přivede až na popraviště.

Činy postav by měly vyplývat z jejich psychické jednoty a charakter z jejich chování. V kvalitní próze usilují autoři o to, aby nebyl charakter hlavní postavy určitelný již na začátku díla. Čtenář by jej měl odhalovat postupně v průběhu děje. Což se podařilo Benešovi především u Marie z *Kouzelného domu*, jejíž pravý charakter objevujeme až v samotném závěru díla. Veškerá jednání literární postavy by měla být dobře motivována, bezdůvodné činy způsobují přesun postavy do psychopatologické oblasti. Pokud není takový posun autorovým záměrem, pak je jasné, že nemá své dílo kvalitně promyšlené. To rozhodně není Benešův případ. Jednání jeho hrdínek vychází vždy z nějaké příčiny. Například Martina touží po zastoupení místa své sestry, což ji motivuje k veškerému jednání v průběhu knihy.

„*Charakter postavy je složitá struktura, a proto – aby čtenář postavu snáze pochopil – autor rozkládá její povahu na jednotlivé vlastnosti, a ty pak pojmenuje nebo exponuje dějem, popřípadě prostřednictvím rozhovoru jiných postav o hrdinovi.*“⁷⁴ Všechny jednotlivé vlastnosti literární postavy se musejí při rozboru díla vyjmenovat.

---

⁷³ LODGE, David. In: HRABÁK, Josef. *Úvod do teorie literatury*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 72. Učebnice pro vysoké školy.

⁷⁴ HRABÁK, Josef. *Úvod do teorie literatury*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s.72. Učebnice pro vysoké školy.

Z hlediska těchto vlastností neboli povahových rysů, lze charakter postavy chápat jako jejich systém. Pokud chceme postavu lépe pochopit, je vyjmenování jejich charakterových rysů vhodný a účelný způsob. Poznání charakteru je poměrně náročné kvůli jeho komplexnosti. V postavách najdeme dobré i špatné vlastnosti a nikdy nedokážeme zcela zhodnotit, jaký člověk vlastně je. Kdyby spisovatel stvořil člověka dokonalého, působilo by to nevěrohodně. Postava zcela špatná by ve čtenářích mohla budit spíše směšnost než odpudivost. Proto nelze tvořit charakter jen černý nebo bílý. Marie i Martina jsou typickým příkladem černobílých postav. Jde o postavy špatné či dobré? Marie zpočátku působí jako zcela kladná postava, avšak od smrti Viléma po její proměnu charakteru na konci knihy, již není zcela jednoduché, zaujmout vůči ní jasné stanovisko. Martina naopak působí zpočátku jako záporná hrdinka. Následky lži, jež se proti ní obrací, Tomanova nevěra a další zklamání, nutí čtenáře, aby na ni postupně měnil názor.

Povahové rysy postav jsou předpokladem pro určité jednání v různých situacích, což umožňuje postupné budování děje. „*Situace z hlediska charakteru se pak jeví jako průsečík mezi strukturou charakteru a strukturou děje, řečeno jinými slovy, děj je vytvářen charaktery, ale charaktery jsou vytvářeny do jisté míry dějem, během vyprávění se nejenom odhalují, ale i vyvíjejí.*“⁷⁵ Postavu jednající podle konvenčních pravidel najdeme v dílech autorů, kteří nezobrazují postupný vývoj postavy. Následkem toho čtenář již předem ví, jak bude postava jednat, čímž odhalí následující děj. Postavy bez vývoje jsou charakteristické právě pro literární brak. Konflikt, důležitý pro děj, vzniká při rozhodnutí postav o reakci na danou situaci. To se odvíjí právě od jejich charakterových rysů. Konflikty důležité pro děj jsou v obou knihách postaveny na tragické nehodě. Jednání Marie se odvíjí od ztráty paměti při letecké havárii. U Martiny odstartuje její činy smrt dvojčete při nehodě na moři a následná záměna.

Autorova bezradnost v životě se často zrcadlí v jeho dílech. Dochází k nevypočitatelnému a nelogickému jednání hrdiny, což nemůže naplňovat náročného čtenáře, který od díla očekává jisté obohacení a nová životní poznání. Na druhou stranu se stává častou chybou spisovatelů i snaha o zobrazení dokonalého hrdiny, kladného bez jakýchkoli vad. Dnešnímu čtenáři také zobrazení postavy nemůže stačit. „*I Slabá*

---

⁷⁵ HRABÁK, Josef. *Úvod do teorie literatury*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s.72-73. Učebnice pro vysoké školy.

*nebo záporná postava má své místo, vždyť jich v životě vidíme okolo sebe dost a dost.*⁷⁶
Kvalita postavy tkví v kombinaci kladných a záporných rysů.

Literární postavy tvoří motivy zevnějšku, chování, povahy, ale také myšlenek, citů nebo jazykového projevu. Jmenované motivy mohou být uváděny autorem jako charakteristika postavy nebo jiným způsobem přímého sdělení. Možností je také jejich sdělování prostřednictvím ostatních postav.

Jazyk je obvyklým způsobem charakterizace v textech. Styl řeči bývá individualizovaný a odlišený od jazyka vypravěče. Co se týká jazykového projevu, může nám při charakteristice postav hodně napovědět, jako je tomu v případě Marie z *Kouzelného domu*. I po ztrátě paměti zůstalo hlavní hrdince její noblesní vyjadřování a pražský přízvuk, jimiž se odlišuje od prosté rodiny Balvínových. Pro charakterizování postav je pro nás z hlediska kompozičního důležitý dialog, který posouvá děj a podává doplňující informace. Tento charakterizační prostředek vyjadřuje jazykovými projevy myšlení postav a jejich povahu. „*Když postava mluví zmateně, naznačuje se tím její pochybná duševní potence, když mluví vulgárně, vyjadřuje to nepřímou její obhroublost atp.*“⁷⁷ Takový způsob je umělecky účinnější než prostý popis jejího jednání nebo výslovné označení (např. lakomec). Styl řeči postavy může napovědět o jejím společenském zařazení nebo naznačovat její individuální vlastnosti.

Dalším důležitým prostředkem charakterizace osob je vnější vzhled. Beneš využívá u svých hrdinek krásy, jež Marii spolu s povahovými vlastnostmi pomohla okouzlit celý dům. Zároveň zobrazuje Martinu a Sylvu, které jsou navlas podobné, ale přesto má každá zcela jiné vlastnosti. Mezi vnějším vzhledem a povahovými rysy postavy najdeme metonymický vztah. V tomto vztahu rozlišujeme vnější rysy, které postava neovlivňuje (například barva očí, výška, velikost nosu), a takový vzhled, který je postavou ovlivňován (například oblečení, líčení, účes). Zatímco první skupina je jasně daná, druhá už nabízí kauzální podtext. „*Někdy mluví vnější popis sám za sebe, v jiných případech je jeho vztah k povahovému rysu vypravěčem explicitně naznačen, například „jeho velké hnědé oči vyjadřovaly smutek a nevinnost“.*“⁷⁸ Taková definice ale nemůže dobře fungovat jako

---

⁷⁶ HRABÁK, Josef. *Úvod do teorie literatury*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s.73. Učebnice pro vysoké školy.

⁷⁷ HRABÁK, Josef. *Úvod do studia literatury*. 1. vyd. Praha: SPN, 1977. s.29. Učebnice pro vysoké školy. Učebnice pro vys. školy.

⁷⁸ RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Vyd. 1. Brno: Host, 2001. s.73. Strukturalistická knihovna; sv. 7. ISBN 80-7294-004-x.

nepřímá charakterizace. K té dochází tehdy, když je určitá vlastnost přisouzena pouze části postavy a nikoli jejímu celku (například „její inteligentní pohled“). „*Ewen nazývá tyto případy „zdánlivým popisem“ a odlišuje je od vnějšího vzhledu postavy.*“⁷⁹

Dalšími významnými prostředky charakterizace postav je prostředí a činnost. Povahové rysy postavy mohou vyplývat z jejího fyzického okolí (pokoj, dům, vesnice, město) nebo z lidského okolí (přátelé, rodina, společenská vrstva). Co se týká činnosti, povahový rys může být implikován i jednorázovým činem, jako je například vražda, nebo pravidelnou aktivitou. Jednorázové činy naznačují dynamický aspekt postavy, který hraje velkou roli v krizovém bodu autorova vyprávění. Obvyklou činností pak dává najevo neměnný aspekt postavy, který má často vyvolat komičnost či působit ironicky. „*I když jednorázový čin neodráží konstantní vlastnosti, není proto pro postavu o nic méně charakteristický.*“⁸⁰ Jeho silným účinkem autor naznačuje, že povahové rysy, které prostřednictvím tohoto činu poznáváme, jsou kvalitativně důležitější než běžné chování postavy. Takovým činem je například nepopřená záměna dvojčat ze strany Martiny či rozhodnutí lhát o ztrátě paměti u Marie.

U obou činů rozlišujeme tři kategorie: akt uskutečněný, akt neuskutečněný a akt zamýšlený. Pod první kategorii řadíme činy, které postava provedla. Aktem neuskutečněným je míněno něco, co postava měla udělat, ale neudělala. Poslední kategorie vyjadřuje plány nebo záměry postavy dosud neuskutečněné. Za akt uskutečněný můžeme v *Kouzelném domě* i *Uloupeném životě* považovat rozhodnutí lhát. Aktem neuskutečněným je naopak to, že Martina nepřiznala nikomu ve svém okolí pravdu, ani umírajícímu otci, který vše tušil, zatímco Marie se svým problémem svěřila Martinovi. Aktem zamýšleným může být u Martiny pozdě objevená láska ke Karalovi, k níž díky jeho smrti už nemohlo dojít a Martiny plány vzít si Martina, ke kterým nedošlo, kvůli jejímu návratu paměti a původní osobnosti.

V roce 1961 formuloval Marvin Mudrick dva extrémní názory na existenci postavy v próze. První stanovisko, puristické, dnes podporuje mnoho literárních kritiků. Podle něj postavy vůbec neexistují, pokud zrovna nejsou součástí obrazů a situací, jež je ovlivňují. Nelze je vyjmout z jejich kontextu a chápat jako skutečné lidské bytosti. Jednalo by se o sentimentální neporozumění literatuře. Druhým stanoviskem je realistické, které se dnes

---

⁷⁹ RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Vyd. 1. Brno: Host, 2001. s.73. Strukturalistická knihovna; sv. 7. ISBN 80-7294-004-x.

⁸⁰ RIMMON-KENNAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Vyd. 1. Brno: Host, 2001. s.68. Strukturalistická knihovna; sv. 7. ISBN 80-7294-004-x.

snaží ubránit. Tvrdí, že postavy získávají v průběhu děje jistou nezávislost na událostech, ve kterých žijí a můžeme o nich mluvit i s určitou vzdáleností od kontextu.

Realistické stanovisko vnímá postavy jako imitace lidí a má sklon jednat s nimi s odstupem. Tím postavy abstrahuje od slovní struktury daného díla. Tento přístup spekuluje o podvědomých motivacích postav a vytváří pro ně minulost a budoucnost, které přesahují hranice toho, co o nich víme z textu. „*Takováto pozice zjednodušuje konstrukci teorie postavy, neboť činí legitimním přenos hotových teorií z psychologie a psychoanalýzy. Nicméně to je právě důvod toho, proč taková analýza nedokáže odhalit differentia specifica postav v narativní fikci.*“⁸¹

Podle puristického stanoviska (dnes se používá spíše termín sémiotické) jsou zmíněná *differentia specifica* verbálního a nereprezentativního řádu. Extrémní pojetí tohoto stanoviska způsobí splynutí postavy s dalšími jazykovými jevy v textu, což vede ke zrušení její svébytnosti. Díky sémiotické literární teorii ztrácejí postavy své privilegované postavení a vymezení. Což nezpůsobuje jejich proměnu do neživých věcí nebo zredukování na aktanty, ale jsou textu lízovány. Podle Weinsheimera jsou postavy jako části uzavřeného textu, vzorci opakování, motivy, které jsou rekonstruovány v následujících motivech. V této literární teorii dochází k rozplynutí postavy.

Pro naše hlavní hrdinky, které jsou zhmotněním psychologických teorií by bylo vhodnější realistické stanovisko. Martina a Marie jsou postavy s tak dobře vytvořenými osobnostmi, že o nich můžeme mluvit i s určitou vzdáleností od kontextu a událostí příběhu. U obou si jistě čtenář dokáže domyslet minulost i budoucnost, na základě jejich osobností, aniž by s tím byl obeznámen v textu.

„*V textu jsou postavy uzly ve slovním uspořádání, v příběhu jsou neverbálními (či pre-) abstrakcemi, konstrukty.*“⁸² Tyto konstrukty nepovažujeme za lidské bytosti v obvyklém slova smyslu, ale jsou částečně modelovány podle čtenářových představ o lidech, díky čemuž je můžeme považovat za lidské. Literární postavy nelze v textu oddělit od zbytku slovního uspořádání, ale v příběhu jsou od své textuality odděleny, což nevyplývá jen z definice příběhu, ale je to prokázáno zkušenostmi. Podle Chatmana je přirovnání postavy k pouhým slovům považováno za chybné. Dokazuje to množství

---

⁸¹ RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Vyd. 1. Brno: Host, 2001. s.40. Strukturalistická knihovna; sv. 7. ISBN 80-7294-004-x.

⁸² RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Vyd. 1. Brno: Host, 2001. s.41. Strukturalistická knihovna; sv. 7. ISBN 80-7294-004-x.

pantomim, baletů nebo němých filmů bez titulků. Často se nám vybaví určitá postava, aniž bychom si vzpomněli na jediné slovo z textu, ze kterého vznikla. (Chatman 1978, weinshamer 1979) Někdy dokonce dochází k abstrahování jmen postav od textu k funkci označení rysů charakteristických pro nefiktivní lidské bytosti. V češtině je typickým příkladem výraz švejkovat (předstírat poslušnost pod maskou hlupáka, kvůli úniku před nepříjemnými záležitostmi).

Hlavní hrdinka románu *Uloupený život* pochází ze zámožné vídeňské rodiny Oličových. Příběh se odehrává těsně před první světovou válkou a stejně jako v jiných Benešových románech v něm nacházíme motiv dvojnictví. „*Právě na jeho ozvláštnění dal si kultivovaný prozaista velmi záležet. Ne na historii dvojníků rodem si cizích, ale na kuriózním případě dívčích dvojčat demonstruje Beneš postup dramatické krize, kterou vyvolává osudná spekulace s takřka absolutní totožností dvojí tělesné podoby.*“⁸³ Martina a Sylva jsou na první pohled nerozeznatelná dvojčata, což nelze říct o jejich povahách. Sylva je bezstarostná, milá a spokojená se životem, který ji závidí přemýšlivá a citlivá Martina. Martina trpí pocitem, že se jejímu staršímu dvojčeti dostává větší pozornosti, jak ze strany mužů, tak rodičů a známých. Jejich pořadí příchodu na svět, kterým Martina trpěla, však později vyvrátí otec, jenž se jí svěří, že ve všem tom zmatku nevěděli, které z dvojčat se narodilo dřív. Sylva si bere za muže inženýra Tomana, což je dalším narušením vztahu obou sester, jelikož jej Martina miluje. Krátce po svatbě odjíždí Toman na výpravu a Sylva s Martinou se vydávají do Bretaně. Jednoho dne se Sylva rozhodne vyjet na plachtnici, přestože je moře rozbouřené. Martině se nápad nelíbí, ale po Sylvě naléhání se přidá. Tato projížďka se stává osudnou. Loď se převrátí a Sylva utone. Tragická nehoda, která změní život hlavní postavy, je typická pro obě autorova díla.

Martina se probouzí v nemocnici a na ruce má sestřin snubní prstýnek, který jí zůstal v ruce, když se jí snažila zachránit. Tento prsten bychom mohly považovat v jistém smyslu za „kouzelný“, protože dokázal sestry zaměnit. Martinu začne okolí oslovovat sestřiným jménem, ta se nebrání a bere na sebe identitu mrtvé Sylvy. Změna identity je dalším typickým znakem Benešových děl. Nepopřená záměna ji donutí k novým a novým lžím, též společným pro obě díla. Martina se tak vydává na cestu sestřiným životem. Dalším z typických znaků Benešových próz je hudba, ke které byla Martina vychována a v těžkých chvílích jí přináší pocit štěstí. Setkává se s nejrůznějšími situacemi ať už jde

---

⁸³ POLAN, Bohumil. In: BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. 9. vyd., (v Čs. spis. 1. vyd.). Praha: Československý spisovatel, 1968. s.280, [2] s. Klíč; Sv. 79.

o smrt otce, nečekanou lásku Karala či problémy s Tomanem. Karal i Toman jsou Benešovým zobrazením nešťastné lásky. Je neuvěřitelné „*jak rychle se vžívá Martina do nové životní role a s jakou úžasnou prozíravostí překonává nesnáze, které by ji mohly prozradit.*“⁸⁴ Na konci knihy se Martina vrací i se svou tříletou dcerou do míst, kde všechno začalo. Ve Francii žije s novým mužem a svou dcerou, která jednoho dne vysloví přání, aby se obě dvě jmenovaly stejně. A tak malá Martina vrátí velké Martině její jméno a identitu.

Autorův sloh není vždy vyrovnaný, dochází ke kolísání mezi intimními lyrickými popisy a násilnými obrazy. Přírovnání jako „*prostor na ni cení své černé zuby*“ nebo „*svědomí svou dravčí čelistí se jí zakousne do srdce*“ působí příliš násilně a do autorova stylu nezapadají. Avšak podle Bohumila Polana román „*ideálně splňuje požadavek vysoce napínavé čtivosti na úrovni evropského kulturního normálu.*“⁸⁵

Následující román, *Kouzelný dům*, nese svůj název podle starého domu, ve kterém se roku 1936 příběh odehrává. V domě bydlí učitelská rodina, vdova Vilma Balvínová, její dcera Rosa mladší syn Martin, který pracuje jako učitel a starší syn Vilém. V díle se objevuje téma války a jejích následků, což je typické pro mnohá autorova díla. Viléma i Rosu silně poznamenala. Vilém je neurózou trpící válečný vysloužilce a Rosa přišla ve válce o manžela. Samotná paní Balvínová je velmi zajímavá důstojná žena, jež stmeluje svou vstřícností a láskou celou rodinu. Paní Balvínová má ještě dceru Hátu, jejíž manžel zahájil nalezením bezvládné Marie ležící na silnici celý příběh. Zraněnou dívku přiveze domů, všichni se o ni pečlivě starají, ale po probuzení si Marie na nic nevzpomíná. Opět se setkáváme s tragickou nehodou, která změní život hlavní hrdinky. „*Znova krajně výjimečná událost (ztráta paměti při letecké havárii a drásavě bolestná epizoda lásky) stává se předmětem vypravěčského umění, zase o patrné poznání zjemnělejšího, k náladové poetičnosti dějiště a k opravdové hloubce vnitřní dynamiky v lidech citlivějšího.*“⁸⁶ Stejně jako v předchozím románu, najdeme i zde motiv dvojnicství, záměna osob je však „*uskutečněna v jedné jediné bytosti.*“⁸⁷ Všechny informace o sobě si hlavní hrdinka vymyslí, včetně jejího jména a získává tak novou identitu. Bojí se přiznat ztrátu paměti, aby ji ostatní neměli za blázna. Po čase se všim svěří Martinovi.

---

⁸⁴ MATOUŠ, Josef. *Uloupený život. Nové Čechy*. 1935, 178-179.

⁸⁵ POLAN, Bohumil. In: BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. 9. vyd., (v Čs. spis. 1. vyd.). Praha: Československý spisovatel, 1968. s.280., [2] s. Klíč; Sv. 79.

⁸⁶ POLAN, Bohumil. In: BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. 9. vyd., (v Čs. spis. 1. vyd.). Praha: Československý spisovatel, 1968. s.281., [2] s. Klíč; Sv. 79.

⁸⁷ PÍŠA, Antonín Matěj. *Milostný román o ztrátě paměti. Národní práce*. 1939, (179), 15.

Přítomnost krásné Marie v domě dožene zamilovaného, již psychicky narušeného Viléma k sebevraždě. V průběhu pobytu u Balvínových v sobě Marie objevuje netušené schopnosti jako jsou znalost francouzštiny, zpěv či hra na klavír. Přesto se jí žádné konkrétní vzpomínky nevybavují. Také prostřednictvím Marie zobrazil Beneš svou lásku k hudbě. Martin s Marií se na základě indicií vydají do Prahy, kde se snaží vypátrat nějaké informace, což se jim nepodaří. Avšak díky pražskému fotografovi, který jejich snímek vystavil ve výloze obchodu, objeví Marii její známý. Po návratu do Bítova, přijíždí jednoho dne kouzelník Caligari a při svém představení se pokusí Marii zhypnotizovat. Pomocí hypnózy ji vrací o sedm týdnů zpět, Marie si vše vybaví, včetně osudné nehody, jíž byl pád letadla, ale na celou rodinu Balvínových zapomene. Tento způsob návratu paměti nepůsobí dnes nepravděpodobným dojmem, avšak ve třicátých letech 20. století jej někteří kritici považovali za nemožný. „*Nevím, co říkají psychiatři tomuhle návratu paměti a vši ztracené osobnosti vytržením z hypnózy. Neodborníku to může zavánět až detektivní sensací.*“⁸⁸ Její otec, ředitel železáren Unger, si přijede pro Marii, již považovali za mrtvou. Marie je obeznámena s děním posledních týdnů jen z Martinova vyprávění. Stává se opět arogantní dívkou z bohaté rodiny a vrací se do Prahy. Martin se s tím nechce smířit, a tak odjíždí do Prahy se snahou přemluvit Marii k návratu. Ta jím však pohrdá a Martin se vrací bez úspěchu zpět domů a doufá, že čas vše napraví.

Román byl vcelku pozitivně přijat a bezpochyby patří k Benešovým nejúspěšnějším dílům. „*Mladý učitel má dostatek vnitřního žáru i citového fondu, aby dovedl neznámé dívce vrátit uloupenou duši, a jak se ukáže, nejen vrátit, ale vdechnout jí novou, ušlechtlejší podobu, a jestliže se u Marie nakonec rozhodující silou projeví třídní příslušnost, která smazává nově nabytou duševní krásu, pak opuštěnému zůstává rodný dům jako symbol bezpečí domova. Bez happy endu, byť s jistými romantizujícími prvky, dal tak Beneš vyznít svému románu akordem burcujícím i útěšným zároveň.*“⁸⁹

Sloh tohoto románu můžeme označit za vkusný a vyrovnanější než v *Uloupeném životě*. Celkově působí román propracovaněji a kvalitněji. Beneš dokázal s jemností zachytit krásu hlavní hrdinky, přírody i kouzlo domu. „*Nicméně v celku je to styl vypěstěně vkusný, ba elegantně uhlazený, v němž se však příznačně jen výjimkou setkáváme s obratem a obrazem osobitě a svěže raženým. I to je dokladem, že se při*

---

⁸⁸ SEZIMA, Karel. Kouzelný dům. *Lumír*. 1939/1940, s.92.

⁸⁹ BLAHYNKA, Milan, ed. a kol. *Čeští spisovatelé 20.století: slovníková příručka*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1985, s.30.

*veškeré nevšednosti námětu skrývá také v tomto Benešově románu, jako v předchozím podstatný sklon ke konvenčnosti, byť na úrovni u nás vzácně kultivované a vyspělé.*⁹⁰

Uloupený život a o čtyři roky mladší *Kouzelný dům* mají mnoho společného. Objevují se tragické zvraty a neobvyklé životní cesty, lidská žárlivost a špatný charakter. Romány jsou protkány společnými motivy jako je láska, smrt, hledání krásy či motivy snu a hudby. Obě hrdinky jsou oběťmi tragické události, jež způsobí nečekané události, se kterými se Marina i Marie musí vypořádat a nalézt ztracenou rovnováhu.

V psychologických románech Karla Josefa Beneše *Kouzelný dům* a *Uloupený život* hledají hlavní hrdinky svou ztracenou rovnováhu. Martinin i Mariin život postrádá naplněnost. Martina stagnuje v nudném životě bohaté rodiny a její hlavní náplň tvoří napodobování Sylvy. Marie žije se svým zámožným otcem a rezignovaně se chystá na připravené vdavky. Hledání životní rovnováhy odstartuje u hlavních hrdinek osudná nehoda.

První polovinu dvacátého století, jednadvacáté století a vlastně žádnou dobu nelze považovat za vyváženou. Společnosti dominuje touha po materiálu snad v každé oblasti života. „*Štěstí a spokojenost poměřujeme kupní silou, vlastnictvím věcí, majetkem. Jako každá nerovnováha, i tento stav vyvolá potřebu vyvážení.*“⁹¹ Člověk potřebuje komplexní uspokojení, z čehož vyplývá, že máme nejenom materiální potřeby, ale také sociální, fyziologické a psychospirituální. Obě Benešovy hrdinky vstupují do románu jen s první uspokojenou potřebou. A tak hledají krásu a lásku, které by jim pomohly doplnit materiálu o čisté hodnoty. Jejich snahu o nalezení rovnováhy však nejednou zkomplikuje setkání se smrtí. Snaha o dosažení něčeho „vyššího“ tkví také v poznání sebe samých. Marie si však nic nepamatuje a Martina zahazuje vlastní já zastoupením sestřina místa. Psychologové tvrdí, že k nalezení rovnováhy mohou pomoci vnitřně přijaté etické hodnoty a chápání morálky jako „umění žít dobře“. Existuje pět etických předsevzetí buddhismu, jichž bychom se mohli držet.

„Ničení a zraňování živých bytostí se budu zdržovat.

Braní toho, co není dáváno, se budu zdržovat.

Nesprávných sexuálních aktivit se budu zdržovat.

---

⁹⁰ PÍŠA, Antonín Matěj. Milostný román o ztrátě paměti. *Národní práce*. 1939, (179), 15.

⁹¹ ŽIŽLAVSKÝ, Roman. Rovnováha vnitřní cesty. In: *Psychologie.cz* [online]. 19. 7. 2011 [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/rovnovaha-vnitri-cesty/>

Zraňujícího a nepravdivého mluvení se budu zdržovat.

*Zatemňování mysli omamnými látkami se budu zdržovat.*⁹²

Po přečtení těchto pravidel je nám jasné, že nejsou vlastní ani jedné z hlavních hrdinek. Mohli bychom tedy říct, že k nalezení rovnováhy je nutné sebepoznání, láska a tolerance vůči ostatním lidem. Karel Josef Beneš zobrazuje člověka materiálně zajištěného, smrtí narušeného, po kráse a lásce toužícího, rovnováhu hledajícího...

K nejsilnějšímu narušení životní rovnováhy dochází při setkání se smrtí. Smrtí neboli úmrtím, skolem či latinsky exitem rozumíme zastavení životních funkcí v organismu s nemožností jejich obnovení. Většina lidí ji chápe jako protiklad k životu. Jen málokdo si uvědomuje, že jde vlastně o přirozené zakončení lidského vývoje, který probíhá v organismu od početí do posledního nadechnutí. T. G. Masaryk charakterizuje tento proces ve svých spisech. „*Žítí a umírání se vyskytuje zároveň na každé živoucí pozemské bytosti. Jednotlivé části, celé tělo se opotřebuje, aby se znova obnovilo, omládko. Děje se nepřetržitá asimilace, organizace, ustavičný boj života se smrtí. Každý krok dopředu je zároveň krokem vzad.*“⁹³ Pokud bychom dokázali vnímat smrt racionálně jako jednu z etap vývoje, asi by naši rovnováhu tolik nenarušila. Avšak díky mezilidským vztahům, jež jsou propojeny citovými vazbami, nás smrt blízkého zasáhne více než jakákoli jiná událost.

Téma smrti se objevuje v *Uloupeném životě* i *Kouzelném domě*, přesto v každém z románů trochu jinak. Masaryk jmenuje několik způsobů smrti. Přirozeným opotřebením lidského těla, ale také „*způsobenou ve válce, v souboji, zabitím a vraždou, potratem v jistém stupni zárodku, nešťastnou náhodou, popravou či sebevraždou.*“⁹⁴ V *Uloupeném životě* narážíme hned na začátku knihy na smrt způsobenou nešťastnou náhodou. Martina vyrazí se svou sestrou Sylvou na vyjížděku podél pobřeží. Přestože má z plavby strach kvůli špatnému počasí, Sylva ji přesvědčí. Loď se však kvůli velkým vlnám převrátí a Martina se po snahách o záchranu sestry probouzí v nemocnici.

---

⁹² ŽIŽLAVSKÝ, Roman. Rovnováha vnitřní cesty. In: *Psychologie.cz* [online]. 19. 7. 2011 [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/rovnovaha-vnitri-cesty/>

⁹³ MASARYK, Tomáš Garrigue a SROVNAL, Jindřich, ed. *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty*. 5. české vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2002. s.15. Spisy T.G. Masaryka; sv. 1. ISBN 80-86495-13-2.

⁹⁴ MASARYK, Tomáš Garrigue a SROVNAL, Jindřich, ed. *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty*. 5. české vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2002. s.15. Spisy T.G. Masaryka; sv. 1. ISBN 80-86495-13-2.

„*„Má sestra! Co je s mou sestrou?“ vykřikla. Ačkoli dobře věděla, jakou dostane odpověď, jakási malá, bláhová naděje přece ještě se pohnula kdesi na dně jejího nitra.*“⁹⁵ Martina nedostala na svou otázku jasnou odpověď, přesto tušila Sylvinu smrt. „*„Zahynula, vidíte?“ přerušila ji netrpělivě a sepjala křečovitě ruce. Při tom, jak se její prsty, navzájem propletené, octly ve výši jejich očí, zlatě zářící kroužek prstenu zasáhl ji jako blesk. Neslyšela, co jí ošetřovatelka odpověděla, klesla zpět do polštářů a všecka krev přelila se jí do hlavy a hned zase k srci.*“⁹⁶ Vyčerpaná Martina opět usnula. Když se po dvou hodinách probudila seděl u jejího lůžka Pauliac, který sestřím půjčoval loď. Martina chtěla vědět, co se stalo a stále ještě doufala, že její sestra žije. Pauliac však nepřímou potvrdil její obavy.

„*Ještě že mi díky bohu napadlo vzít si na vás dalekohled. Jak mi vaše plachta zmizela, nedalo mi to – a dorazil jsem tam věru včas, což bylo vaše štěstí, madame, visela jste na tom skalisku jen tak tak. Uhnul, ale i to byla odpověď!*“⁹⁷

Na této situaci je velmi zajímavé, jak Beneš zobrazuje vnímání smrti Martinou, která přišla o nejbližšího člověka. Přestože chvíli působí vyděšeně a ptá se na svou sestru, velmi brzy se z této tragédie dostane. Hlavní hrdinka je dokonce tak silná, že při zjištění děsivého faktu, místo pláče, kolapsu či jiné přirozené reakce, začne okamžitě hrát svoji roli Sylvy. Podle psycholožky Michaely Blatné můžeme reagovat na smrt zcela nečekaně. „*Období smutku může pozůstalému přinést např. pocity, které ještě nepoznal. Mohou být velmi silné intenzity a třeba i protichůdné.*“⁹⁸ Na základě této teorie by se dalo Martinino chování omluvit. Je možné, chápat ho několika způsoby. Beneš mohl chtít zobrazit šok, při kterém hrdinka reaguje na danou situaci s chladnou hlavou, upadá do určité melancholie a smutek ze smrti vlastní sestry potlačí. Melancholie je v tomto případě pouze v oblasti ztráty, protože hrdinka musí, díky svým lžím, jednat. Přestože je smutek nejčastější reakcí na ztrátu blízkého, podle Freuda se někdy „*místo smutku projevuje melancholie.*“⁹⁹ Druhou možností je pocit úlevy, jež se k Martině dostaví s úmrtím jejího celoživotního objektu závidění. Přestože se jedná o vlastní sestru, dokonce dvojče, je pocit

---

⁹⁵ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.51.

⁹⁶ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.51.

⁹⁷ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.52-53.

⁹⁸ BLATNÁ, Michaela. Psychologická pomoc pro pozůstalé: Slovo psychologa pro pozůstalé. In: *České sdružení obětí dopravních nehod* [online]. Praha [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <http://www.csodn.cz/poradenstvi>

⁹⁹ FREUD, Sigmund. *Spisy z let 1913-1917*. V Psychoanalytickém nakl. vyd. 1. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 2002. s.365. Sebrané spisy Sigmunda Freuda; kn. 10. ISBN 80-86123-18-9.

méněcennosti, způsobený Sylvou, silnější. Nejsnadnějším vysvětlením je prostý pud sebezáchovy. Martina se jednoduše bojí, že se stane podezřelou ze sestřiny smrti.

Na druhou stranu i dnes je tím, co musíte udělat bezprostředně po smrti blízkého člověka, rychlé a rázné jednání, do kterého patří celkové řešení pohřebních záležitostí a obeznámení blízkých či zbytku rodiny. Dalším faktem, který z ukázky vyplývá, je postoj lidí ke sdělení o úmrtí blízké osoby. Ani jedna z postav to Martině neřekla přímo, pouze naznačovaly. Martina byla v ten moment okolím brána jako křehká žena, která by takové přímé sdělení nemusela unést.

Mrtvým, jehož skonání však bylo později vyvráceno, se stal Toman. Zpráva o Tomanově smrti v Ledovém oceánu přišla Martině, která se v té době již vydávala za Sylvu. Ačkoli vynaložila velké úsilí na jeho záchranu, nepodařilo se. I přes zprávu o Tomanově smrti se snaží v nitru udržovat jiskru naděje. „*Nezměnitelná skutečnost? Tomanovo tělo přece nebylo nalezeno? Ne, jinak – přesněji: ze zbytků pěti nalezených těl, rozdrásaných a ohlodaných hladovými dravci, jen dvě těla byla přesně zjištěna. Byl Toman mezi těmi, jež určit už nebyla možno? A proč místo čtrnácti těl jen pět?*“¹⁰⁰

V souvislosti s tématem smrti se v díle objevuje naděje. Beneš vkládá tohle slovo Martině do úst jak kvůli Tomanovi, tak kvůli její sestře velmi často. Tím by autor mohl naznačovat, že Martina nebere smrt své sestry jako výhru. „*Smrt! Každá naděje končí u tohoto slova.*“¹⁰¹

Dalším způsobem úmrtí, jež zmiňuje T. G. Masaryk, je sebevražda. Sebevraždu chápeme jako čin, jímž člověk úmyslně zapříčiní vlastní smrt. Český psychiatr Cyril Höschl charakterizuje sebevraždu jako „*agresi obrácenou proti sobě. Lze si však představit i jiné psychologické mechanismy včetně projevu zoufalství, existencionální tísně a neschopnosti dál žít.*“¹⁰² Sebevražda je vnímána různě. Podle zákona je to zločin, podle náboženství hřích, pro společnost nepříjemné až téměř tabu téma. Lidé se ji většinou snaží utajit nebo omluvit nejrůznějšími psychickými poruchami, protože ji pokládají za společenský prohřešek.

---

¹⁰⁰ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.164.

¹⁰¹ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.164.

¹⁰² HÖSCHL, Cyril. "Očima Cyrila Höschla". Reflex 4/2003, p 15. In: *Cyril Höschl: Director of psychiatric center* [online]. 30.1.2003 [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <http://www.hoschl.cz/index.php?text=2329&lang=cz>

Spolu se zprávou přichází Martině také Tomanův deník, ve kterém popisuje situaci posledních dní, kdy posádka trpí hladem a zimou. „5. listopadu – *Wolf zemřel v 7 hodin ráno. Scharpner skončil sebevraždou. Vrazil si nůž do srdce, aby zkrátil své utrpení. Mám chuť to udělat také.*“¹⁰³ Prostřednictvím Tomanových zápisků se setkáváme s tématem sebevraždy, která nabízí jisté vysvobození. Sebevraždu jako jednu z možností řešení pro člověka, i přes odsouzení a nepochopení společnosti, chápe anglický kněz John Donne. „*Co je přirozené pro druh, nemusí být vždy přirozené pro jedince.*“¹⁰⁴ Sebevražda podle něj nemusí být od přírody hříchem ve všech případech. Z Tomanových zápisků je navíc jasné, že se nachází ve fázi akceptace smrti, kdy se „*umírající učí přijmout nevyhnutelnou situaci a snaží se nalézt nejschůdnější a nejlepší řešení pro sebe a své blízké.*“¹⁰⁵

„9. listopadu. – *Zima. Hlad. Nemocen. Sylvo! 11. listopadu.- Zdá se mi, že můj konec je blížký. Ženo...*“¹⁰⁶ Způsob, jakým Martina vnímá Tomanovy zápisky je velmi zvláštní. Můžeme v ní vidět silnou ženu, která dokáže číst popis utrpení její lásky těsně před smrtí. Opět pocítuje Martina naději v průběhu četby a doufá, že na konci Tomanova deníku objeví šťastný konec, který vyvrátí zprávu o jeho smrti. Po dočtení dopisu je však tato naděje zmařena. „*Martina leží hlavou na stole a hlasitý, křečovitý nářek zmítá jejím tělem! Sylvo! Sylvo! Poslední jeho myšlenky patřily jí.*“¹⁰⁷ Na ukázce můžeme vidět, že Martina nepropadá zoufalství ze smrti své lásky, nýbrž cítí rozčilení nad skutečností, že Toman myslel v posledních chvílích na její sestru. Přes veškerou snahu zachránit svou lásku z ledového moře, vyhrává u Martiny sobectví. Na druhou stranu ji autor zobrazuje jako velmi silnou ženu, která se dokáže během jednoho roku vyrovnat se smrtí své sestry a milovaného Tomana, kterého si Silva kdysi přivlastnila.

Podle T. G. Masaryka se většině lidí „*smrt zdá strašná, proto jen málokdo se cítí klidný pod jejím neodvratným zákonem, jenom málokdo ji může s klidným zrakem hledět v tvář, znepokojuje lidi, jako slunce oslepuje oko – a přece ji tak mnozí vyhledávají samovolně!*“¹⁰⁸

---

¹⁰³ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.169.

¹⁰⁴ HILLMAN, James. *Duše a sebevražda*. Vyd. 1. Praha: Sagittarius, 1997. s.9. ISBN 80-901898-4-9.

¹⁰⁵ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015. s.478. ISBN 978-80-262-0714-6.

¹⁰⁶ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.170.

¹⁰⁷ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.170.

¹⁰⁸ MASARYK, Tomáš Garrigue a SROVNAL, Jindřich, ed. *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty*. 5. české vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2002. s.15. Spisy T.G. Masaryka; sv. 1. ISBN 80-86495-13-2.

V *Kouzelném domě* najdeme motiv smrti právě v podobě sebevraždy. Jedná se o Martina bratra Viléma. Celému incidentu předcházelo několik hádek ohledně Marie, s jejímž pobytem v domě Vilém nesouhlasil. Jednoho večera, když se Martin po rozhovoru s Marií vrátil unaven do svého pokoje, jej budit štěkot psa. Otevřel okno, aby ho uklidnil, když v tom spatřil v zahradě něco neočekávaného. „*Zrovna před ním, v tom zeleném, šelestícím vesmíru, z mokré vidlice větví těsně u kmenu viselo černé, podivně protáhlé, bezvládné tělo. Mariina slova zazněla Martinovi v uších. Úder do skla! A hle, sklo se rozsypalo. Tam venku v koruně vrby visel Vilém a déšť se lil z nebe na jeho tělo.*“¹⁰⁹

Autor neodůvodňuje Vilémův čin a nechává čtenáře, aby si vybral ze dvou možností či jejich kombinace. Prvním jsou Vilémovy psychické problémy, které vznikly důsledkem války a kvůli nimž musel být v pětatřiceti penzionován. Tudíž i zde stejně jako v *Uloupeném životě* je sebevražda zobrazena jako vysvobození. Druhým důvodem může být samotná Marie. Benešova hlavní hrdinka je krásná, hodná, citlivá a obestřena tajemstvím. Můžeme říct, že se v těchto vlastnostech i v jejím hudební umění inspiroval svou ženou Ervínou. Karel Sezima vyjádřil ve své kritice názor, že se Vilémovi „*náklonost k ní arci stane osudnou, protože mu vnuká teprv plné uvědomění vlastní méněcennosti.*“¹¹⁰ S trochu odlišným názorem přišel kritik Antonín Matěj Píša podle nějž má Marie jen částečný podíl na sebevraždě již psychicky nemocného Viléma. „*Chorobný Vilém se ze žárlivosti oběsí, když pozná, že se stala milenkou jeho bratra Martina.*“¹¹¹ Martin, jež vidí Marii jako dokonalou ženu, vyslovuje myšlenku, že právě její vlastnosti a Vilémova nešťastná láska k ní jsou důvodem jeho sebevraždy. „*Je možné si zastírat, že řetěz příčin vede k ní? Krása, která zabíjí!*“¹¹² Martin této variantě však věřit nechce, zoufalou Marii přesvědčuje o její nevině a nikdo jiný z rodiny ji taky nepodezřívá. Díky tomu se čtenář spíše přikloní k prvnímu důvodu Vilémovy sebevraždy.

Karel Josef Beneš nechal spáchat sebevraždu mužskou (Viléma) nikoli ženskou literární postavu a myšlenky na tento čin opět vnuknul muži (Tomanovi). Dodržel tak po staletí platící fakt, že muži páchají sebevraždy mnohem častěji než ženy. „*Muži páchají sebevraždy 3-4 krát častěji než ženy.*“¹¹³ Pokud se ženy rozhodnou spáchat

---

¹⁰⁹ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.207.

¹¹⁰ SEZIMA, Karel. *Kouzelný dům. Lumír*. 1939/1940, s. 92.

¹¹¹ PÍŠA, Antonín Matěj. Milostný román o ztrátě paměti. *Národní práce*. 1939, (179), 15.

¹¹² BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.214.

¹¹³ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015. s.494. ISBN 978-80-262-0714-6.

sebevraždu, dochází k tomu především mezi 45 a 49 rokem života, což souvisí s jejich přirozenou orientací na rodinu. Důvodem je ztráta plodnosti či odchod dětí z domova.

V *Kouzelném domě* se stejně jako v *Uloupeném životě* objevuje falešné podezření z úmrtí. Tak jako si Martina myslela, že je Toman mrtev, je přesvědčena Mariina rodina o její smrti. Ke konci románu je úraz Marie vysvětlen pádem letadla, které té noci havarovalo. Marie je „*pokládána svou rodinou za mrtvou a domněle pohřbena s ostatními oběťmi katastrofy.*“¹¹⁴

Beneš obě hrdinky kontaktoval se smrtí. Martina přichází o lásku a své dvojče, Marie přináší smrt Vilémovi. Obě se se ztrátou musejí vyrovnat. „*Nejčastější průvodní emoci žalu jsou pocity viny, ale také vztek nebo úleva.*“¹¹⁵ Dívky spojuje pocit viny. Martina záviděla sestře, které nepřála nic dobrého a Marie svou neopětovanou láskou dohání Viléma do hrobu. Hrdinka *Uloupeného života* však kromě viny cítí vztek z Tomanových posledních slov, a úlevu po smrti vlastní sestry. Autor v obou knihách zobrazuje sebevraždu jako jistý druh vysvobození a zprávu o úmrtí, jež se posléze ukáže jako nepravdivá.

Ačkoli je smrt hlavním narušitelem naší rovnováhy, Benešovy hrdinky se s jejími různými podobami dokáží velmi dobře vypořádat. Pod tématem smrti nalezneme v obou psychologických románech sebevraždu jako symbol vykoupení z utrpení. Člověk by měl k sobě přistupovat upřímně a především jemně. Naše psychika je totiž velmi snadno zranitelná, proto je důležité udržovat ji v co nejvíce rovnovážném stavu.

Ztracenou rovnováhu hledáme obvykle v kráse. V kráse lidského těla, kráse přírody, kráse pocitů, kráse života. Krása je abstraktní pojem vyskytující se v mnoha oblastech lidské existence. Krása je jedna z estetických kategorií, kterými se zabývá filozofická disciplína estetika. Platón definuje krásu jako „*objektivně existující jsoucno, jakási absolutní hodnota, díky níž se mohou věci stát krásnými. Krásu vidíme, slyšíme, můžeme ji i tvořit, ničit či diskutovat o ní.*“¹¹⁶ Krásu můžeme vnímat lidskými smysly, dokáže v člověku vzbudit nejen libost, ale i touhu, nadšení, pocit dobra či štěstí. Podle francouzského estetika É. Souriaua je to „*specifická hodnota, která v nás vyvolává obdiv*

---

¹¹⁴ PÍŠA, Antonín Matěj. Milostný román o ztrátě paměti. *Národní práce*. 1939, (179), 15.

¹¹⁵ THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015. s.485. ISBN 978-80-262-0714-6.

¹¹⁶ ŠTĚPÁNOVÁ, Petra. *Antické a biblické pojetí krásy: jako základ evropské kultury*. Brno: PETRA2010, 2010. s.10-11. ISBN 978-80-904752-0-5.

a údiv, což jsou etymologicky shodné pojmy, projevující se zkoprněním, zaujetím, kontemplací, nebo dokonce určitým strnutím.“¹¹⁷

Marie i Martina jsou na první pohled krásné dívky. Jejich nitro však s vnějším vzhledem ne vždy souzní. Obě hrdinky v průběhu románu krásu hledají, ne však pouze povrchní krásu lidí, ale krásu života, jež by jejich duši dokázala naplnit a vytvořit tak jistou rovnováhu mezi vnějším vzhledem a vnitřními pocity. Karel Josef Beneš nás v obou dílech, avšak s jistým rozdílem, uvádí do vybrané společnosti zbohatlé buržoazní třídy. V *Uloupeném životě* představuje Martina dívku ze světa buržoazie, jejíž život je prázdný, nudný a postrádá smysl. Možná právě díky tomu tvoří její hlavní činnost napodobování sestry, které celý život závidí.

Přestože jsou si Martina se Sylvou navlas podobné, tudíž stejně krásné, bylo její starší dvojče úspěšnější u mužů a oblíbenější ve společnosti. To vedlo Martinu k tomu, že se „*naučila dopodrobna napodobovat její až do vyzývavosti nebojácné chování, její způsob chůze, její veselý, bojovný smích, její koketní sklon hlavy a jiskřivou hru očí, její gesta, způsob její mluvy, její vkus v květinách a v knihách, její vášnivou zálibu v plachtění, její výběr společnosti.*“¹¹⁸

V ukázce můžeme vidět, co všechno utvářelo krásu Sylvy a díky čemu jí sestra záviděla. Martinina závist způsobila rozdíl v jejich vnitřní kráse. Z toho vyplývá, že nelze považovat za krásné pouze to, co můžeme na první pohled vidět. Vnímáme člověka jako komplex vnějších a vnitřních vlastností. Právě vnitřní vlastnosti naší Martině na kráse ubíraly.

Hrdinka *Kouzelného domu* je také na první pohled krásná, přesto to není vše, co její okouzlující osobnost utváří. Beneš se pokusil zobrazit čistého a krásného člověka, jehož, díky ztrátě paměti, neovlivňuje okolní svět. „*Vždyť postavou a příběhem své hrdinky jako by chtěl dovést, jakou původní ryzostí, nevinnou a kouzelnou, vyniká lidská bytost, jakmile se vymaní ze všeho, čím ji porušila výchova, prostředí, společnost.*“¹¹⁹ Nejenom svou vnější, ale také vnitřní krásou a čistotou, okouzila Marie celý dům a především Martina, který si s ní velmi brzy začal plánovat budoucnost. „*Dají do obou pokojů novou podlahu, novou malbu i nový nábytek – ale co je to všechno proti tomu, že středem nového*

---

¹¹⁷ SOURIAU, É. In: ŠTĚPÁNOVÁ, Petra. *Antické a biblické pojetí krásna: jako základ evropské kultury*. Brno: PETRA2010, 2010. s.11. ISBN 978-80-904752-0-5.

¹¹⁸ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.10.

¹¹⁹ PÍŠA, Antonín Matěj. Milostný román o ztrátě paměti. *Národní práce*. 1939, (179), 15.

domova bude Marie, její kouzlo a krása, její černé, z hlubin prozářené oči, vroucí melodie jejího hlasu. ¹²⁰

Z úryvku jsme vyčetli, jaké vlastnosti mohou utvářet krásnu ženu. Navíc je z textu patrný ještě jeden zajímavý fakt. Lidé ztotožňují nové věci s krásnými. Když Martin sní o společném bydlení, představuje si nové vybavení a vůbec jej nenapadne, že by jejich byt mohly tvořit staré, ale stejně tak hezké věci. To funguje i v reálném životě. Pokud se vydáme do obchodu pro novou skříň nebo nové šaty, považujeme je za krásné jen omezený čas. Málokterou věc vnímáme jako krásnou i po delší době, a tak stále a stále měníme staré, již ošklivé věci za nové a hezčí, přestože se objektivně vůbec nezměnily.

Martinovo plánování společné budoucnosti s Marií pokračuje v další ukázce, na níž můžeme velmi dobře pozorovat rozdíl krásy venkovského děvčete a urozené dámy, v níž se Marie při hraní na klavír mění uvnitř i na povrchu. *„Vždycky se vnitřně proměňuje, když usedne ke klavíru, z celé její bytosti tryská zvláštní podmanivá síla, jako by se v jejím nitru rozžehovala čarovná lampa a prozařovala její pleť. Také její pohyby a držení těla jsou přitom jiné. Není již opáleným venkovským děvčetem, vytrhávající plevel a přerývající záhony na jejich zahradě. Jakási odměřená urozenost odhaluje ji jako plášť z drahocenné látky.* ¹²¹

Karel Josef Beneš vyzdvihuje především čistotu Marie, která je oproštěna od vlivu společnosti a výchovy. Její duše a současně vnější vzhled získávají svou ojedinělou krásu, jež okouzluje celý dům, vlivem starosvětského okolí a půvabem místní krajiny. Mohly bychom říct, že se autor snaží zobrazit sílu přírody, jež předčí překultivovanost a falešné civilizační vlastnosti. Sezima ocenil Benešovy snahy o obraz civilizací neposkvrněného, krásného člověka ve své kritice. *„Zde se sujet ztráty dosavadní osobnosti a nabytí nové zřejmě kříží s rasmusovým thematem krásy na zemi. Jeho organické zužití jako naroubováním na kmenový štěp pirandellovský je nejpoetičtější kladem románové básně Benešovy.* ¹²²

Pokud se podíváme na ideál krásy očima společnosti, po staletí docházelo k velkým změnám. Od Venuše s kyprými tvary až po vyzáblé modelky 21. století. Tak jako se střídaly ženské tvary, měnila se také místa, jako hýždě, klín či ňadra, jež tvořila středobod

---

¹²⁰ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. s.239. Klíč; svazek 60.

¹²¹ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. s.239. Klíč; svazek 60.

¹²² SEZIMA, Karel. *Kouzelný dům. Lumír*. 1939/1940, s. 91.

mužské pozornosti. Z toho samozřejmě vyplývalo, že se ženy v různých obdobích soustředily na krásu a tvary různých částí svého těla. Měnilo se také oblečení, ženská kosmetika a parfémy. Ve 20. století však změny zpomalily a došlo k jistému uvolnění. Tělo žen již nebylo omezováno korzetem a do šatníku se dostaly dokonce kalhoty. Stejně tak ani u našich hrdinek se o korzetu již nemluví. U žen v tehdejší době dominovala elegantní, avšak pohodlná móda.

Jako příklad můžeme uvést popis Martinina oděvu, v němž se rozhodla jít na koncert. „*Martina přišla v jednoduchých tmavomodrých šatech světle zdobených, jež svým přiléhavým střihem uplatňovaly štíhlost jejich linií, v její pobledlé tváři, produševnělé prožitým utrpením, usídlila se nová krása.*“¹²³

Martina se tedy oblékla do šatů, které obepínaly její štíhlou postavu. To potvrzuje fakt, že ve třicátých letech byla ideálem štíhlá, ale také vysoká žena. Kromě šatů musíme zmínit i Martininy světlé vlasy, jež byly pro muže tehdejší společnosti velmi přitažlivé. Blond vlasy dříve evokovaly mládí a plodnost. To, co tehdejší muži podvědomě vycítili, je dnes podloženo výsledky mnoha výzkumů. Blondřaté ženy mají vyšší hladinu estrogenu a větší touhu po pohlavním styku než ženy tmavovlasé. Paradoxně se však muži žení častěji s brunetkami. „*Výzkumy prokázaly, že dospívající dívky, jejichž matky během těhotenství užívaly mužské hormony, si na školách vedou lépe než ostatní dívky.*“¹²⁴ V meziválečném období pak vymizelo z módy to, co dělalo z žen dekorativní přívěšek muže. Úkolem ženy byla pružnost, štíhlost, a především řízení vlastního osudu. „*Mužem se nenechá pasivně zbožňovat, volí a vybírá si ho sama. Starý ideál byla žena socha. Dnes naproti tomu hledáme krásu v pohybu.*“¹²⁵

V *Kouzelném domě* dochází na konci románu k velké proměně Marie. Poté co se jí vrátí paměť, se z okouzující, skromné a v duši i tváři krásné dívky stává arogantní slečna z bohaté rodiny. Martin, který se o ni pokusí naposledy zabojovat a přijede do Prahy, ji najednou vidí jinak než dřív. Krása, do níž se zamiloval, zmizela. „*Ale je to opravdu Marie – ta strohá tvář chladných rysů, ty trochu výsměšné a trochu přezíravé oči? Není vlastně ani zvlášť krásná. Kam se poděla její jemná oduševnělost, která z ní tryskala jako světlo? Je spíše jen hezká, dokonce jen běžně hezká. Obraz hasnoucí*

---

¹²³ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.178.

¹²⁴ PEASE, Allan a PEASE, Barbara. *Proč muži neposlouchají a ženy neumí číst v mapách*. Brno: Jirí Alman, 2002, s.200. Cesta k poznání. ISBN 80-86135-15-2.

¹²⁵ LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. s.260. Česká historie; sv. 21. ISBN 978-80-7106-988-1.

krásy?“¹²⁶ Přestože se vnější krása Marie nemohla změnit, už o ni Martin nemá zájem. Pravdou je, že také dnes můžeme kolem sebe vidět mnoho krásných dívek, kterým však, stejně jako Marii po proměně, chybí jisté duševní kouzlo. Na druhé straně stojí ženy, jejichž i průměrnému vzezření dodávají na atraktivitě vlastnosti a celková osobnost. Ty sklízí u mužů zpravidla mnohem více úspěchů. „*Dříve bývaly to nevinné flirty, a když muži s nimiž si pohrávala, dali přednost Sylvě, získání tím, čeho ona nedovedla nabýt žádným napodobováním své sestry, trpěla jen uražená ješitnost a probouzela se jen pomíjivá závist.*“¹²⁷

V díle se objevuje jisté propojení tématu krásy a smrti. Po smrti Viléma uvažuje Martin nad tím, zda Marie skutečně neovlivnila bratrovu sebevraždu. Její krása, jež fascinovala celou rodinu a osobnost, kterou si dokázala všechny získat, se přece jen mohly stát Vilémovi osudnými. Nejedna žena již způsobila mužovu smrt. Muž, milující krásnou ženu, se při jejím odmítnutí či odchodu skutečně dokáže zabít, jak můžeme vidět kolem sebe. Kromě toho ženská krása již způsobila nejeden rozchod dvojice, nejedno rozeštvání přátel či bratrů. Krása zabíjí i v reálném životě, proč tedy ne u Benešových hrdinek?

Krásní nejsou jen lidé, jejich duše nebo věci kolem nás, ale především příroda, která je pro Beneše v žebříčku krásy bezpochyby na prvním místě. Vyzdvihuje ji na mnoha místech své psychologické prózy. V kouzelném domě obdivuje krásu přírody prostřednictvím Sylvy, jež si užívá okouzující začátek dne a sleduje z balkónu okolní přírodu. „*Milovala růžovou barvu, milovala růžové jitřní hodiny, kdy svět se podobá křišťálové číši, naplněné vůněmi probuzené země, kvetoucích stromů a prchajících snů.*“¹²⁸

Jedinou bytostí, jež dokáže ocenit krásy přírody je člověk. „*Ten je také nejdokonalejším a v ženě nejkrásnějším tvorem celého světa.*“¹²⁹ Fakt, že příroda je krásná, nemůže vyvracet snad nikdo. Hory, moře, lesy, louky, nejrozmanitější květy a zvířata či mikrobiologický, oku skrytý svět tvoří fascinující krásu, již člověk nikdy nepřekoná. Přestože je jediným, kdo má dar ocenit tento dokonale fungující celek, mnohdy jej naopak ničí.

---

¹²⁶ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. s.310. Klíč; svazek 60.

¹²⁷ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.28.

¹²⁸ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.15.

¹²⁹ ŠTĚPÁNOVÁ, Petra. *Antické a biblické pojetí krásna: jako základ evropské kultury*. Brno: PETRA2010, 2010. s.12. ISBN 978-80-904752-0-5.

Také Marie dokáže ve své čisté podobě ocenit krásy, jež příroda nabízí. „*Všecko je dobré a krásné, pestře vyzdobené větve mávají slunci na pozdrav.*“¹³⁰ Z úryvku je patrné, že autor přikládal přírodě velký význam, protože v souvislosti s ní často užívá personifikaci. Přestože před osudnou nehodou, stejně jako po hypnóze, patřila do společnosti, jež přírodu naopak ničí, dostala šanci se změnit a vážit si krás kolem sebe. Tento směr si však nakonec nevybrala. Díky změně osobnosti v důsledku nehody, již jako jediná přežila, mohla nalézt rovnováhu u hodných a čistých lidí v krásné přírodě. Tuto možnost, kterou nám autor nabídl, však na konci knihy uzavírá návratem k omezenému a prázdnému životu. Na hlavní hrdinku, která si život u Balvínových vůbec nepamatuje, se nemůžeme zlobit. Avšak romantického čtenáře, jenž očekává šťastný konec, Beneš zklamal. V buddhismu najdeme teorii o hledání správné cesty a životní rovnováhy, která situaci poměrně vystihuje. „*Ukážu vám cestu, ale kráčet po ní musíte vy. A jestli nechcete jít, proč bych vás nutil? Nanejvýš vám mohu říct, že jsem po ní šel a popsat vám její krásy, ale v žádném případě vás nebudu k ničemu nutit.*“¹³¹

Fyzická krása člověka, krása přírody i krása věcí, které nás obklopují jsou nezbytné pro udržení vnitřní rovnováhy, jak vyplývá z obou románů. Pokud žena není spokojena se svojí krásou, nemůže se cítit vyrovnaně. Ošklivé věci nechtějí mít lidé na očích, protože navozují depresivní nálady. Podle Beneše je nejlepší cestou k rovnováze splynutí s přírodou. Pohled na krásy přírody v nás nastolí vnitřní klid, jež je krásou lidí a věcí nenahraditelný.

Martina a Marie se snaží získat ztracenou rovnováhu zpět především prostřednictvím lásky. Lásku můžeme definovat jako silný pozitivní vztah náklonnosti k různým předmětům. Erich Fromm rozlišuje pět typů lásky. Jedná se o bratrskou lásku, mateřskou lásku, erotickou lásku, sebelásku a lásku k bohu. V rámci Benešových psychologických románů je nejvýraznější láska erotická. „*Je to touha po úplném splynutí, po spojení s druhým člověkem. Je to snad nejklamnější forma lásky vůbec.*“¹³² Na lásku partnerů existují dva názory a oba pravdivé. Lidé jsou v základu stejní, tudíž může každý z nich milovat stejnou bratrskou láskou. Zároveň se od sebe ale v mnohém liší. Pro erotickou lásku jsou tak podmínkou silně individuální prvky, které se vyskytují pouze

---

¹³⁰ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. s.320. Klíč; svazek 60.

¹³¹ OŠŮ. *Krásy lidské duše*. Vydání první. Praha: Beta, 2017. s.150. ISBN 978-80-7306-910-0.

¹³² FROMM, Erich. *Umění milovat*. Praha: Josef Šimon, 1996. s.55. Český klub. ISBN 80-85637-26-X.

mezi některými lidmi. Ideálem pro lásku na celý život je tedy propojení vůle a individuální přitažlivosti.

Milostné vztahy se objevují v obou psychologických románech. V *Uloupeném životě* se Martina nešťastně zamiluje do Vladimíra Tomana, který dal přednost, tak jako všichni muži, jejímu dvojčeti. To se však změní, když Martina zaujímá Sylvino místo. V té době je Toman na výpravě a Martina zažívá mnoho nečekaných událostí. Snaží se Tomana zachránit, dozvídá se, že je mrtvý, prožije románek s Karalem a nakonec zjišťuje, že zpráva o smrti jejího muže byla falešná a on se vrací domů.

U Martiny, která se na Tomana těšila a žila dlouhou dobu v přesvědčení, že jej miluje, se najednou objevují nečekané pocity. „*Tento muž, spící vedle ní, je její. Proč není spokojena? To je tím, že jsem si to všechno představovala příliš krásné.*“¹³³ Beneš vyličil pocity člověka, jež si představuje krásy toho, co nemůže získat a následné zklamání po dosažení. Martina tak dlouho snila o Vladimírovi, který patřil její sestře, že ji realita nakonec dostihla. Mohli bychom se na tuto situaci dívat i tak, že silně milujeme především ty, se kterými nám není dovoleno být. Někteří lidé si v takovém neštěstí dokonce libují. Jak tvrdí Samuel Butler: „*Ta opravdu šťastná láska je vlastně právě jen ta nešťastná.*“¹³⁴

V románu se objevuje také nevěra. Martina zjišťuje, že Sylva byla svému muži krátce po svatbě nevěrná s Karalem. Na této situaci můžeme sledovat neobjektivitu Martininých soudů, jež nechápe, jak mohla její sestra něco takového udělat. „*Jak mohla zapomenout na muže, sotva odjel, když si ho přece vzala z lásky?*“¹³⁵ Krátce na to však Karalovi podléhá i ona, ale omlouvá si celou situaci tím, že musela zastat Sylvino místo. Beneš tak zobrazuje pokrytectví Martiny, která se oddá cizímu muži, aniž by to bylo nutné, a přitom šlape po osudu, jenž jí přihrál vysněného Tomana.

To se jí však vrací jako bumerang. Ačkoli Toman o záměně sester neví, začíná Martinu podvědomě nenávidět. Nakonec jí oplatí nevěru nevěrou, aniž by o tom měl tušení. Martina ho jednoho dne nachytá v kanceláři s milenkou, která se nestihla obléct a „*na kožené pohovce, všechna zděšena, zápasí s knoflíčky ještě zpola rozepjaté blůzy.*“¹³⁶ Nevěra byla, je a bude. Vzniká především z důvodu tělesné touhy, a jak jistě víme,

---

¹³³ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.242.

¹³⁴ BUTLER, Samuel. *Láska*. In: *Citáty slavných osobností* [online]. [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/9087-samuel-butler-ta-opravdu-stastna-laska-je-vlastne-prave-jen-ta-n/>

¹³⁵ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.97.

¹³⁶ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.263.

dlouhodobé vztahy na tom zakládat nelze. Člověk hledá po určité době lásku opět u někoho nového, jenž časem také zevšední. Lidé jsou od přírody polygamní, což se změnilo až s rozšířením židovsko-křesťanské ideologie. Předtím žilo „více než osmdesát procent veškerých lidských společností polygamním způsobem života, zejména kvůli svému přežití.“¹³⁷ V Benešově próze je však nevěra spíše jakýmsi zoufalým výkřikem z nenaplněného života.

Obě autorovy hrdinky jsou velmi ovlivňovány sexuální touhou. V *Kouzelném domě* tvoří milenecký pár Marie a Martin. Zatímco ze strany Martina se jedná o čistou lásku a obdiv vůči Marii, hlavní hrdinka ho zpočátku využívá jako svého spojence. Časem se to však mění a Marie začíná po Martinovi toužit. Když jí pomáhal při procházce přeskočit bláto, oddaně toužila položit svou hlavu na jeho prsa. „*Že možná všechna ta poklidně zářící krása okamžiku, to mámivé ovzduší skrývané, a přece tryskající důvěrností, čarovná moc letmých doteků, nedočkavé volání srdcí, plápolání štěstí je sen?*“¹³⁸ Přestože se objevují momenty, kdy oba plánují šťastnou budoucnost, Marie se snaží kvůli své ztrátě paměti v domě Balvínových zůstat. Autor nám nabízí dva pohledy na tuto situaci. Můžeme věřit tomu, že Marie cítí k Martinovi čistou lásku a pokud by tomu tak nebylo, odešla by, jak to měla jednou i v úmyslu. Faktem ale je, že u Balvínových zůstala. Odchod tak mohl být jen jakousi hrou na Martinovy city. Její lži a podivné chování při amnézii neseď ani Píšovi. „*S pohotovostí málem koketní ji maskuje výmysly, místo aby se dožadovala účasti a pomoci.*“¹³⁹ Z toho je patrné, že základ Mariiny povahy zůstává i po havárii.

Beneš popisuje také pocity, které hrdinky prožívají při a po souloži. Když se Marie s Martinem tělesně sblíží, projevují se u ní ty nejsilnější pocity. „*Zasténala a ztratila vědomí všeho kromě nesmírné, radostné rozkoše, která se dlouze vlnila jejím tělem....*“¹⁴⁰ Zatímco Martin se zamiloval do její krásy, zpěvu, hry na klavír a do její čistoty, u Marie může čtenář získat pocit, že se zamilovala až po jejich fyzickém splynutí. S ohledem na dobu vzniku vyjádřil Beneš zvláštní myšlenku, že se žena pouští do pohlavního styku z vášně, zatímco muž z lásky. Jinak tomu není ani v případě Martiny a Karala.

---

¹³⁷ PEASE, Allan a PEASE, Barbara. *Proč muži neposlouchají a ženy neumí číst v mapách*. Brno: Jiří Alman, 2002, s.241. Cesta k poznání. ISBN 80-86135-15-2.

¹³⁸ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. s.163. Klíč; svazek 60.

¹³⁹ PÍŠA, Antonín Matěj. Milostný román o ztrátě paměti. *Národní práce*. 1939, (179), 15.

¹⁴⁰ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. s.167-168. Klíč; svazek 60.

Zpočátku je Martina přesvědčená o tom, že její srdce patří Tomanovi. Přesto po Karalovi velmi touží a nakonec mu podléhá. „*To jméno od první chvíle, kdy procitla, zní a bouří pokojem, protéká jí žilami jako proudy melodického světla, jež tiskne se jí jako vlahé, měkké rty na ústa, na oči, na tváře – všude, kde zbyly stopy po polibcích.*„¹⁴¹ Karalovi však jde o víc, protože Sylvu, teď už Martinu, skutečně miluje. Ta je ale zaslepená svým plánem, nesmyslně lpí na Tomanovi, a tak si svou lásku ke Karalovi uvědomí až po manželově nevěře.

Když se chce Martina Karalovi svěřit, zjišťuje, že je po smrti. Teprve tehdy si všechno uvědomí. Beneš postavil hrdinku již podruhé do situace, kdy miluje člověka, kterého nemůže mít. „*Vždyť jsem ho milovala celým svým srdcem, celou svou bytostí, byl mi vším, celým mým životem, ano, teď vím, proč mi nevadilo, když mě nenazýval mým pravým jménem – má láska k němu byla tak veliká, že jsem se v opojení ráda vzdávala sama sebe, všechno ostatní byl omyl.*“¹⁴² I v reálném životě si uvědomujeme často důležitost lidí a věcí, až když o ně přijdeme. Pro hrdinku je tato situace o to těžší, že ji Karal prosil, aby za něj přimluvila, protože přichází válka. Martina ho mohla zachránit, ale svou zaslepeností dokončit plán s Tomanem, Karala nechala být. Nepřímo tak zavinila jeho smrt.

Beneš zobrazuje také Marii jako nositelku smrti. Nešťastná láska Viléma k ní ho dohnala k sebevraždě. Přestože měl psychické problémy již před příchodem Marie do domu, je čtenáři jasné, že spouštěčem pro rozhodnutí se zabít, byla nepochybně Benešova krásná a čistá hlavní hrdinka, která dala přednost Martinovi. „*Neznámá sama se přikloní k domácímu synovi, učitelé jemuž rovněž učarovala, a v opojení živelné, milostné vášně se mu i vzdá.*“¹⁴³ Obě dívky mají společné i to, že příliš dlouho netruchlí. Martina se po všech strašných událostech statečně vyrovnává i s Karalovou smrtí. A Marie velmi snadno uvěří Martinově ujišťování, že za nic nemůže. Dokonce dřív než sám Martin...

Marie zapomíná na svou lásku díky hypnóze a vrací se k původnímu snoubenci, kterého si v jejích snech odmítala vzít. Najednou o tom už vůbec nepochybuje a pouští se do manželství, které domluvil její otec. Podle některých teorií Ericha Fromma je dlouhodobá „...láska v podstatě aktem vůle, rozhodnutím oddat celý svůj život životu

---

¹⁴¹ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.185-186.

¹⁴² BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.271.

¹⁴³ SEZIMA, Karel. *Kouzelný dům. Lumír*. 1939/1940, s. 91.

jiného člověka.“¹⁴⁴ Mariino manželství by tak mělo zaručovat trvalou lásku, přestože její dohodnul její otec. Jde jen o to, rozhodnou se pro něj a mít silnou vůli. Ačkoli jsou rozum a vůle pro vztah dvou lidí nepochybně důležité, zaručují jen setrvání ve vztahu, nikoli jeho naplněnost štěstím. To však od Marie nikdo nevyžadoval. Dnes si vztah domluvený rodiči nedokážeme ani představit. Přesto se v základu naše manželství neliší. Opět jde o společný majetek, vůli vydržet, když přejde zamilování a odolávání novým “objektům zájmů“.

*„V té chvíli se však z půvabné a vroucí bytosti, šťastně přilnulé k svému venkovskému asyly i milenci, rázem promění do své zapomenuté podoby, v cizorodou panskou monděnu, která nyní zase naopak zapoměla na všechny city a vztahy, jimiž žila po dobu své předchozí amnesie a s nimiž teď už nechce mít nic společného.“*¹⁴⁵

Proměna Mariiny povahy může působit na čtenáře až příliš neuvěřitelně. Pokud se však podíváme na hrdinku z jiného úhlu, než vidíme při prvním letmém přečtení, její základní rysy zůstávají. Zpočátku využívá Martina k tomu, aby v domě mohla zůstat a nebyť nucena bloumat světem se ztrátou paměti. Venkovskému učiteli podléhá až díky sexuální touze a možná i vděčnosti, nikoli z čisté lásky. Popisy okouzlení druhým člověkem se objevují pouze v Martinových vyjádřeních. Po návratu paměti už myslí jen na sňatek ze spekulace a na románek prožitý v domě Balvínových si ani nevzpomene. Pokud by Martina opravdu milovala, pravděpodobně by jím po hypnóze alespoň neopovrhovala a cítila k němu nějaké sympatie. Beneš tak zobrazuje muže jako čistého člověka, který trpí ženinou vypočítavostí. Po proměně *„je podobna pučké nádobě, z níž se odštíplо právě to, co vytvářelo krásu jejího tvaru.“*¹⁴⁶

Ani v jednom z Benešových psychologických románů nenajdeme šťastnou lásku mezi mužem a ženou. Což je samo o sobě velmi zvláštní, s ohledem na autorův osobní život. Jeho šťastné manželství s Ervínou neovlivnilo pojetí lásky v *Kouzelném domě* ani *Uloupeném životě*. Beneš naopak zobrazuje lásku nešťastnou a nenaplněnou. Jeho hrdinky jsou zmítány sexuální touhou v důsledku jejich nevyrovnaného života. Takové zobrazení ženy, jež podléhá sexuálním touhám dříve, než se zamiluje, je na tehdejší dobu poměrně neobvyklé. Beneš tak popírá výzkumy posledních desetiletí, ze kterých vyplývá, že hypotalamus žen, v němž je uloženo centrum sexu, je mnohem menší než u mužů.

---

¹⁴⁴ FROMM, Erich. *Umění milovat*. Praha: Josef Šimon, 1996. s.58. Český klub. ISBN 80-85637-26-X.

¹⁴⁵ PÍŠA, Antonín Matěj. Milostný román o ztrátě paměti. *Národní práce*. 1939, (179), 15.

¹⁴⁶ SEZIMA, Karel. *Kouzelný dům. Lumír*. 1939/1940, s.92.

Hypotalamus je navíc aktivován testosteronem, kterého se v organismu ženy vyskytuje jen malé množství. „Z tohoto důvodu ženy obecně pociťují výrazně nižší touhu po sexu než muži.“¹⁴⁷ Dnes se na sex ženy bez lásky díváme nepochybně jinak než před sto lety. Beneš tak předběhl dobu a jeho ženské hrdinky hledají ztracenou rovnováhu prostřednictvím vášně, která až později přechází v hlubší city. Hrdinky porušují hned dvě etická předsevzetí – zdržování se nesprávných sexuálních aktivit a ničení a zraňování lidských bytostí. Marie způsobí sebevraždu Viléma a Martinovo zklamání. Martina toužící po Tomanovi očekává, že s jeho získáním dosáhne také vlastního štěstí, což se však nestalo. Vztahy obou dívek by se daly přirovnat k dítěti, toužícímu po nové hračce. „Když ji dostaneme, chvíli si s ní zaujatě hrajeme, ale po chvíli buch bác, kohout letí do kouta a my chceme něco jiného, nového, mystického, zářivého, tajemného.“¹⁴⁸ Marii nabídl osud možnost začít od začátku a nalézt si lásku, která jí vrátí opravdový pocit štěstí a životní rovnováhu. Ta však šanci nevyužije a vrací se k nastávajícímu muži kvůli hmotným statkům. Příběh Martiny tak končí o mnoho lépe. Láska k vlastní dceři jí vrací jméno, život a k velkému překvapení čtenáře dosahuje hledané rovnováhy.

V románech se objevuje něco, díky čemuž dokáží obě hrdinky uniknout z reality a pocítit alespoň dočasné naplnění. Tím kouzlem, jež přináší Marii a Martině chvíle naplněné štěstím a vyrovnaností je hudba. Hudba je soubor složený z několika stavebních kamenů, mezi něž patří tón, rytmus, melodie, harmonie a hlasitost. Britský skladatel John Powell tvrdí, že většinu lidí hudba těší, ale nechápu ji. Podle něj je to „zvuk uspořádaný tak, aby někoho pohnul.“¹⁴⁹ Tím někým myslí Powell skladatele a pohnutím jisté vzbuzení emocí. Hudba tak dokáže přivést lidi k smíchu i slzám a je neodmyslitelnou součástí jejich životů.

Kouzelný dům i *Uloupený život* jsou díky Benešově lásce a jeho hudebnímu nadšení protkány tímto motivem. Obě hrdinky, Marie i Martina, absolvovaly hudební vzdělání a hudbu milují. V *Uloupeném životě* se setkáváme s hudebním motivem v momentě, kdy je Martina pozvána na koncert Roséova kvarteta. Poprvé tak od zprávy o Tomanově smrti podléhá pokušení znovu žít a začít se bavit. Rozhodne se jít na koncert a zbavit se tak tíživé černé barvy. Martina se po všech prožitých trápeních rozvzpomíná na svůj vztah

---

¹⁴⁷ PEASE, Allan a PEASE, Barbara. *Proč muži neposlouchají a ženy neumí číst v mapách*. Brno: Jiří Alman, 2002, s.241. Cesta k poznání. ISBN 80-86135-15-2.

¹⁴⁸ ŽÍŽLAVSKÝ, Roman. *Rovnováha vnitřní cesty*. In: *Psychologie.cz* [online]. 19. 7. 2011 [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/rovnovaha-vnitri-cesty/>

¹⁴⁹ POWELL, John. *Jak funguje hudba: průvodce posluchače vědou a psychologii krásných zvuků*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2012. s.15. Aliter; sv. 49. ISBN 978-80-7363-400-1.

k hudbě. „*Nadto miluje hudbu, protože byla k ní vychována od dětství – v jejich kruzích byla hudba pokládána za samozřejmý požadavek vzdělání a společenského postavení.*“¹⁵⁰ Na tomto hrdinčině vyjádření můžeme pozorovat, že důvodem pro lásku k hudbě je její výchova. Dokazuje to, že ženy byly stále i v období po zavedení ženského volebního práva a několika desítek let bojů feministek, pasivní. Věnovat se hudbě znamenalo pro tehdejší ženy povinnost. Martina zde vyjadřuje lásku k hudbě, která vznikla automaticky proto, že se to čekalo, nikoli z důvodu, že by se ona sama chtěla tomuto umění věnovat.

Tímto vyjádřil Beneš neodmyslitelnost hudebního vzdělání žen na začátku 20. století, což potvrzuje například Milena Lenderová. „*Dívka z aristokratické nebo měšťanské rodiny musela také umět hrát na hudební nástroj, zpívat a deklamovat.*“¹⁵¹

Podle Johna Powella není vůbec těžké studovat hudbu, což vysvětluje, proč ženy v té době neměly s povinnou výukou problém, přestože nemohly všechny oplývat hudebním talentem. Při studiích skladby si fyzik John Powell uvědomil, jak snadno dokáže předat své nabitě muzikologické znalosti jiným. „*Nakonec mi došlo, že většinu z nich mohu snadno předat každému milovníkovi hudby bez muzikologického a technického vzdělání. Ani někteří špičkoví hudebníci nevědí o fyzikálních základech hudby vůbec nic. Hrají na nástroj, vyluzují z něj správné tóny ve správném sledu a příliš je nezajímá, jak a proč je jejich instrument vyrobený tak, že vydává právě tyto tóny a ne jiné.*“¹⁵² Interpreta dokonce přirovnává k číšníkovi, který stejně tak pouze předává pokrm, aniž by znal jeho ingredience a postupy. Stejný názor měl již před třemi stovkami let Johan Sebastian Bach, který tvrdil, že hra na hudební nástroj není ničím těžkým. „*Vše, co musíte udělat, je stisknout správnou klávesu ve správný čas a instrument bude hrát sám.*“¹⁵³ Na druhou stranu nebyla kvalita hudebního projevu u všech žen stejná.

Tak jako Martině, dostalo se i Marii hudebního vzdělání. Zatímco však Martina si své znalosti uvědomuje, pro Marii se ztrátou paměti je schopnost hrát a zpívat velkým překvapením. V momentě, kdy Marie slyší z rádia hlasy a zpěv, má pocit, že se jí rozskočí hlava a automaticky usedne ke klavíru a začíná hrát. „*Ano, i to byl ten tón, teď už jej jasně*

---

¹⁵⁰ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.178.

¹⁵¹ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. s.215., obr. příl. Kolumbus; sv. 142. ISBN 80-204-0737-5.

¹⁵² POWELL, John. *Jak funguje hudba: průvodce posluchače vědou a psychologii krásných zvuků*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2012. s.13. Aliter; sv. 49. ISBN 978-80-7363-400-1.

¹⁵³ BACH, Johan Sebastian. *Hudba. Citáty slavných osobností: Citáty o hudbě* [online]. [cit. 2019-03-09]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty-o-hudbe/>

slyšela v svém nitru, vstoupal v ní vzhůru jako klokotající vřídlo, a za ním druhý, třetí, celá šňůra tónů a všechny přeskakovaly z kláves do jejich prstů a letěly vzhůru k jejímu hrdlu...“¹⁵⁴ Motiv hudby se zde prolíná s motivem amnézie. Z textu je patrný autorův názor, že hudební umění nemůže být potlačeno ani v člověku, který trpí ztrátou paměti. Hudba tak Marii pomáhá najít cestu zpět k nejskrytějším místům její duše.

Nejenom že měly hrdinky hudební vzdělání, ale zároveň jim autor vtisknul svou vlastní lásku k hudbě. V románech se objevují popisy stavů, do kterých hudba obě dívky přivádí. V *Uloupeném životě* se Martina druhý den prochází zimní alejí a je stále pozitivně ovlivněna hudebním zážitkem předchozího dne. „*Zaposlouchaná do ní, jako by dosud zněla jejím nitrem, a ponořena v snivé opojení, jež ji oddělovalo od světa jako skleněný zvon, nevnímala nic z toho, co ji obklopovalo.*“¹⁵⁵ Z textu je patrné, že hudba je podle Beneše jedním z nejkrásnějších a nejnádhernějších zážitků. Dokáže zahnat smutek a sloužit jako útěcha v těžkých časech.

Kromě Martininých pocitů z textu jasně vyplývá, že se v hudbě vyznala. Beneš vkládá své hrdince do úst pojmy jako úderný vstupní motiv, klesající melodická linie či impetuózní rytmy první věty. Kromě toho zde zmiňuje dva hudební skladatele Ludwiga van Beethovena a Johanese Brahmsa, které poslouchal. „*Ještě více než Brahms otrásl jí Beethoven, už ten úderný vstupní motiv, jehož klesající melodická linie v podivném kontrastu rozněcovala v ní opojivou představu vzletu a rozletu. A pak ten přival tónů a impetuózních rytmy první věty, to tíhnutí vpřed přes všechny překážky, ten nezastavitelný rozběh, lavinové řízení se vzhůru, jakýsi osudový pohyb obrovské ocelové masy, jež všecko drtí po cestě za svým cílem.*“¹⁵⁶

Když Marie z kouzelného domu usedne ke klavíru a hraje, popisuje Beneš nejenom její vlastní pocity, ale také to, jak hudební projev vnímají ostatní obyvatelé domu. „*Měkký, sametový alt vznášel se večerem jako vzdušné zjevení. Srdce bilo a dům zpíval. Jejich dům!*“¹⁵⁷ V těchto třech krátkých větách autor vyjádřil i změnu, jež s Marií do domu přišla. Dům, ve kterém se řešily především praktické otázky a nebyl ničím

---

¹⁵⁴ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. s.136. Klíč; svazek 60.

¹⁵⁵ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.178.

¹⁵⁶ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.178-179.

¹⁵⁷ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. s.137. Klíč; svazek 60.

výjimečný, se s Mariiným příchodem proměnil v „kouzelný“, uměním a tajemstvím oplývající prostor.

Hudební motiv zde Beneš využil jako Mariinu podvědomou vzpomínku na její život před amnézií. Hrdinka nechápe, jak je možné, že dokázala hrát a zpívat, když o těchto schopnostech neměla ani ponětí. Celá tato situace ji silně psychicky zasáhne. Po utichnutí hudby se rodina vrátí z verandy zpět do domu a Marie se zhroutí. „*Sotvaže vstoupili, vyskočila, vzrušeně se rozhlédla a pak s hlasitým vzlykotem se vrhla paní Balvínové do náruče, jako by v ní hledala úkryt a záštitu.*“¹⁵⁸ Tento úryvek potvrzuje slova Johna Poella, že hudba s námi dokáže pohnout od „*radosti po slzy.*“¹⁵⁹

O několik týdnů později, když je Martin již plně obeznámen s Mariinou ztrátou paměti, dostávají se v rozhovorech opět k hudebnímu zážitku onoho večera. Martin zjišťuje, proč tehdy Marie po své hudební vložce zkolabovala. Beneš zde velmi výstižně popisuje pocity člověka trpícího amnézií, kterému se z nenadání vybavují jeho dřívější schopnosti či vzpomínky. „*Ze strachu sama před sebou. Neměla jsem přece potuchy, že něco takového umím, jako jsem netušila, že umím francouzsky, dokud se mi neoctl v ruce tvůj Duhamel.*“¹⁶⁰

Autorovo umění vžít se do pocitů hrdinčiny ztráty paměti, její kolaps způsobený psychickým tlakem na citlivou ženskou povahu, ocenil v Lumíru literární kritik Karel Sezima: „*Až na ony melodické živly, jež beztoho nejsou než sublimovaným tvarem nejryzejších prvotních pudů ženiny přirozenosti a v románě udávají k nim zvlášť přesvědčivý klíč.*“¹⁶¹

V obou románech se objevuje hudební umění jako neodmyslitelná součást ženského vzdělání. Zároveň je pro Martinu i Marii typické tím, že obě hrdinky odvádí od reality. Martinina euforie však trvá i nějakou dobu po poslechu, zatímco Marie upadá do jiného světa pouze při hraní a následně vystřízliví. Obě dívky nalézají prostřednictvím hudby alespoň na chvíli rovnováhu, která jim v životě chybí.

---

¹⁵⁸ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. s.138. Klíč; svazek 60.

¹⁵⁹ POWELL, John. *Jak funguje hudba: průvodce posluchače vědou a psychologii krásných zvuků*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2012. s.15. Aliter; sv. 49. ISBN 978-80-7363-400-1.

¹⁶⁰ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. s.240. Klíč; svazek 60.

¹⁶¹ SEZIMA, Karel. *Kouzelný dům. Lumír*. 1939/1940, s.91.

Každý člověk, stejně jako Marie a Martina při svých hudebních prožitcích, někdy sní. Samotné snění je sice příjemným únikem před realitou, ale rovnováhu díky němu jistě nenalezneme. Anotine de Saint-Exupéry, též často unikající před realitou, řekl: „*Sny tě nemohou uspokojit z toho prostého důvodu, že nekladou odpor.*“¹⁶² Beneš využil sen ve svých románech především jako nepřímé varování. Varování před Martininými podvědomými touhami a Mariinou minulostí.

Sen můžeme charakterizovat jako zážitek iluzorních hlasů nebo jiných vjemů, které se tvoří v mozku během spánku. Sny vznikají v procesu snění na základě vnitřních i vnějších podnětů nebo také vzpomínek a představ. Podle Sigmunda Freuda jsou tvůrci snů takzvané „*zbytky z předchozího dne afekty obsazené myšlenkové pochody z toho dne, který snu předcházeli.*“¹⁶³ Jsou jistým pokračováním činnosti dne ve spánku. Netvoří však sny samy o sobě. Doplnují je přání, která jsme v průběhu života vytlačili do nevědomí. Někteří lidé věří, že sny mají vyšší smysl. Mohou například předpovídat budoucnost nebo nás před něčím varovat.

Právě sen jako jisté varování využil Beneš ve svém psychologickém románu *Uloupený život*. Hned v úvodu knihy se Martině zdá sen, který ráno vypráví své sestře. Dívky se v něm ocitají ve Francii, jak soudí Martina na základě jazyka, kterým komunikují. Rozhodnou se pronajmout člun, ale bojácný majitel raději vyrazí s nimi. Martina mu při plavbě na modelu malých lodiček ukazuje, jak se vyzná v plachtění. „*Tu se ten dobrý muž dopálil a řekl, abychom se tedy plavily dál samy, beztoho prý se v tom bezvětrí daleko nedostaneme. Vstal, Vyskočil z člunu a přešel ti po vodě suchou nohou, jako by kráčel po parketách. Sotva se dotkl země, zdvihl se vítr.*“¹⁶⁴

V tom momentě se však změnilo počasí. Příboj začal silně hučet, slunce zmizelo a strhla se bouře. Člun byl zmitán vlnami a obě dívky dostaly obrovský strach. V jednom okamžiku vše zmizelo. „*I člun, i moře, i skály, i my dvě, ba i já jaksi sama sobě – to bylo to nejdivnější. A pak se zase slunce rozsvítilo, moře bylo hladké jako rybník, bouře i vlny ty a tam, a já... nuže nevím, kde jsem byla já, to ti byl takový zvláštní pocit, zároveň jsem byla i nebyla, jaksi jsem se vznášela mezi nebem a mořem jako pouhý duch.*“¹⁶⁵ Poté

---

¹⁶² DE SAINT-EXUPÉRY, Antoine. Sny. In: *Citáty slavných osobností* [online]. [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/281966-antoine-de-saint-exupery-sny-te-nemohou-uspokojit-z-toho-prosteho-duvodu-z/>

¹⁶³ FREUD, Sigmund. *Spisy z let 1913-1917*. V Psychoanalytickém nakl. vyd. 1. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 2002. s.30. Sebrané spisy Sigmunda Freuda; kn. 10. ISBN 80-86123-18-9.

¹⁶⁴ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.18.

¹⁶⁵ BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988. s.19.

Martina zahlédla člun, ale v něm sedělo jen jedno z dvojčat a z dálky nebylo jasné, o které jde.

Tento Martinin sen se o pár týdnů později vyplní, když sestry odjedou na dovolenou do Francie a Sylva se i přes nepřízeň počasí rozhodne pro vyjížděku na loďce. Ačkoli se některé věci mezi snem a realitou lišily, podstata je stejná. Rozdíl je například v tom, že již při vyplutí bylo škaredé počasí. Dvojčata navíc jela sama bez rybáře. Rozmazaná místa snu pak realita zaostřila. Sylva vypadla z lodi, Martině se jí na chvíli podařilo zachytit, ale vyklouzla jí a zmizela pod hladinou.

*„Vyplněním nevědomého přání je sen pokaždé, ať již jinak obsahuje cokoli – varování, úvahu, doznání nebo co jiného z bohatého obsahu předvědomého života v bdělém stavu přetrvává v nevyřízené podobě do noci.“*¹⁶⁶ Ačkoli se Martině na projížďku příliš nechtělo, nakonec jela. Přestože si svůj sen musela bezpochyby pamatovat, vůbec se o něm v tomto momentě autor nezmiňuje a Martina se tak i přes předchozí varování pouští na rozbouřené moře. Tato situace působí z celé knihy nejméně logicky. Pokud se nám zdá něco, co nás vyděsí a druhý den jsme schopni sen přesně převyprávět, je zvláštní, že bychom jej zcela vytěsnili a nevybavil se nám, ani při jeho vyplnění. I kdyby hrdinka nevěřila tomu, že se sny mohou vyplnit, smrt by jistě neriskovala.

Snem a později realitou se splnilo Martinino celoživotní přání. Být na místě své sestry. Ve snu je to dokonce naznačeno jejími rozporupnými pocity. Cítí, že je to ona, kdo se vznáší nad lodí, ale jako by to byl zároveň někdo jiný. Benešovi se podařilo zkombinovat sen, realitu a Martinino přání. Mohli bychom to chápat tak, že z potlačených tužeb vznikl sen, jež se pak prostou náhodou či zásahem vyšší moci splnil. *„Podstatným faktorem při tvorbě snů je nějaké nevědomé přání, zpravidla dětské, nyní vytěsněné.“*¹⁶⁷ Martinina závist sahala hlouběji, než sama tušila. Pravděpodobně netoužila po smrti sestry vědomě, jen chtěla celý život být na jejím místě, což vedlo k touze po Sylvině smrti vytlačené do nevědomí.

V druhém románu *Kouzelný dům* se sen objevuje hned několikrát. Pronásleduje Marii, jež se tímto způsobem vrací zpomínky. Ta však až do hypnózy netuší, co její

---

¹⁶⁶ FREUD, Sigmund. *Spisy z let 1913-1917*. V Psychoanalytickém nakl. vyd. 1. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 2002. s.31. Sebrané spisy Sigmunda Freuda; kn. 10. ISBN 80-86123-18-9.

¹⁶⁷ FREUD, Sigmund. *Spisy z let 1913-1917*. V Psychoanalytickém nakl. vyd. 1. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 2002. s.31. Sebrané spisy Sigmunda Freuda; kn. 10. ISBN 80-86123-18-9.

сны znamenají. Stále se jí zjevuje jeden a ten stejný muž. „*Náhle se před ní objevil štíhlý, vysoký pán, s prošedivělými, do ježka sčesanými vlasy, s bílými vousy, přistřiženými do krátké špičky, a s červenou stužkou v knoflíkové dírce dlouhého šosatého kabátu a velitelsky jí pokynul nápadně hubenou rukou, aby ho následovala.*“¹⁶⁸ Z krátkého úryvku Mariina snu lze vyčíst důležitou informaci. Přestože hlavní hrdinka neví, kdo je mužem s červenou stužkou, pokynutí signalizuje, že se jedná o nějakou autoritu. Již tady dostává čtenář od Beneše náповědu, že v Mariině reálném životě bude existovat muž, jehož je nucena poslechnout. Když se v následujícím snu opět zjeví, dostává se nám dalších náповěd. V jeho úsměvu se leskne patrně zlatý zub a stůl, u nějž sedí, působí velmi luxusně. „*Také na stole před ní se něco zlatě třpytilo. Deska stolu byla tak bezvadně hlazená, že ten třpyt se v ní zrcadlil jako ve vodě.*“¹⁶⁹ Obojí v nás utvrzuje tušení, že Marie pochází z bohaté rodiny.

Stejně jako Martině se také Marii objevuje ve snu realita. Martině se však na základě jejího podvědomého přání zdá o budoucnosti, zatímco Marii se touto formou vracejí vzpomínky na minulost. Na druhou stranu už podvědomě ve snu správně vytušila, že bude muset v budoucnu Balvínovy opustit.

„*Důkaz!*“ *potřásá stařeckou hlavou žena ve višňových šatech a Marie s úžasem poznává, že v nich vězí někdo docela jiný – paní Balvínová. Má drahá, vždyť jste viděla, jak s ním naložil. Ne, ne, tihle vám nikdy neporozumějí. Ten jejich svět – to není nic pro vás. Vraťte se k nám.*“¹⁷⁰ Marie se chce vrátit k Balvínovým, ale přitom se nemůže pohnout. Hrdinčino podvědomí i v tomto ohledu dává jasně najevo, že jí otec nedovolí se k Balvínovým vrátit a že je již přislíbena jinému. V románu je tato situace velmi zajímavě popsána. Na jednu stranu se Marie ve svých snech odmítá vdát za nevěrníka a chce zůstat u Balvínových.. „*Ruším své slovo, slyšíte? Skoncovala jsem to rázem. Mám důkaz, že mě zrazuje již teď.*“¹⁷¹ Na druhou stranu se její názor s přicházející realitou zcela změní. Po hypnóze se Marie bez veškerých pochyb vrací k otci a proti svatbě s mužem, kterého jí vybral, nic nenamítá.

---

¹⁶⁸ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. s.147. Klíč; svazek 60.

¹⁶⁹ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. s.147. Klíč; svazek 60.

¹⁷⁰ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. s.184. Klíč; svazek 60.

¹⁷¹ BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. s.183. Klíč; svazek 60.

Marii její sny velmi děsily. Bála se s nimi komukoli svěřit, právě kvůli svému tušení, že by se mohlo jednat o reálné zážitky z jejího života před ztrátou paměti. Benešovo propojení snu se vzpomínkami sklidilo především pozitivní kritiku. „*Minulý, zasutý život tajuplně a výhružně prosakuje do jejich snů, které se jí zdávají skutečnější než sama skutečnost, již žije a jež takto v jejím pocitu nabývá snové zdánlivosti – takové a podobné postřehy a momenty svědčí o autorově dušezpytnému důvtipu a psychologické obraznosti.*“¹⁷²

Martina i Marie na své sny zcela zapoměly. Martině nabídl sen možnost uvědomit si, jak její život ovládá závist. Později dokonce mohla zachránit svou sestru před smrtí a samu sebe před ztrátou identity. Marie získala šanci na nový život s mužem a rodinou, jež ji milují a vyhnout se tak nešťastnému manželství s nevěrníkem a bezcitnému chamtivému otci. Obě Benešovy hrdinky propásly příležitost, jež jim byla nabízena. Sny Martině a Marii nepřinesly příjemný únik z reality, ale mohly jimi skutečný život výrazně ovlivnit. Ani jedna z dívek toho však nevyužila a nezvládla sama dosáhnout životní rovnováhy. Karel Josef Beneš však jednu z nich nakonec učinil šťastnou prostřednictvím největšího daru, kterého se ženě může v životě dostat. Dítěte.

---

¹⁷² PÍŠA, Antonín Matěj. Milostný román o ztrátě paměti. *Národní práce*. 1939, (179), 15.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo analyzovat motivy a témata Karla Josefa Beneše se zaměřením na ženské hrdinky. Zvolili jsme postup komparace pomocí autorových knih *Uloupený život* a *Kouzelný dům*. Interpretovali jsme stěžejní motivy společné pro tato dvě díla, kterými jsou smrt, krása, láska, hudba a sen.

V první kapitole jsme věnovali pozornost životu Karla Josefa Beneše, který skončil, díky své odbojové činnosti, ve vězení, což silně ovlivnilo jeho tvorbu. Následně jsme se soustředili na autorův vztah s houslovou virtuoskou Ervínou Brokešovou, která byla nejen oddanou a milující manželkou, ale také Benešovou spolupracovnicí v ilegální práci. Po autorově propuštění mu na úkor vlastní kariéry pomáhala s literární činností. Poté jsme se věnovali autorově tvorbě, ve které se hezký vztah s manželkou nijak neodrážel. Naopak v jeho meziválečných psychologických dílech prožívaly hlavní hrdinky nešťastnou lásku. Inspiroval se však při tvorbě ženské postavy manželčinou cílevědomostí a hudebním nadáním. Od 40. let se zaměřoval na téma druhé světové války a historii. V této kapitole jsme se opírali především o knihy *Čeští spisovatelé 20. století*, *Lexikon české literatury*, ale také o rozhovor s autorem nebo recenze Karla Sezimy, Františka Götze, Miroslava Petříčka, Milana Jungmanna a Jiřího Hájka.

Ve druhé kapitole jsme se snažili o přiblížení české psychologické prózy třicátých let 20. století. Zaměřili jsme se na několik autorů, kteří tvořili podobná díla jako Karel Josef Beneš. První dvě ženské autorky zastupují proud psychologické prózy, jenž posiluje cíle etického humanismu. Božena Benešová je typická svou schopností propojit osud a charakter. Druhá autorka, Jarmila Glazarová, se zabývala se ve svých dílech tragičností lidského údělu. Obě pojí s Benešem společné téma, kterým je čistota lidské duše. Přiblížili jsme si také dva mužské autory Jaroslava Havlíčka, zástupce naturalistického psychologického proudu, a Egona Hostovského, nejvýraznějšího představitele psychologické prózy třicátých let, který se, stejně jako Beneš, zabýval rozpory v hloubce lidské duše.

Ve třetí kapitole jsme se zabývali změnou ženského postavení ve společnosti, k níž došlo díky dlouholetým bojům feministek za ženská práva. Nejvíce nám přitom posloužila publikace Mileny Lenderové. S přicházející emancipací 19. století, a především vznikem nové ústavy v roce 1918, se mění společenská situace. Ženám se dostává vysokoškolského vzdělání, podílejí se na politice, získávají zajímavější pracovní nabídky a díky novému vnímání ze strany mužů mají dominantnější postavení ve vztazích

než dříve. V kontextu s těmito změnami se v české literatuře začaly objevovat výrazné ženské hrdinky například v dílech *První Češka*, *Kříž u potoka*, *Kantůrčice* a *Maryša*. Zmínili jsme si také Boženu Němcovou, významnou autorku, která vytvořila několik dnes stále známých ženských literárních postav. Zjistili jsme, že se v české literatuře začala aktivní a moderní žena objevovat až ve 20. století, a to v postavení matky, milenky a dcery. Uvedli jsme si několik příkladů jako *Panenství*, *Robinsonka*, *Pacientka doktora Hegla*, *Advent*, *Manon Lescaut* a *Anna proletářka*. Na konci této kapitoly jsme se zaměřili na odbornou literaturu specifik ženského života a jejich historických aspektech. Až ve 40. letech 20. století vznikají první práce se ženou ve středu zájmu. Předtím se ženy v literatuře příliš neobjevovaly, díky jejich statickému postavení v dějinách. Pokud se o nich přeci jen historici zmiňovali, šlo o obraz ženy viděné mužem.

V poslední kapitole jsme se nejprve zaměřili na typy ženských hrdinek v Benešových psychologických prózách. Charakterizovali jsme je a zařadili do obličejových postav podle Fosterova dělení. Martina i Marie mají mnoho vlastností, které se v průběhu děje rozvíjejí. Obě mění svou identitu. Martina se vydává za svou sestru, mění vlastnosti a je nucena rychle jednat v nových situacích. To stejné platí pro Marii. Její identita se však proměňuje následkem ztráty paměti. Dále jsme přešli k interpretaci vybraných motivů společných pro psychologické romány *Kouzelný dům* a *Uloupený život*. Zaměřili jsme se na ženské hlavní hrdinky, které se snaží najít životní rovnováhu. Nešťastný život Martiny a Marie je ještě více narušen tragickou nehodou. Prostřednictvím motivů smrti, lásky, krásy, hudby a snu jsme porovnali, jak se obě hrdinky vypořádaly s novými situacemi, jež nastaly po nehodě. Při této interpretaci nám pomohly odborné publikace psychologů, sociologů a filozofů charakterizující zmíněné motivy. Velmi nám pomohly například publikace státníka, filozofa, sociologa T. G. Masaryka, neurologa a psychologa Sigmunda Freuda, psycholožky Kateřiny Thorové, psychologa, filozofa a sociologa Ericha Fromma a britského hudebního skladatele Johna Powella. Kromě těchto odborných publikací jsme text prokládali přímými citacemi ukázek z *Uloupeného života* a *Kouzelného domu*, pomocí nichž jsme komparovali vybrané motivy.

Smrt, krásu, lásku, hudbu a sen jsme si postupně charakterizovali a na ukázkách z děl komparovali a interpretovali. Všechny motivy souvisely se ztrátou a hledáním rovnováhy hlavních hrdinek. Za nejvýraznější motivy *Uloupeného života* a *Kouzelného domu* můžeme považovat smrt a lásku. Zjistili jsme, že autor zobrazuje smrt především v podobě sebevraždy nebo tragické nehody. Ačkoli smrt výrazně narušuje lidskou

rovnováhu, obě hrdinky se s ní dokáží na povrch rychle vyrovnat, ale jejich nitro zůstává rozpolcené. V *Uloupeném životě* umírá při nehodě na moři dvojče Martiny, která velmi rychle, chladně a s pomocí lží zaujímá sestřino místo. Sebevraždu zobrazuje autor v obou knihách jako vhodné řešení bezvýchodné situace. V *Uloupeném životě* se chce zabít Toman, jenž zoufale čeká na záchranu po havárii lodi. V *Kouzelném domě* spáchá sebevraždu Vilém z nešťastné lásky k Marii. Narušené duše Martiny i Marie hledají rovnováhu v lásce, která jim však není dopřána. Slepě tak očekávají uspokojení z vášně. Zjistili jsme, že Beneš zobrazil v obou dílech vztahy, do kterých muži vstupují z lásky a ženy ze sexuální touhy. Ačkoli obě hrdinky odvážně bojují s nenadálými a složitými životními situacemi, pouze jedné z nich, Martině, se podaří dosáhnout životní rovnováhy, a to prostřednictvím lásky k vlastnímu dítěti.

Použitá literatura a internetové zdroje

Primární literatura

BENEŠ, Karel Josef. *Kouzelný dům*. Vydání dvanácté, v ČS druhé. Praha: Československý spisovatel, 1966. 332 stran. Klíč; svazek 60.

BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. Vyd. 12., v ČS 4. Praha, 1988.

Sekundární literatura

BENEŠ, Karel Josef. In: ŠEVROVÁ, Libuše. Setkání s K. J. Benešem: rozhovor. *Čtenář*. 1966, 18(4).

BLAHYNKA, Milan, ed. a kol. *Čeští spisovatelé 20.století: slovníková příručka*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1985. 830 s.

BROKEŠOVÁ, Ervína. *Ty a já: deník*. První vydání. V Praze: Československý Kompas, 1947. 281 stran, 8 nečíslovaných stran obrazových příloh. Umělci o sobě a o všem; 16. svazek.

FREUD, Sigmund. *Spisy z let 1913-1917*. V Psychoanalytickém nakl. vyd. 1. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 2002. 392 s. Sebrané spisy Sigmunda Freuda; kn. 10. ISBN 80-86123-18-9.

FROMM, Erich. *Umění milovat*. Praha: Josef Šimon, 1996. 125 s. Český klub. ISBN 80-85637-26-X.

FRYŠ, Josef. *Dvanáct osudů čtyř staletí: Ryba, Slavík, Bosáček, Mrkvička, Jelínek, Brokešová, Týrlová, Vepřek, Zástěra, Máša, Beneš, Hrabě*. Vyd. 1. Příbram: Josef Fryš, 2008. 287 s. ISBN 978-80-254-3128-3.

GÖTZ, František. Předválečný hudební svět český a evropský v románě K. J. Beneše. *Národní listy*. 1940, 80(307), 11.

HÁJEK, Jiří. Beletristické letopisy nebo historický román?. *Literární noviny*. 1957, VI.(35), 4.

HÁJEK, Jiří. K problémům nového historického románu. *Literární noviny*. 1955, IV.(31), 6.

HILLMAN, James. *Duše a sebevražda*. Vyd. 1. Praha: Sagittarius, 1997. 198 s. ISBN 80-901898-4-9.

HODROVÁ, Daniela a kol. -- *Na okraji chaosu --: poetika literárního díla 20. století*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2001. 865 s. ISBN 80-7215-140-1.

HRABÁK, Josef. *Úvod do teorie literatury*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 269 s. Učebnice pro vysoké školy.

JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Božena Němcová: příběhy - situace - obrazy*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007. 309 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-200-1574-7.

JUNGMANN, Milan. Hořké zklamání nad knihou K. J. Beneše: Setkání v Karlových Varech. *Literární noviny*. 1959, VIII(33), 4.

LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8.

LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. 300 s., obr. příl. Kolumbus; sv. 142. ISBN 80-204-0737-5.

LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 853 s. Česká historie; sv. 21. ISBN 978-80-7106-988-1.

MASARYK, Tomáš Garrigue a SROVNAL, Jindřich, ed. *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty*. 5. české vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2002. 221 s. Spisy T.G. Masaryka; sv. 1. ISBN 80-86495-13-2.

MATOUŠ, Josef. Uloupený život. *Nové Čechy*. 1935, 178-179.

MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury*. 1. vyd. Praha: Victoria, 1995. 714 s. ISBN 80-85865-48-3.

OPELÍK, JIŘÍ, ED. ET AL. LEXIKON ČESKÉ LITERATURY: OSOBNOSTI, DÍLA, INSTITUCE. 1. VYD. PRAHA: ACADEMIA, 1985-2008. 7 SV. ISBN 80-200-0797-0.

OŠÓ. *Krásy lidské duše*. Vydání první. Praha: Beta, 2017. 251 stran. ISBN 978-80-7306-910-0.

- PEASE, Allan a PEASE, Barbara. *Proč muži neposlouchají a ženy neumí číst v mapách*. Brno: Jirí Alman, 2002, s.328. Cesta k poznání. ISBN 80-86135-15-2.
- PETŘÍČEK, Miroslav. Dílo, které porozumělo době. *Literární noviny*. 1961, X.(7), 4.
- PETŘÍČEK, Miroslav. Kad dílem K. J. Beneše. *Literární noviny*. 1956, V.(7), 5.
- PÍŠA, Antonín Matěj. Milostný román o ztrátě paměti. *Národní práce*. 1939, (179), 15.
- POLAN, Bohumil. In: BENEŠ, Karel Josef. *Uloupený život*. 9. vyd., (v Čs. spis. 1. vyd.). Praha: Československý spisovatel, 1968. s.280, [2] s. Klíč; Sv. 79.
- POWELL, John. *Jak funguje hudba: průvodce posluchače vědou a psychologii krásných zvuků*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2012. 235 s. Aliter; sv. 49. ISBN 978-80-7363-400-1.
- PTÁČKOVÁ, Kateřina, ed., LENDEROVÁ, Milena, ed. a STRÁNÍKOVÁ, Jana, ed. *Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zajetí historiografie: (sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28. dubna 2006)*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. 601 s. ISBN 80-7194-920-5.
- RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Vyd. 1. Brno: Host, 2001. 176 s. Strukturalistická knihovna; sv. 7. ISBN 80-7294-004-x.
- SEZIMA, Karel. Kouzelný dům. *Lumír*. 1939/1940, s.91-92.
- ŠTĚPÁNOVÁ, Petra. *Antické a biblické pojetí krásna: jako základ evropské kultury*. Brno: PETRA2010, 2010. 113 s. ISBN 978-80-904752-0-5.
- THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015. 575 s. ISBN 978-80-262-0714-6.
- ÚSTAV PRO ČESKOU A SVĚTOVOU LITERATURU. Akademie věd ČR a VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie*. Vyd. 2. rozš. Praha: Československý spisovatel, 1984. 465 s.

Internetové zdroje

Anna proletářka. *Československá bibliografická databáze* [online]. 2009 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/kniha-12154-anna-proletarka-anna-proletarka>

BACH, Johan Sebastian. Hudba. *Citáty slavných osobností* [online]. [cit. 2019-03-09]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty-o-hudbe/>

BLATNÁ, Michaela. Psychologická pomoc pro pozůstalé: Slovo psychologa pro pozůstalé. In: *České sdružení obětí dopravních nehod* [online]. Praha [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <http://www.csodn.cz/poradenstvi>

BUTLER, Samuel. Láska. In: *Citáty slavných osobností* [online]. [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/9087-samuel-butler-ta-opravdu-stastna-laska-je-vlastne-prave-jen-ta-n/>

DE SAINT-EXUPÉRY, Antoine. Sny. In: *Citáty slavných osobností* [online]. [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/281966-antoine-de-saint-exupery-sny-te-nemohou-uspokojit-z-toho-prosteho-duvodu-z/>

HÖSCHL, Cyril. "Očima Cyrila Höschla". Reflex 4/2003, p 15. In: *Cyril Höschl: Director of psychiatric center* [online]. 30.1.2003 [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <http://www.hoschl.cz/index.php?text=2329&lang=cz>

KADERÁBEK, Aleš. M. D. Rettigová. *Alois Jirásek* [online]. 2011 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <http://www.aloisjirasek.cz/dilo/m-d-rettigova>

ŽIŽLAVSKÝ, Roman. Rovnováha vnitřní cesty. In: *Psychologie.cz* [online]. 19. 7. 2011 [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/rovnovaha-vnitri-cesty/>

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Veronika Krejčíříková
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019
Název práce:	Ženské hrdinky v tvorbě Karla Josefa Beneše z 30. let 20. století
Název v angličtině:	Female heroine in production of Karel Josef Beneš from the thirties of the twentieth century
Anotace práce:	Magisterská diplomová práce se primárně zaměřuje na tvorbu Karla Josefa Beneše, jednoho z nejvýznamnějších českých autorů psychologické prózy první poloviny 20. století. Cílem je interpretace světa ženských postav dvou psychologických románů Kouzelný dům a Uloupený život.
Klíčová slova:	Karel Josef Beneš, Uloupený život, Kouzelný dům, psychologická próza, ženská hrdinka
Anotace práce v angličtině:	Diploma thesis focuses on the work of Karel Josef Beneš, one of the most important Czech authors of psychological prose of the first half of the twentieth century. The aim is to interpret the world of female characters in two psychological novels Uloupený život and Kouzelný dům.
Klíčová slova v angličtině:	Karel Josef Beneš, Uloupený život, Kouzelný dům, psychological prose, female heroine
Rozsah práce:	77 s.
Jazyk práce:	čeština
Přílohy vázané k práci:	-